

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AB'YE ÜYELİK SÜRECİNDE MAKEDONYA
DIŞ TİCARETİN YAPISI VE TÜRKİYE İLE
İKİLİ İLİŞKİLERİN ANALİZİ**

SEZGİN HÜSEİNİ
1168206141

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ERHAN ATAY

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT

ANABİLİM DALI

İKTİSAT

PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Recep Hüseyin

tarafından

hazırlanan

ABD'ye Üçünlü Serimde Mükadde Du Ticaretin Yapısı ve Teşkilatı ile İktisadi İhtisatın

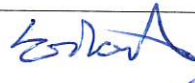
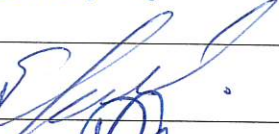

Anlatımı

Konulu Yüksek Lisans tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim

Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 06.05.2012 Pazartesi günü saat

14:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin

* Kabul edilmiştir. ~~OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Erhan ATAY	Kabul edilmiştir	
Dr. Öğr. Üyesi: Ebru Z. Boyacıoğlu	Kabul edilmiştir	
Doç. Dr. Recep ERDAY	Kabul edilmiştir	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10247690
Yazar Adı / Soyadı	SEZGİN HÜSEİNİ
T.C.Kimlik No	99529301132
Telefon	5538607880
E-Posta	sezginhuseini@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	AB'ye Üyelik Sürecinde Makedonya Dış Ticaretin Yapısı ve Türkiye ile İkili İlişkilerin Analizi
Tezin Tercümesi	Analysis of Macedonia's Foreign Trade Structure in The EU Accession Process And its Bilateral Relations With Turkey
Konu	Ekonomi = Economics
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İktisat Anabilim Dalı
Bilim Dalı	İktisat Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	170
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ERHAN ATAY
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

16.05.2019

İmza: .....

Tezin adı: AB'ye Üyelik Sürecinde Makedonya Dış Ticaretin Yapısı Ve Türkiye İle İkili İlişkilerin Analizi

Hazırlayan: Sezgin HÜSEİNİ

ÖZET

Bağımsızlığından sonra, Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal adı başta Türkiye olmak üzere bütün ülkeler tarafından kabul görülmüştür. 2005 yılında adaylık statüsü kazanması ile Makedonya, IPA fonlarından yararlanarak AB adaylık sürecinde bir çok engel ile karşı karşıya kalmıştır. AB'ye üye olmayı bir ana politika olarak hedefleyen Makedonya, Kopenhag kriterlerini yerine getirmiş ve komşu ülkelerinden olan Yunanistan ile isim sorununu ortadan kaldırarak AB ile NATO üyeliğinde önemli bir adım atmıştır. Politik sorunların dışında ekonomik istikrarsızlıklarda düzenlemeler meydana gelmiştir. 2000'li yıllarda AB ile İstikrar ve Ortaklık anlaşmasının imzalanması ile Türk yatırımcılarının mağdur durumda düşmesine rağmen, günümüzde ülkeye en çok yabancı yatırımlar gönderen ülkeler arasında Türkiye'de bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı adaylık statüsü kazanan Makedonya'nın üyelik süreci öncesinde ekonomik durumunu ve adaylık statüsü kazandıktan sonra AB'nin Makedonya'ya etkilerinden bahsetmektir. Ayrıca bu süre zarfında Makedonya ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ilişkilerinin zamanla nasıl şekillendiğini görebilmektir.

Name of dissertation: Analysis of Macedonia's Foreign Trade Structure in The EU Accession Process And its Bilateral Relations With Turkey

Prepared by: Sezgin HÜSEİNİ

ABSTRACT

After independence, the constitutional name Republic of Macedonia recognized by many countries, but primarily by Turkey. In 2005, by gaining candidate status, Macedonia benefiting from IPA funds, faced some obstacles in the EU candidacy process. Aiming to become a member of the EU as a main policy, Macedonia has fulfilled the Copenhagen criteria and has taken a significant step towards EU membership by eliminating the name problem with its neighboring country, Greece. Apart from political problems, economic instability has occurred. With the signing of the Stabilization and Association Agreement with the EU in the 2000, despite the decline of the situation of Turkish investors, actually Turkey is between the countries, which sends the most investments in this country.

The aim of this study is to mention about Macedonia, who gained the status of candidate, its economy before the process of its membership and the effects of EU to Macedonia after it gained the candidacy status. In addition, we could see how over the time they are strengthening the economic relations between Turkey and the Republic of Macedonia during this period.

ÖNSÖZ

Öncelikle, tez çalışmamın hazırlanmasında benden maddi manevi her türlü desteğini esirgemeyen ve yanımda olan sevgili AİLEM ve hayat arkadaşıma, yüksek lisans öğrenimim sürecinde çalışmaya bilimsel bir şekil veren, yol gösteren ve hiçbir kaynağını benden esirgemeyen, değerli danışman hocam Doç. Dr. Erhan ATAY'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi borç bilirim.

Ayrıca jüri üyelerinden Doç. Dr. Ertuğrul Recep ERBAY ve değerli hocalarımdan Dr. Öğr. Üyesi Ebru Z. BOYACIOĞLU'na, yüksek lisana başlamama katkıda bulunan Eski Devlet Bakanı Sayın Furkan ÇAKO'ya, tezin hazırlanma aşamasında, Vizyon Üniversitesi öğrenim görevlisi Doç. Dr. Bülent DERVİŞİ'ye, Makedonya İçişleri bakanlığında görevli Msc. Nataşa STREZOSKA'ya, saygı değer hocalarımdan Ahmet Nafi İBRAİMİ'ye, TDP Millet vekili Sayın Yusuf HASANI'ye ve ilgili alanlarında uzman birçok yetkili kişi ile görüşüp kaynak bulmada yardımcı olan meslektaş ve yakın arkadaşlarımdan özellikle Msc. Emir LOKAN'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Sezgin HÜSEİNİ
Edirne, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar	VII
ŞEKİLLER	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN AB'YE ÜYELİK SÜRECİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

1. MAKEDONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
1.1. Giriş.....	3
1.2. Ülke Profili ve Coğrafi Konum	5
1.3. Makro Ekonomiye Bakış.....	6
1.3.1. GSYİH	6
1.3.2. İşgücü Piyasası	7
1.3.3. Enflasyon.....	8
1.3.4. Dış Ticaret	8
1.4. Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar	9
2. MAKEDONYA'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİ.....	10
2.1. Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği Süreci.....	11
2.1.1. Makedonya– AB İlişkilerinin Başlangıcı.....	12
2.1.2. İlişkiler Tarihi: Makedonya Cumhuriyeti – Avrupa Birliği	12
2.1.3. AB ile M.C. Arasında İstikrar ve Ortaklık Anlaşması	14
2.2. Makedonya Cumhuriyeti'nin AB Üyelik Kriterleri	18
2.2.1. Siyasi Kriterler	19
2.2.2. Ekonomik Kriterler	23
2.2.3. Müktesebat Kriterleri (Acquis Communautaire)	27
2.3. AB Yolunda Makedonya Cumhuriyeti	28
2.4. AB İlişkilerde Makedonya'nın Dış Politik Sorunları	33
2.4.1. Sırbistan	33

2.4.2.	Bulgaristan	34
2.4.3.	Yunanistan	35
2.4.4.	Dış Politika Sorunlarında Mevcut Durum.....	37
3.	M.C. ADAYLIK SÜRECİNDE Kİ EKONOMİK YAPISI.....	40
3.1.	Makedonya Cumhuriyeti'nin Ekonomik Gelişmeleri	41
3.2.	MC'nin Uluslararası İşbirlikleri ve AB'nin Mali Yardımları	49
3.2.1.	AB ve Avrupa Entegrasyonu ile İş Birliği	50
3.2.2.	AB'nin Makedonya Cumhuriyeti'ne Yapmış Olduğu Mali Yardımlar	51
3.2.3.	Uluslararası Finans Kuruluşları İle İş Birliği	55
3.3.	Makedonya Cumhuriyeti'nin Kredi Notu	56
3.4.	Genel Değerlendirme	60

II. BÖLÜM

MAKEDONYA DIŞ TİCARETİNİN YAPISI

1.	MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN DIŞ TİCARETİ	63
1.1.	İhracat.....	68
1.1.1.	İhracatın Ülkelere Göre Ayırımı	69
1.1.2.	İhracatın Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Göre Ayırımı	71
1.2.	İthalat.....	73
1.2.1.	İthalatın Ülkelere Göre Ayırımı	74
1.2.2.	İthalatın Standart Uluslararası Ticaret Sınıflarına Göre Ayırımı	77
1.3.	Ödemeler Bilançosu	78
1.3.1.	Cari İşlemler Hesabı.....	79
1.3.2.	Sermaye ve Yatırım Hesabı	82
1.3.3.	Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	84
2.	MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ.....	88
2.1.	Komşu Ülkeler ile ilişkileri.....	89
2.1.1.	Sırbistan	89
2.1.2.	Bulgaristan	91
2.1.3.	Yunanistan	94
2.2.	Makedonya Cumhuriyeti'nin AB 28 Ülkeleri ile Dış Ticareti	97
2.2.1.	Dış Ticaret.....	97
2.2.1.1.	İhracat.....	101
2.2.1.2.	İthalat.....	102
2.2.2.	Mevcut Durum	103
3.	Önemsiz Olmanın Önemi (Küçük Ülke Avantajı).....	108
4.	Dış Ticaretin Makedonya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi	109

III. BÖLÜM

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

1. MAKEDONYA – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ	113
2. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER.....	115
2.1. İki Ülke Arasında İmzalanan Anlaşma ve Protokoller	116
2.1.1. Makedonya ve Türkiye Arasındaki Uluslararası Sözleşmelerin Değerlendirilmesi.....	118
2.1.2. Serbest Ticaret Anlaşması.....	120
3. MAKEDONYA – TÜRKİYE DIŞ TİCARETİ	122
3.1. İhracat.....	123
3.1.1. Türkiye İle İhracatta Başlıca Ürün Grupları	125
3.2. İthalat.....	127
3.2.1. Türkiye ile İthalatta Başlıca Ürün Grupları	129
3.3. İki Ülke Arasındaki Dış Ticaretin Gelişimi	131
3.4. Karşılıklı Yatırımlar	134
3.4.1. Türk Firmalarının Makedonya'daki yatırımları	135
3.4.2. Makedon Firmalarının Türkiye'de ki Yatırımları	140
4. GENEL DEĞERLENDİRME	141
SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	152

TABLOLAR

Tablo 1: M.C. İşsizlik Oranları.....	48
Tablo 2: Yıllar İtibariyle MC'nin İ.P.A. Yardımları.....	52
Tablo 3: Fitch tarafından MC'ne Verilmiş Kredi Notu	56
Tablo 4: Standard & Poor's Tarafından M.C.'ne Verilmiş Kredi Notu	57
Tablo 5: S&P Tarafından MC'ne Verilmiş Kredi Notu.....	58
Tablo 6: Fitch Tarafından MC'ne Verilmiş Kredi Notu.....	59
Tablo 7: Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Verileri	64
Tablo 8: M.C. Ükelere Göre Dış Ticaret Hacmi	65
Tablo 9: Makedonya Cumhuriyeti'nin İhracat Verileri	68
Tablo 10: İhracatın Ükelere Göre Dağılımı.....	72
Tablo 11:İhracatın Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Göre Ayrımı	69
Tablo 12: Makedonya Cumhuriyeti'nin İthalat Verileri	74
Tablo 13: İthalatın Ükelere Göre Dağılımı	77
Tablo 14: İthalatın Ürün Gruplarına Göre Dağılımı	74
Tablo 15: Ödemeler Bilançosu	79
Tablo 16: Ödemeler Bilançosu Dengesi	83
Tablo 17: Yabancı Yatırımların Ükelere Göre dağılımı	86
Tablo 18: M.C. Yabancı Yatırımlar	87
Tablo19: M.C. Sırbistan ile Dış Ticaret Hacmi.....	90
Tablo 20 : MC'nin Bulgaristan ile Dış Ticaret Hacmi.....	92
Tablo 21 : MC'nin Yunanistan ile Dış Ticareti.....	95
Tablo 22 : M.C. Ekonomik Gruplar ile Dış Ticareti	98
Tablo23: Makedonya Cumhuriyeti'nin AB ile Dış Ticaret Hacmi	99
Tablo24: Makedonya Cumhuriyeti'nin AB Ükeleri ile Dış Ticaret Hacmi.....	100
Tablo 25: İhracatın Ükelere Göre Dağılımı	101
Tablo 26: İthalatın Ükelere Göre Dağılımı	102
Tablo27: 1990-2016 Yılları Arasında GSYİH Büyümesi	105

Tablo28: 1990-2016 Yılları Arasında Kişi Başına GSYİH.....	105
Tablo29: İhracat ve İthalatın GSYİH İçindeki Yeri 2012-2018	110
Tablo 30 : Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Verileri	112
Tablo 31: Makedonya – Türkiye arasında imzalanan anlaşmalar.....	117
Tablo 32 : Makedonya İhracatında İlk On Ülke.....	124
Tablo33 : Makedonya- Türkiye İhracatı	125
Tablo 34 : Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatında başlıca ürünleri.....	126
Tablo35 : Makedonya Cumhuriyeti'nin İthalatında ilk 10 ülke.....	127
Tablo 36 : Makedonya- Türkiye İthalatı.....	128
Tablo 37: Makedonya'nın Türkiye'den İthalatında Başlıca Ürünleri.....	130
Tablo 38: Makedonya – Türkiye Dış Ticaret Değerleri	132
Tablo39: Ülkelere Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar	136
Tablo40: Makedonya'da Yatırımı Yapılan Türk Firmaları.....	138
Tablo41: Türkiye'de faaliyette Bulunan Balkan Firmaları	140

ŞEKİLLER

Şekil 1: Makedonya Cumhuriyeti'nin Coğrafi Konumu.....	5
Şekil 2: M.C. 1995 Öncesi ve 1995 Sonrası bayrağı.....	37
Şekil 4: M.C.'nin 2014-2017 Reel Yıllık GSYİH Büyümesi	42
Şekil 3: M.C. GSYİH ve Enflasyon Oranları 2000 - 2007	44
Şekil 6: Çeyrekler Bazında Yıllık Enflasyon Oranı.....	45
Şekil 5: M.C.'nin 2014-2017 Çalışan Sayısı ve İşsizlik Oranı	49
Şekil 7: 2013-2018 Yılları Arasında Makedonya Dış Ticareti	65
Şekil 8: İhracatta Önde Gelen Ülkeler (2013-2018).....	71
Şekil 10: İthalatta İlk On Ülke (2013-2018).....	76
Şekil 11: Cari İşlemler Dengesi.....	81
Şekil 12: Önemsiz Olmanın Önemi	109
Şekil 13: Makedonya – Türkiye Dış Ticaret Hacmi 2007-2017	133

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AK	: Avrupa komisyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BM	: Birleşmiş Milletler
CEB	: Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası
CEFTA	: Orta Avrupa Serbest Ticari
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EİB	: Avrupa Yatırım Bankası
EBRD	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
FYROM	: Former Yugoslav Republic of Macedonia
İMF	: Uluslararası Para Fonu
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
İBRD	: Dünya Bankası
MK	: Makedonya
MC	: Makedonya Cumhuriyeti
MKD	: Makedonya Dinarı
KM	: Kilometre
NPAA	: Çevre Müktesebatının uyumlaştırılması için stratejiler
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
OÇA	: Ohri Çerçeve Anlaşması
OSCE	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
PHARE	: Polonya ve Macaristan: Ekonomileri yeniden yapılandırmayardımları
SAP	: İstikrar ve Ortaklık Anlaşması
SFC	: Sosyalis Federal Cumhuriyeti
S&P	: Standart and Poor's

GİRİŞ

1990 yılında Yugoslavya ile bağlarını barışçı yollarla ayıran Makedonya Cumhuriyeti, anayasal adı bütün ülkeler tarafından kabul görmüştür. Fakat komşu ülkelerinden Yunanistan anayasal isminin hak iddası ile isim değişikliği yapmasında baskıda bulunarak, AB ve NATO üyeliğine veto ederek engel olmuştur. Makedonya Yunanistan dışında Bulgaristan ile dil ve Sırbistan ile din sorunu bulunmaktadır. İki ülke arasındaki sorun hala düzelmemiş olsa da Yunanistan olan isim sorunu Prespa anlaşması ile son bulmuştur. Anlaşma gereği Makedonya Cumhuriyeti'nin ismi "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti," olarak 12 Ocak 2019 tarihinde değişmiştir. Dolayısıyla AB ve NATO üyeliğinde olan sorun ortadan kalkmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünün ilk kısmında Makedonya Cumhuriyeti hakkında genel bilgiler verilmektedir. İkinci kısmında AB'nin kriterlerini yerine getirmeye çalışan Makedonya Cumhuriyeti, bu yolda komşu ülkeleri ile ne gibi sorunların olduğundan bahsederek AB adaylık süreci ve sonrasında Makedonya ekonomisinin nasıl şekillendiğini açıklanmaktadır. Tarihinin en zorlu dönemlerini yaşayan Makedonya, "Prespa," anlaşması ile ismini değiştirmiştir. İsim değişikliği uluslararası arenada bir çok ülke tarafından kabul edilmesi ile AB ve NATO üyeliğinde önemli bir adım atmış bulunmaktadır.

İkinci bölümünde Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaretinden söz edilmektedir. Bu bilgiler ışığında ülkenin komşu ülkeleri ve ekonomik gruplarla ticaretin nasıl gerçekleştiği ve ülkeler bazında ticaret hacimleri anlatılmaktadır. Komşu ülkelerinden Yunanistan ile sorunları olsa da dış ticaretin iyi devam etmesi için hangi yollara başvurduğundan bahsedilmektedir. İkinci bölümün son kısmında ise Makedonya Cumhuriyeti uluslararası sıralamada hem yüz ölçümü bakımından

hemde ekonomik bakımdan küçük bir ülke olmasına rağmen dış ticarete „Önemsiz Olmanın Önemi” teorisi ile ne gibi avantajlara sahip olduğu anlatılmaktadır.

Üçüncü kısımda Türkiye ile ilişkilerinden bahsedilmektedir. Tarihi, siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkileri daima iyi olan ve bağımsızlığından bu yana ülkeyi ilk tanıyan ülke Türkiye’dir. Fakat AB’ye adaylık statüsünü kazanan Makedonya Cumhuriyeti 2000 yılında AB ile imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile Türk yatırımcıları mağdur duruma düşmüştür. Buna rağmen iki ülke arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ile ekonomik ilişkiler güçlenmiştir. Çalışmamın son kısmında ise iki ülke arasında siyasi ilişkiler gibi ticari ilişkilerin nasıl güçlendiği anlatılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN AB'YE ÜYELİK SÜRECİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Bu bölümde AB'nin kriterlerini yerine getirmeye çalışan Makedonya Cumhuriyeti, bu yolda komşu ülkeleri ile ne gibi sorunların olduğundan bahsederek AB adaylık süreci ve sonrasında Makedonya ekonomisinin nasıl şekillendiği açıklanmaktadır.

1. MAKEDONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Eski Yugoslavya S.F.C. (Sosyalist Federal Cumhuriyeti) ülkesi olan Makedonya, diğer Balkan ülkelerinden farklı olarak herhangi bir çatışmaya girmeden barışsal yollarla 8 Eylül 1991 yılında bağımsızlığını referandum aracılığıyla ilan etmiştir.¹ Bağımsızlığının ilanından sonra başta Türkiye ve bir çok AB üye ülkeleri Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve anayasal ismini tanımıştır.

Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal ismi yaklaşık 140 ülke tarafından tanınmasına rağmen, Yunanistan ile aralarındaki isim sorunu Makedonya'nın AB , NATO ve BM gibi uluslararası kuruluşlarda FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia) olarak tanınmasına neden olmuştur.

---

¹ Bilgin Celik, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova Ve Makedonya Türkleri*, Gürer Yayınları, İstanbul 2013, S.56

2001 yılında algılanmış siyasi ve ekonomik eşitsizlikler etnik sorunlara yol açmıştır. Arnavut halkına mensup vatandaşlar birtakım şikayetlerden sonra ayaklanmaya başlamış ve uluslararası kamuoyunun devreye girmesiyle kısa süren savaşın sonucunda Ohrid Çerçeve Antlaşması (O.Ç.A.)² imzalanarak ayaklanma durdurulmuştur. Ancak bu ayaklanma Makedonlarla etnik Arnavutlar arasındaki ilişkilerin hala kırgın kalmasına sebep olmuştur.

Makedonya 16 Aralık 2005 yılında AB üyeliğine adaylık statüsü kazanmasına rağmen³; ülkede siyasi krizin düzenlenememesi, O.Ç.A.'nın (Ohri Çerçeve Anlaşması) tümüyle uygulanamaması, Yunanistan ile arasındaki isim sorununun çözülememesi, Bulgaristan ile ilişkilerinin geliştirilememesi, demokratik gerilemenin durdurulamaması ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın teşvik edilememesi gibi zorluklara karşı karşıya gelerek AB adaylığı gecikmiştir.

Müttefikler, Romanya'nın başkenti Bükreş'teki 2008 NATO zirvesinde, isim anlaşmazlığına ilişkin kabul edilebilir bir çözüme Yunanistan ile ulaşıldığında Makedonya'nın ittifaka katılmaya davet edileceğine karar verilmiştir.⁴

Makedonya 2014'teki yasama ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ve 2015 yılında muhalefet partisi tarafından telekwop (yasa dışı dinleme) içeriğinin serbest bırakılmaya başlandığı ve hükümetin yolsuzluğun yaygınlaştığına işaret eden siyasal krize girmeye başlamıştır.

Ancak 2017 seçimlerinde iktidara gelen muhalefet partisi iç ve dış sorunlarını düzeltmeye çalışarak ülkeyi, sorunları çözme yolunda adımlar atmaya başlamıştır.

---

² Antlaşma metni için bkz. <http://www.osce.org/skopje/100622>

³ AB'nin M.C. delegasyonu, *İkili ilişkiler kronolojisi 16 Aralık 2005*, (http://eeas.europa.eu/archives/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/chronology/index_en.htm)

⁴ C.İ.A. the world factbook, *Makedonya yayını*, (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html>)

1.2. Ülke Profili ve Coğrafi Konum

Ülkenin bugün ki sınırları tarihsel Makedonya'nın %38'ini kapsamaktadır. Kuzeyde Kosova-Sırbistan (221Km), doğuda Bulgaristan (148Km), Güneyde Yunanistan (246Km) ve Batıda Arnavutluk'ile (151Km) sınırı bulunan Makedonya, Balkan yarım adasının göbeğinde 25.713 km² 'lik alan sahiptir. Kara yolu ile Kuzeyi güney ile ve batıyı doğuyla bağlayan Makedonya, 2002 yılında son yapılan sayıma göre 2.022.547⁵ nüfusa sahiptir.⁶ Buna göre ülkede %64.2'si Makedon, %25.2'si Arnavut, %3.9'u Türk, %2.7 Roman, %1.8'i Sırp ve %2.2 diğer etnik yapılarla dağılmaktadır. Ancak Makedonya İstatistik kurumunun 2017 yılı verilerine göre ülkede 2.075.301 nüfus ile km² başına 80.6 kişi yaşamaktadır.⁷

Şekil 1: Makedonya Cumhuriyeti'nin Coğrafi Konumu

Kaynak: Makedonya Ülke Raporu 2017

Başkenti ve en kalabalık şehri Üsküp olan Makedonya Cumhuriyeti, resmi dili Makedonca dir. Ohri Çerçeve Anlaşmasına göre bölgede Makedonlar dışında

⁵ M.C. İstatistik kurumu, *2002 Nüfus sayımı*, s. 14 (<http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaXI.pdf>)

⁶ Nedim Emin, *Makedonya Siyasetini anlama kılavuzu*, STA Yayınları, Ankara 2014, s.13

⁷ Makedonya İstatistik Kurumu 2016 analiz açıklaması
<http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=2>

sayısı %20'den fazla olan etnik grupların yoğun olduğu bazı il ve illerde diğer diller resmi dil olarak kullanılmaktadır. Bu diller Arnavutça, Türkçe ve Romca'dır. Ülke halkının yaklaşık %67'si Ortodoks Hristiyan, %30'u Müslüman ve %3'ü diğer dinlere mensuptur.

Yönetim şekli parlamenter demokrasi olan Makedonya'nın kendine ait para birimi olan Makedonya Denarını kullanıp ülkede sabit kur rejmi uygulanarak 1 Euro = 61.5 MKD'ından konvertibilite edilmektedir.

1.3. Makro Ekonomiye Bakış

Makedonya Cumhuriyeti'nin istatistik kurumu ve Maliye bakanlığının yayınlanmış olduğu yıllık raporlarda ülkenin GSYİH artış meydana geldiği, iş gücü piyasasında ise istihdam oranı bir önceki yıla göre yüzde 1,4'lük büyümeye kaydetmiştir. Yüksek işsizlik ile karşı karşıya kalan Makedonya Cumhuriyeti'nde ise işsizlik oranı % 22,4'tür.

1.3.1. GSYİH

GSYİH 2016 yılının ilk çeyreğinde ülkenin politik krize girmesine rağmen %2,7 oranda büyümeye kaydetmiştir.⁸ Geçen dönem olduğu gibi bu dönemde ekonomik büyümeye inşaat sektörü %15,0, tarım sektörü %6,1 ve hizmet sektörü %2,6 artmasıyla GSYİH'nın büyümesinde katkı sağlamaktadır. GSYİH harcamalar yönünden incelendiğinde, ekonomik büyümeye 2016 yılının ilk çeyreğinde ihracat ve tüketim tarafından gerçekleşmiştir.

---

⁸ M.C. maliye bakanlığı, *2017 Ekonomik reformlar programı yayını*, ocak 2017, s.11

Serbest ekonomi bölgesindeki şirketlerin faaliyetlerindeki artış mal ve hizmet ihracatında ilerleme kaydederek %10,9'luk reel büyüme meydana getirmiştir. İhracatın % 12.2'lik kısmında makine ve taşımacılık, % 22.4'lük kısmı kimyasal ürünlerde büyümesi göz önüne alındığında, daha yüksek katma değere sahip ürünlerin payını arttırarak iyileştirilmiş bir yapıyla eşlik ettiği görülmektedir.

Kamu harcamaları reel bazda % 0,9 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde brüt yatırımlar, artan inşaat faaliyeti koşullarında % 0.8'lik bir büyüme kaydederek ekonomik faaliyete olumlu yönde etki etti.⁹

1.3.2. İşgücü Piyasası

Makedonya Cumhuriyeti'nde 2016 yılında olumlu işgücü piyasası eğilimleri devam etmiştir. İstatistik kurumunun yapmış olduğu işgücü analizi'ne göre istihdam oranı istikrarlı bir büyüme kaydetti ve üçüncü çeyrekte % 1,4'lük bir büyüme ile % 43,4'e ulaştı. 2015 yılının 2016 yılına kıyasla istihdam oranı % 43.0, işsizlik oranı ise % 1.1 puan daha yüksekti.¹⁰

İstihdam artışı esas olarak, işsizliğin azaltılmasına yönelik aktif önlemlerin ve politikaların yanı sıra, yabancı şirketlerin altyapıdaki serbest ekonomik bölgeler giriş yapması ve kamunun yaptığı yatırımlarla yeni işyerleri açılarak ticaret, sanayi ve inşaat sektörlerinde hizmete sunulmuştur.

İstihdamdaki artış, 2016 yılının ilk üç çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre % 10,6 oranında azalış gösteren işsiz sayısının gerilemesiyle eşlik etti. İşgücü piyasasındaki bu tür hareketler, 2016 yılının 3. çeyreğindeki işsizlik oranının % 2.14 oranla % 23.4'e düşmesine neden oldu. Yani, 2016 yılının 3.

⁹ M.C. maliye bakanlığı, *a.g.e.* , s.11

¹⁰ M.C. maliye bakanlığı, *a.g.e.* , s.12-13

çeyreğinde, işsizlik bağımsızlığından bugüne kadar en düşük seviyededir. 2016 yılının ilk üç çeyreğinde işsizlik oranı % 23.9, bir önceki döneme kıyasen %2.6 puan geriledi. Bun göre 2015 yılının aynı dönemine kıyasla 2016 yılının ilk çeyreğinde aktif nüfus, çalışan nüfusun% 56.5'ini temsil etmektedir.

1.3.3. Enflasyon

2016 yılı Ocak-Eylül döneminde yıllık ortalama enflasyon, yılın üçüncü çeyreğindeki olumsuz seyrini yavaşlatma eğilimi ile % -0.3 olmuştur. Düşük enflasyon esas olarak dünya pazarında ki aşağı yönlü harekete paralel olarak düşük gıda ve akaryakıt fiyatlarından kaynaklanmaktadır. Değişken kategorileri (gıda ve enerji) dışlayan ortalama çekirdek enflasyon yıllık % 1,5'tir.¹¹

1.3.4. Dış Ticaret

İlk ödemeler dengesi cari işlemlerindeki hareketler 2016 yılında, mevcut üretim kapasitelerinin toplam ihracat, temel ürünlere yönelik dünya fiyatlarının hareketi ve ekonominin ılımlı büyümesi (siyasi krizin sınırlı etkileri) üzerindeki olumlu etkilerinin güçlenmesine paralel olarak Ocak-Eylül 2016 döneminde ödemeler dengesi cari hesabında, geçen yılın aynı dönemine göre 25 milyon Dolar yükselerek 70,1 milyon Dolar açık gerçekleşmiştir.¹² Sonuç olarak Makedonya dış ticaretine baktığımızda ithalat 6.834 milyon, ihracat 4.854 milyon ve hacim 11.688 milyon dolardır. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 71 değer kaydeden 2016 yılı dış ticareti 1.979 milyon dolar açık vermiştir.

---

¹¹ M.C. maliye bakanlığı, *a.g.e.* , s.14

¹² M.C. maliye bakanlığı, *a.g.e.* , ocak 2017, s.13

1.4. Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

Makedonya; Uluslararası Para Fonu (IMF) 1992, Birleşmiş Milletler (B.M) 1993, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 2003, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) 2003, OSCE ve Francophonie üyesidir.

Avrupa Birliği (AB)'ye üye ülke olmayı hedefleyen Makedonya Cumhuriyeti, Yunanistan ile isim anlaşmazlığı yüzünden üyelik müzakereleri Yunanistan tarafından engellenmektedir. Fakat 19 Aralık 2009 yılından itibaren Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları AB üye devletlerine vizesiz giriş hakkına sahip oldular.¹³

Aynı sorunu Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'da yaşayan Makedonya Cumhuriyeti 2006 yılında Riga'da yapılan NATO zirvesinin kapanış bildirgesinde M.A.P.'a (Üyelik Eylem Planı) dahil edildi. 2008 yılında Romanya'nın başkenti Bükreşte yapılan NATO toplantısında Yunanistan hariç diğer tüm üye ülkeler Makedonya Cumhuriyeti'nin NATO'ya üyeliğini kabul etmiştir. Ancak Yunanistan'ın bu kararı VETO etmesi yüzünden 'Makedonya'nın Yunanistan ile isim sorunu nezaman ortadan kalkarsa NATO üyeliğine o zaman kabul edilecektir, kararına varılmıştır.

Bunun dışında Dünya Bankası (İBRD), Avrupa Yatırım Bankası (EİB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB) gibi uluslararası kuruluşlarla çeşitli alanlarda kullanmak üzere kredi anlaşmaları bulunmaktadır.

---

¹³ M.C. hükümeti, *Makedonya Cumhuriyeti'ne vize liberalizasyonu verildi, 2009*, (http://www.sobranie.mk/noemvri-ab40011c-b2e2-4529-8864-5aaaf5c700e0-ns_article-makedonija-dobi-vizna-liberalizacija.nsp)

Ayrıca Makedonya Cumhuriyeti çok taraflı Serbest Ticaret Anlaşmalarında sahiptir.

Bunlar;

- Orta Avrupa Serbest Ticari Alanı (CEFTA) Kosova, Karadağ, Moldova, Bosna - Hersek, Sırbistan ve Arnavutluk.¹⁴
- İstikrar ve Ortaklık Sözleşmesi (SAA)¹⁵
- Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) Lihtenştan, Norveç, İzlanda ve İsviçre.

Bunun dışında Türkiye ve Ukrayna ile ikili Serbest ticaret anlaşması yanı sıra, bir çok ülkeyle “Yabancı Yatırımların Geliştirilmesi ve Korunması” üzerine anlaşmalar imzalanmıştır.¹⁶

2. MAKEDONYA’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİ

1991’de bağımsızlığını ilan ettikten sonra Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyeliğini stratejik çıkarlarından biri olduğunu vurguladı. Bu taahhüdü yerine getiren Makedonya, güvenilir bir ortak ve AB’nin ilişkileri, yaklaşımı ve entegrasyonu konularında bir takım aşamalardan geçtiği ve Avrupa Birliği müttefiki olarak meşrulaştırıldı.

15 Ocak 1992’de Avrupa Birliği, Anayasa Mahkemesi Başkanı Robert Badinter başkanlığında Tahkim Komisyonu kuruldu. Komisyon, Makedonya

---

¹⁴ DEİK, *Makedonya Ülke Bülteni 2008*,

¹⁵ İKV, *Batı Balkanlar AB yolunda*, yayın no: 267 s. 44

¹⁶ İGEME- ihracatı Geliştirme Etüd Merkezi, *Makedonya Ülke raporu* , Ankara 2011, s.2

Cumhuriyeti'nin uluslararası tanınma şartlarını yerine getirdiğine ve bu ismin (Yunanistan ile isim sorunu) toprak tehdidi oluşturmadığına karar vermiştir.¹⁷

Buna kıyasen Avrupa Konseyi, 16 Aralık 2005'teki Brüksel Zirvesinde Makedonya Cumhuriyeti'nin AB üyeliğine aday ülke statüsü kazanması yönünde karar verdi.¹⁸ Fakat Yunanistan'ın Makedonya'nın anayasal ismine veto vermesi ve ismini değiştirmeden tanımayacağını belirtmesi¹⁹ ile bu süreç ‘‘ İki ülke aralasında ki isim anlaşmazlığı sona erdiğinde Makedonya'nın Avrupa Birliğine üyeliği kabul olunacağına,, dair anlaşmaya varıldı.

2.1. Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği Süreci

Makedonya Cumhuriyeti, iç istikrarsızlık ve komşu ülkeleri ile yaşadığı ihtilaflar nedeni ile Balkanların siyasal güvenliği açısından önem arz etmektedir. Makedonya, sınır komşuları Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan ile kültürel ve ülke içinde etnik temelli problemler yaşamaktadır. Makedonya'nın Bulgaristan ve Sırbistan ile mevcut sorunları uluslararası kuruluşlarda engel olmasda en önemli engel Yunanistan ile yaşanan isim sorunudur. İç ve dış dinamikleri son derece aktif olan bu devlet, bölgenin istikrarı açısından AB'nin Güneydoğu Avrupa Entegrasyonu sürecinde kilit öneme sahiptir. Bu bölümde Makedonya Cumhuriyeti'nin AB adaylık statüsü kazandıktan sonra iç ve dış sorunlarda ne tür düzenlemeler yaptığı incelenmektedir.

---

¹⁷ M.C. MECLİSİ, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti* (<https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspX>)

¹⁸ M.C. MECLİSİ, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti, 16 Aralık 2005* (<https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspX>)

¹⁹ Victor Roudometof, ‘‘Nationalism And Identity Politics In The Balkans: Greece And The Macedonian Questions’’ (*Balkanlarda Milliyetçili Ve Kimlik Siyaseti: Yunanistan Ve Makedonya Sorunu*), *Journal Of Modern Greek Studies*, 14 (2), 1996, 253-301

2.1.1. Makedonya– AB İlişkilerinin Başlangıcı

Makedonya, GSMH ile Balkan ortalaması üzerine olmasıyla, 1990'ların başında AB ilişkilerine başladı. Bu dönemde, Batı Balkanlar'da İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nı imzalayan ilk ülke olmuştur.

2.1.2. İlişkiler Tarihi: Makedonya Cumhuriyeti –

Avrupa Birliği

1992 - 1995 yılları arasında Makedonya, insani yardım safhasında kritik seviyelerde bulunuyordu.²⁰ AB İnsani Yardım Vakfı'nın (IHH) yardım programına katılmasıyla AB ile ilişkilerini ilerleterek IHH resmi ofisi açıldı. Akabinde 1995 - 2000 yılları arasında Makedonya, PHARE programından fon almak için orta ve doğu Avrupa ülkelerine kabul edilerek²¹ 1997 yılında ilk Makedonya AB resmi işbirliği anlaşmasını imzaladı²².

7 Ekim 1997 yılında AB'den Makedonya'ya ilk resmi diplomatı akredite edilerek 19 Mart 1998 yılında Makedonya ofisine temsilcisini tayin etti.²³

3 şubat 1998 yılında, Avrupa Birliği ile Makedonya arasında işbirlik anlaşması imzalanarak yeni bir siyasi diyalog gerçekleştirildi. 20 - 21 Mart 1998 yılında Makedonya ile AB arasındaki İşbirlik Konseyi çalışmalarına başlandı ve 8

---

²⁰ Günay Göksu ÖZDOĞAN – Kemal Saybaşı, *A Mirror Of The New International Order*, S, 329

²¹ Blerim REKA, *Avrupa Kimliği, Tarihçesi Ve Entegrasyonu, Kurumları, Politikaları Ve Avrupa Birliği'nin İlkleri*, Kalkandelen 2004, S. 257

²² Makedonya Cumhuriyeti Meclisi, *Uluslararası İşbirliği*, (<https://www.Sobranie.Mk/Sobranieto-I-Eu.Nspx>)

²³ Blerim REKA, *A.G.E.* ,S. 258

Eylül 1999 yılında Avrupa Komisyonu, Makedonya ile “İstikrar ve Ortaklık Anlaşması” konulu müzakerelerin başlatılması yönündeki yönelgesini onayladı.²⁴

Bu yörelgeye göre;

- Makedonya AB ile siyasi diyalog kurulması,
- Makedonya'nın AB ülkeleri arasındaki serbest ticaret bölgelerini de içeren bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi,
- AB üye ülkeleri ve Makedonya arasında serbest ticaret alışverişinin yanı sıra emek, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını sağlaması,
- Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden on yıl sonra Makedonya ile AB arasında serbest ticaret bölgesini kurmak ve
- Mevzuatı AB mevzuatına uygun hale getimesi gerekmektedir.

Buna göre Makedonya, AB ile İstikrar ve Ortaklık görüşmelerini başlatmaya davet edilen beş Güneydoğu Avrupa ülkesinin ilk ülkesi oldu.

Ayrıca Makedonya ile Avrupa Komisyonu arasındaki “İstikrar ve Ortaklık Anlaşması” konulu müzakereler 5 Nisan 2000 yılında başlayarak, 12 nisan 2001 yılında anlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlandı²⁵.

Bu müzakereler:

- 1) Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra AB ile Makedonya arasında serbest ticaret bölgesi kurmak

---

²⁴ Gös. Yer.

²⁵ MC ve AB arasında istikrar ve ortaklık anlaşması metni:
[http://www.sep.gov.mk/data/file/SSA/SSA\(1\).pdf](http://www.sep.gov.mk/data/file/SSA/SSA(1).pdf)

2) Bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesi ve AB üye ülkeleri ile bölge arasındaki ticaret alışverişi için serbest bölgelerin oluşturulması

3) Makedonya ile ticaret ve yatırımları teşvik edecek iç pazarla ilgili olduğunda mevzuatın uyumlaştırılması yani sıra;

- AB ve Makedonya arasındaki politik diyalog başlatılması
- Yargı ve içişlerde işbirliği yönelgeye dahil edildi.

Bu müzakerelerin bitiminden ve anlaşmanın 9 Nisan 2001'de²⁶ imzalanmasından sonra, 15 üye ülkenin parlamentoları tarafından onaylanması ile 1 Nisan 2004'te Makedonya'yı yürürlüğe geçen İstikrar Ve Ortaklık Anlaşması ile Batı Balkanlar'ın ilk ülkesi haline getirdi.

2.1.3. AB ile M.C. Arasında İstikrar ve Ortaklık

Anlaşması

Anlaşmanın bölümleri şunlardır:

- Önsöz
- Ana Metin
- Yedi Ek
- Beş Protokol Ve Dört Ortak Anlaşma

buna göre anlaşma 10 fasıla bölünmektedir.

---

²⁶ Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *Makedonya İlle İkili Anlaşmalar Metni*, [Http://Www.Makamtrans.Org.Mk](http://Www.Makamtrans.Org.Mk)

Bunlar;

- Genel İlkeler
- Siyasi Diyalog
- Bölgesel İşbirliği
- Ürünlerin Ve İşçilerin Serbest Dolaşımı
- Mevzuatın Yaklaştırılması Ve Kanunların Uygulanması
- Yargı Ve İçişleri
- Kooperatif Politikaları
- Finansal İşbirliği
- Anayasal Hükümler'dir

Buna göre sözleşmenin 1. Maddesi uyarınca: Avrupa Birliği ile istikrar ve ortaklık üye ülkeleri arasında Makedonya ile anlaşma imzalandığı beyan edildi.²⁷

Ancak sözleşmenin 5. Maddesinde: yukarıda belirlenen fasıllar en geç 10 yıl içerisinde gerçekleşmesi gerekmektedir.²⁸ Bu anlaşmanın uygulanmasına ilişkin 108-109'uncu maddeler, Makedonya Hükümeti ve Avrupa Komisyon Konsey temsilcilerinden oluşan "İstikrar ve Ortaklık Konseyi" gibi kurumları ve uygulama usullerini tanımlamaktadır.²⁹

Makedonya Hükümeti bu süreci izlemek için yönetim ve koordinasyon yapısı oluşturdu. Bu yapı dahilinde, Makedonya'da başrol olarak görev yapan Avrupa Entegrasyonundan sorumlu, Avrupa Başkan Yardımcısı Çalışma Komitesidir. Hükümet içinde Avrupa Entegrasyon Departmanı ve Bakanlıklardaki Avrupa Entegrasyon Birimleri gibi daha düşük teknik seviyedeki bir kaç idari birimler ve çalışma komiteleri bulunmaktadır.

---

²⁷ İstikrar Ve Ortaklık Anlaşması Madde1: [http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA\(1\).Pdf](http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA(1).Pdf)

²⁸ A.G.E. Madde5: [http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA\(1\).Pdf](http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA(1).Pdf)

²⁹ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, *Uluslararası Anlaşmalar*, 13 Nisan 2001, S. 86. [http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA\(1\).Pdf](http://Www.Sep.Gov.Mk/Data/File/SSA/SSA(1).Pdf)

İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinin ardından: AB - Makedonya ve diğer uygulama organları da formulize edilmiştir. İstikrar ve Ortaklık Konseyi, İstikrar ve Ortaklık Komitesi ve çeşitli alanları kapsayan çok disiplinli alt komiteler; tarım, balıkçılık, iç pazar, rekabet, ekonomik ve finansal konular, araştırma, teknolojik gelişme, sosyal politika, ulaşım, çevre, enerji ve bölgesel politikayı kapsamaktadır.

Soz konusu düzeltmeler haricinde, Makedonya'nın AB üyeliği yolunda kaydettiği ilerlemenin ölçüleceği noktalardan birinin başında "Yasalarının AB Yasalarıyla Uyum Sağlanmasıdır,, . Bununla birlikte, bu amaçla Mart 2003'ten bu yana, Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti mevzuatının Avrupa mevzuatıyla uyumlaştırılması için çalışma grupları oluşturmuştur. Akabinde Makedonya Cumhuriyeti, Mart 2004'te AB üyeliği için resmi talepte bulunmuştur.

Avrupa Komisyonu, Bakanlar Kurulunun talebi üzerine Mayıs 2004'te Komisyon'un üyelik başvuruları için hazırladığı görüşleri içeren "AVIS" adlı çalışmayı başlatmıştır. Buna göre; Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti'nin, Makedonya'daki mevcut durum hakkında fikir edinmek için Avrupa Komisyonu'nun çok sayıda anketlerini doldurması gerekiyordu.

Kısacası, 2000 yılı Nisan ayında Makedonya ile AB arasında yapılan müzakerelerin iki aşamada yapıldığı sonucuna varılabilir.³⁰

1) İlk aşama Makedonya'nın AB mevzuatına yakınlaştırılması, dengelenmesi ve yasal olarak yaklaştırılmasının en önemli bölümlerinin uygulanması.

2) Bu süreçte arzulanan en önemli nokta Makedonya'nın AB'de üye statüsü kazanmasıdır. İstikrar ve Ortaklık Anlaşması 3 yıl sonra

---

³⁰ Blerim REKA, *a.g.e.*, s. 261

onaylansa da, Makedonya'nın AB'deki tam üyeliğinin 10 yıl içerisinde, yani 2010 yılı civarında olması bekleniyordu.

Bu sürecin en önemli noktalardan biri; Makedonya ve AB arasında başlatılan siyasi diyalogdur.

Bu siyasi diyalog:

- Makedonya – AB arasında ikili diyalog.
- Makedonya - komşu ülkeler arasında ikili anlaşmalarıdır.³¹

Makedonya'nın önünde İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının temel ilkeleri şöyle belirlendi:

- a) bölgesel işbirliği
- b) komşu ülkelerle ilişkilerin gelişimi
- c) komşu ülkelerle projeler geliştirmek ve gerçekleştirmek

Makedonya için bölgesel diyalog sürecinde, komşu ülkeleri arasında bölgesel anlaşmalar yapmak için somut taahhütler yapılması öngörülüyordu. Ancak bu öngörü sadece Makedonya'nın İstikrar ve Ortaklık sürecindeki AB müzakerelerinin listesiydi.

Öte yandan Makedonya, birçok alanda AB'ye girmeyi taklit eden ülkeler için hukuki, siyasi ve ekonomik durumlardan bazı kriterleri ve şartları yerine getirmeye devam etmekteydi. Fakat Makedonya'nın AB üyeliği yolunda bir başka ön koşul ise “Ohri Çerçeve Anlaşması'nın” uygulanmasıdır.³² Bu anlaşma birçok AB standardını içermektedir. Bu yüzden İstikrar ve Ortaklık sürecinin geçici standartları da bunlardır.

---

³¹ AB Ve Komşu Ülkeleri İle İkili Anlaşma Metni.

³² Ohri Çerçeve Anlaşması Metni. (<http://www.osce.org/skopje/100622>)

2004 yılının ortalarına gelindiğinde, Makedonya, AB entegrasyonu için "özel koşul" olarak adlandırılan Ohri Anlaşmasını kısmen uygulamaya başlamıştır.

Her ne kadar geçen zaman içerisinde Makedonya Ohri anlaşmasını kısmen uyguladasa, AB adaylık sürecindeki önemli engellerden biri Yunanistan'ın anayasal ismine veto vermesidir. Bunun dışında 2015 yılında iktidar partının yolsuzlukları ortaya çıkması bu sürecin yavaşlatılmasına sebep oldu.

2.2. Makedonya Cumhuriyeti'nin AB Üyelik Kriterleri

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin Merkezi Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir.³³ Makedonya Cumhuriyeti bu kriterleri yerine getirmek için üstüne düşen bütü sorumlulukları yerine getirmektedir.

Bu kriterier:

- Siyasi Kriterler: Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıklara saygıyı garanti eden kurumların istikrarı.
- Ekonomik Kriterler: İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı ve birliğin rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile başa çıkma kapasitesi.
- Topluluk Müktesebat (acquis communautaire) Kriterler: Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin hedeflerine bağlı kalmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme becerisi.

---

³³ Avrupa Komşuluk Politikası Ve Genişleme Müzakereleri, *Katılım Kriterleri*, (https://Ec.Europa.Eu/Neighbourhood-Enlargement/Policy/Glossary/Terms/Accession-Criteria_En)

2.2.1. Siyasi Kriterler

Geçmiş tecrübeler, siyasi kriterlerin yalnızca farklı siyasal ve demokratik kurumların (parlamento, yürütme ve yargı) resmi boyutlarıyla değil, aynı zamanda bunların işleyişi ve pratikte farklı hak ve özgürlüklerin uygulanmasıyla da ilişkili olduğunu teyit etmiştir. İnsan hakların talepleri, en önemli insan hakları sözleşmelerinin hükümlerini ve özellikle de medya ve basın özgürlüğüne ilişkin olanlar da dahil olmak üzere, pratikte uygulanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma, Avrupa Sözleşmesi ile ilgilidir. Azınlıkların saygısına ve korunmasına ilişkin kriterler, özellikle Avrupa Konseyi Azınlıkların Korunması “Ohri Çerçeve” Sözleşmesinde belirtilen ilkelerin uygulanmasına bağlıdır.

Makedonya Cumhuriyeti örneğinde, 2001 yılında ki iç krizin sonucu olarak ciddi şekilde bozulmuş iç istikrarın sağlanması için, siyasi kriterler özellikle 13 Ağustos 2001 Ohri Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasını ima etmektedir. Şubat 2003 yılında hükümet donör topluluğunun girişimlerini düzgün çaba göstermeye ve kısa ve orta vadede uygulanmasını sağlamak ve koordine amacıyla önlemler ve uygulama dinamiklerini tanımlayan Çerçeve Anlaşmasının uygulanması için bir eylem planını kabul etti.

Tabiki, iç istikrarın sağlanması, herhangi bir ülkeye AB üyeliği için başarılı bir hazırlık yapılması hususunda temel gerekliliktir. Makedonya Cumhuriyeti'nin istikrar ve demokratik gelişimini sağlamak ve sürdürmek için kısa, orta ve uzun vadede siyasi gündemin temel unsurları şunlardır: ³⁴

- Etnikler arası ilişkilerin geliştirilmesi;
- Etkili demokratik kurumların ve hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi.

---

³⁴ Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004, S. 30

Etnik ilişkiler arasında ilerleme sağlamak için, kısa vadede krizden doğrudan etkilenen bölgelerden mültecilerin ve yerinden olmuş kişilerin geri gönderilmesine ilişkin koşulların sağlanması da dahil olmak üzere, Ohri Çerçeve Anlaşması uyarınca güven artırıcı önlemlerin uygulanması düzenlenmiştir. Bununla birlikte, etnik grupların birlikte yaşamanın AB yolunda ülkenin istikrarlı ve demokratik gelişimi için çok önemli olduğu göz önüne alındığında, toplumun etnik kökenden daha da kutuplaşmasını önlemek için, özellikle genç nüfusa yönelik kapsamlı ve uzun vadede hareket etmek gereklidir.

İstikrarlı bir demokratik gelişme sağlamak için, adalet standartlarını korumak da bir okadar önemlidir. Özellikle, seçim yasası, yerel yönetim reformları ve seçim kampanyalarında bütçe fonların harcamalarını daha iyi kontrol sağlamak amacıyla yapılan değişikliklerle devam eden reformlar uyumlu hale getirilmelidir. Ayrıca, siyasi partilerin iç demokratikleşmesi teşvik edilmeli, fakat kısa vadede, kontrol mekanizmaları da dahil olmak üzere siyasi partilerin finansmanı ile ilgili daha kesin düzenlemeler yapılmalıdır.

Modern, yetenekli ve verimli bir kamu idaresinin varlığı, ülkenin Birlik üyeliği için hazırlıklarının yanı sıra üyelikten doğan tüm yükümlülüklerin yerine getirilmesi için de önemli bir niteliğe sahiptir. Makedonya mevcut kamu yönetimi reform programını yoğunbir şekilde sürdürmektedir.³⁵

Kamu idaresi alanında mevcut kanunlar, çevrecilik, çıkar çatışması, siyasetleşme veya etnik ön yargının kamu yönetiminde ve benzeri ayrımcı olgularda randevu ve yönetimini olumsuz etkileyecek koruma sağlayacak hüküm ve araçların sunulması amacıyla değiştirilecektir.

Yerel yönetim ve ademi merkezîyetçiliğin geliştirilmesi anahtar olmakla birlikte, aynı zamanda karmaşık bir süreçtir. Çünkü; yönetim sisteminde radikal

---

³⁵ Commission Of The European Communities, *Communication From The Commission To The European Parliament And The Council*, Brussels 2007, S.36

değişiklikler yapılması öngörülmektedir. Diğer kilit yasaların kabulü, Hükümetin Ohri Çerçeve Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin Eylem Planına göre uygulanmaktadır. Gerçek zorluk, mali ve kurumsal kapasiteleri de dahil olmak üzere yeni yetkinliklerle baş edebilmek için belediyelerde yeterli kapasitenin sağlanması olacaktır. Kapasitelerin güçlendirilmesi, yeni yasal düzenlemelerin benimsenmesi ile paralel olarak gerçekleştirilecek uzun vadeli ve devamlı bir süreç olmalıdır. Belediye düzeyinde alınan kararların hukuki denetimi için mekanizmalar da dahil olmak üzere, Hükümet ve yerel öz - yönetim arasında sorumlulukların net bir şekilde bölünmesi için uygun usullerin getirilmesi gerekecektir. Kısa vadeli öncelik olarak, Yerel Öz Yönetim Bakanlığı uygun karar verme mekanizmalarına uygun koordinasyon sağlayarak güçlendirmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti'nde hukukun üstünlüğünü güçlendirmek için derin bir bağlılık vardır. Bu sistemin etkin bir şekilde işlemesi, vatandaşların güvenliğinin artırılması ve insan haklarının korunması için kanunların etkili bir şekilde uygulanması şarttır; Amaç için gerekli reformların başarıyla gerçekleştirilmesi için, Makedonya ekonomisi AB üyeliği için ekonomik kriterlere uygun olarak Birliğin İç Pazarı ile entegrasyona hazırlanması gerekmektedir.

Yargı reformları, özellikle bu stratejinin ayrı bölümünde tanımlanan esaslara ve 2004 yılı sonunda kabul edilmiş olan Özel Yargı Reformu Stratejisine uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki yargı yetkisi, sivil toplumun demokratik süreçlerinin gerçekleştirilmesinde ve hukukun üstünlüğüne saygı ilkesine vurgu yaparak, hukukun üstünlüğünün temel bir parçasıdır. Yargı sisteminin temelleri, Anayasa, yasalar ve uluslararası anlaşmalara dayanarak yargıya çıkan bağımsız ve bağımsız devlet organları olan Anayasa hükümlerinde tanımlanmaktadır.

Örgütlü suç, dolandırıcılık, yolsuzluk, silah kaçakçılığı, uyuşturucu ve insanlarla mücadele için alınan önlemlerin yanı sıra, sınır denetimlerini güçlendirme ihtiyacı olanlar da dahil olmak üzere organize suçla ilgili diğer faaliyetler bu stratejinin birer bölümüdür.

2001 yılındaki askeri kriz sırasında gözlemlenen ihlallerin dışında, bir kaç uluslararası faktörün değerlendirmesine göre son yıllarda Makedonya Cumhuriyeti'nde ki insan hakların (sivil toplum örgütleride olmak üzere) durumu iyiydi. Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de dahil olmak üzere insan haklarının korunması için çok sayıda uluslararası belgelere imza atan bir birlik üyesidir. İnsan hakları ve özgürlükleri Anayasa ile büyük oranda garanti altına alınmıştır; Yönetimini güçlendirme yönünde ki genel taahhüdün dışında insan hakları açısından, özellikle de ifade özgürlüğü ve medyanın statüsü, ileride ki reformlara ihtiyaç duyulan konularda iyileştirmeler yapıldığı diğer alanlar da vardır. İnsan hakları korumasının sürekli geliştirilmesi, ülkenin gelecek yıllarda bir öncelik olmaya devam edecektir.

Makedonya Cumhuriyeti, Ulusal Azınlıklar üzerine Avrupa Çerçeve Sözleşmesi'nin yanı sıra mülteciler de dahil olmak üzere diğer pek çok azınlık ile ilgili belgelerin imza sahibidir. Makedonya Cumhuriyeti'nde bir çok alanda azınlığın sahip olduğu haklar, bu belgelerde garanti altına alınan hakları aşmaktadır. Çerçeve Anlaşmanın uygulanması için belirtilen sürece ek olarak, Roman nüfusu topluluklarındaki sosyo - ekonomik koşulların iyileştirilmesine özenle dikkat edilmektedir.

Sivil toplumun ülkenin demokratik ve genel gelişimindeki rolü:

- demokratik süreçleri destekleyebilir ve kapasite ve bilgi eksikliği olan bölgelerdeki devlet organlarının faaliyetlerini tamamlayabilir.
- Kâr amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerini teşvik etmek için mali ve diğer teşvik türlerini de içeren sivil toplumu teşvik etmek için önlemlere ihtiyaç olması.

- Çeşitli alanlarda kamu - özel ortaklığı hem merkez hem de belediye düzeyinde teşvik edilmesi bakımından çok önemlidir.³⁶

2.2.2. Ekonomik Kriterler

Ekonomik kriterler iki unsurdan oluşmaktadır: ³⁷

- İşleyen bir piyasa ekonomisi'nin varlığı
- Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile mücadele kapasitesi.

İşleyen bir piyasa ekonomisine sahip olmak için, özellikle mülkiyet hakları bakımından etkili bir yasal sistemin varlığının yanı sıra, fiyatların ve ticaretin serbestleştirilmesi de gereklidir. Ekonomik politikanın temelleri üzerinde makroekonomik istikrar ve fikir birliği, piyasa ekonomisinin performansını güçlendirmek için son derece önemlidir. Gelişmiş bir finans sektörünün olması ve aynı zamanda pazara giriş ve çıkış için önemli bir engel bulunmaması da önemlidir. Çünkü bunların hepsi ekonominin verimliliğini arttırmaya katkıda bulunmaktadır. Bir piyasa ekonomisinin varlığı ve istikrarlı bir makroekonomik çerçeve, birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile başa çıkma kapasitesini önemli ölçüde etkilemektedir. Aynı zamanda insan ve maddi sermayenin yanı sıra yeterli altyapıya ihtiyaç duyulmaktadır.³⁸

Birliğe katılmaya hazırlanmak için siyasi olaylara rağmen, ekonomik ve sosyal alanlarda Makedonya Cumhuriyeti, öncelikle sürdürülebilir ekonomik istikrar

---

³⁶ Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004, s. 32

³⁷ Avrupa Komşuluk Politikası Ve Genişleme Müzakereleri, *Katılım Kriterleri*, (https://Ec.Europa.Eu/Neighbourhood-Enlargement/Policy/Glossary/Terms/Accession-Criteria_En)

³⁸Gös. Yer.

ve büyümenin sağlanmasının temel ön koşullarını yerine getirmelidir. Makedonya ekonomisi aşağıdaki ön koşulları takip etmedikçe birliğe uyum sağlamasında güçlük yaşayacaktır.³⁹

Bu koşullar:

- Piyasa ekonomisinin istikrarlı kurumları,
- Yasayı uygulamak için bağımsız ve etkin bir sistem;
- İstikrarlı fiyatlar sağlayan para istikrarı; ve
- Daha düşük ve istikrarlı faiz oranları.

Bu ön koşulların yerine getirilmesi, hızlı ekonomik kalkınmaya yol açacak ve yapısal reformların başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Önümüzdeki yıllarda ekonomik, politika ve reformların gelişmesine yön verecek başlıca önceliklerdir.⁴⁰

Piyasa ekonomisini yönetecek istikrarlı kurumlar, mali açıdan bağımsız olmalı ve ülkede ki siyasi süreçlerden etkilenmemelidir. Kapasitenin güçlendirilmesinin yanısıra, mevcut tüm kurumlar (örn: Tekel Kurumu, Enerji Düzenleme Komisyonu) ve gelecek yıllarda kurulacak olan kurumlar için mali ve operasyonel bağımsızlığın sağlanması gerekecektir. Bu yönde atılmış önemli bir adım ise, Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası (NBRM) Yasasının kabul edilmesiyle, yeterlilikler açıkça tanımlanıp bağımsız işleyişin temelini oluşturmasıdır. Öte yandan, özellikle yargı sistemi ve mahkeme prosedürleri gibi kolluk kuvvet sisteminin güçlendirilmesi, piyasa katılımcıları için ülkenin riskini azaltacak güvenli bir iş ortamının sağlanmasında olağanüstü önem taşımaktadır.

---

³⁹ Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004, S. 32

⁴⁰ Commission Of The European Communities, A.G.E. , S.40

Önceki yıllarda olduğu gibi, para politikasının ana hedefi, IMF ile anlaşmaya varıldığında, enflasyonun kontrol edilmesi, yani ekonomideki fiyat istikrarının korunması olmaya devam edecektir. Fiyat istikrarının uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik kalkınma için en yararlı önlem olduğu kanıtlanmıştır. Aslında bu, Makedonya Cumhuriyeti'nde önceki yıllarda ispatlanmıştır. 2001 krizi, fiyat istikrarının yatırım ve ekonomik faaliyeti artırma etkisi ile daha yüksek bir ekonomik büyüme ile sonuçlanmıştır.

Bununla birlikte, kısa ve orta vadede halen mevcut yüksek faiz oranları düşmeye devam etmiyorsa, para politikasının ekonomik kalkınma üzerinde önemli bir etkisi olmayacaktır. Piyasa katılımcıları için normal uzun vadeli iş planlaması için, istikrarlı ve garantili bir döviz kuru ile birlikte azaltılmış ve istikrarlı faiz oranları gereklidir.

Yakın gelecekte, bankacılık sektöründe yeni mevzuatın kabulü, yeni ödeme sistemi, sigorta denetleme mevzuatı, yatırım hizmetleri ve emeklilik sistemi reformları ile mali altyapıyı tamamlama amaçlı reformlar devam etmiştir.

Makro ekonomik istikrar ve fiyat istikrarı, yukarıda da açıklandığı gibi, ekonomik kalkınmanın hızlandırılması için yalnızca geçiş sürecinin önemli bir bileşeni olan yapısal reformların, daha da genişletilmesi ve yoğunlaştırılması yoluyla yapılabilecek önkoşulları gerektirir. Bu alanda fiyat liberalizasyonu büyük ölçüde tamamlanmıştır. Ticari sektörün yanı sıra, tarım sektöründe de resmi özelleştirmeler sona ermiştir. IMF ile hazırlanan Yeniden Yapılandırma Eylem Planında, listelenen büyük kayıp yaratan işletmelerin geri kalanı, bu tür prosedürlerin belirgin hassasiyetine rağmen yakın gelecekte satılması veya tasfiye edilmesi gerekecektir. Bununla birlikte resmi özelleştirme, bunu takiben özelleştirilmiş işletmelerin modernizasyonu, yönetimi ve teknolojik gelişimi takip edilmekte ve genellikle rekabet eksikliği ve düşük veya olumsuz kârlılık sıkıntısı çekmektedir.

Bütün bunları göz önüne alarak, kısa ve orta vadede eyleme ihtiyaç duyulmaktadır. Reform önlemlerini özelleştirilen işletmelerin rekabet gücünü

güçlendirmeye ve sürekli kârlılık ve gelişimi için şartlar yaratmaya odaklanacaktır; Aynı zamanda, devletin, tamamen ve ya kısmen kalan işletmelerin özelleştirilmesinin tamamlanması gerekmektedir. Sosyal ve mali açıdan Kabul edilebilir koşullara ve özellikle de büyük bir işletme kaybına uğrayan işletmeler devletin mülkiyetindedir. Reform reformları, özellikle yeni ve orta ölçekli işletmeler için yeni özel sektörün desteklenmesine yönelik önlemleri ve özellikle yabancı yatırımlar yoluyla pazara yeni girenler için uygun koşulları sağlamayı içerecektir.

Yine, yeniden yapılandırmanın başarısı, butür reform politikalarını desteklemek için uygun mali ve sosyal politikaları da içeren gerekli makroekonomik istikrarın varlığı ile şartlandırılacaktır.

Kısa ve orta vadede, Makedonya Cumhuriyeti, özelleştirmede öngörülen kamu teşebbüsleri sektöründe bazı toplumsal faaliyetlerin özelleştirilmesine ve yeniden yapılanmasına devam edilmektedir (örn: Makedonya Elektrik Enerjisi Kurumu, vb.). Çoğunlukla özel mülkiyete sahip, ancak en büyük iki bankaya (Stopanska Banka ve Komercijalna Banka) kısa ve orta vadeli tedbirler, takipteki krediler, banka operatörlerinin düşük performansı ve yüksek faiz oranları gibi mevcut yapısal sorunların çözümüne yoğunlaşacaktır.

Özelleştirme ve yeniden yapılanma, özellikle de başka bir resmi istihdam bulma ihtimali bulunmayan, işlerini kaybetme tehdidiyle karşı karşıya olan işçiler için çok zor bir süreç olarak kanıtlanmıştır. Mevcut durum, istihdamda kalacak olan işçiler için de geçerlidir. Ancak işletmelerinin belirsiz karlılığının bir sonucu olarak nispeten düşük ve istikrarsız kazançlara sahip olacaklardır. Buna ek olarak, son derece yüksek işsizlikle ilgili kronik sorunlar da vardır. Önümüzdeki yıllarda öngörülen ekonomik büyüme, istihdamı artırmak için beklenebilir, ancak özel sosyal programlar ve işletmelerin özelleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması sırasında yeniden eğitim programlarına da dahil olmak uygun sosyal politikalar tarafından desteklenen sürece reformlar başarısız olur. Öte yandan, başlatılan sosyal güvenlik sistemi, reformlarının orta ve uzun vadede devam etmesi gerekecektir. Yoksulluğun ve ilgili sorunların uzun, orta ve kısa vadede mücadele edilmesi için yönergeleri

ortaya koyan kapsamlı bir yoksulluğu azaltma stratejisi halihazırda geliştirilmiştir. Ulusal İstihdam Planı, Avrupa yönergelerine ve standartlarına göre yayınlanmıştır.⁴¹

2.2.3. Müktesebat Kriterleri (Acquis Communautaire)

Avrupa Birliğinin son geniş kapsamlı genişlemesi açısından, artık Kopenhag'ın üçüncü ölçütünü yerine getirmek isteyen bir aday ülkenin, AB mevzuatını yasal düzeniyle çoğaltmaktan çok daha fazlasını yapması gerektiği açıktır.⁴² Önce, Topluluğun faaliyetlerini üstlendiği ve ya yapmayı planladığı tüm alanlarda mevzuat ve politika formülasyonunun, mevcut sisteminin güçlü ve zayıf yönlerini tam olarak anlaması gerekmektedir. Makedonya'daki idari ve yasal sistem ile Topluluk mevzuatı arasında ki farklar tespit edilmeli ve en acil ve önemli konuları çözmek için öncelikli eylemler tanımlanmalıdır. Bu aşamada, mevcut aday ülkelere, Avrupa Komisyonu liderliğindeki uzun bir tarama süreci aracılığıyla, mevzuatla uyumluluklarını ve bölümlerin yardımıyla incelemeleri sağlandı. Topluluk politikalarının nasıl işlediği, etkileşimlerinin neler olduğu ve mevcut üye devletlerin çeşitli idari ve yasal gelenekleri içinde nasıl uygulandığının ayrıntılarını tam olarak anlamak gereklidir. Mevzuatın kabul edilmesindeki üçüncü ana evre, A.T. (Avrupa Topluluğu) mevzuatının ulusal yasal düzenle uyumlaştırılmasını içermektedir. Uygulama için çeşitli seçenekler belirlendikten sonra, en etkili yöntem seçilecek ve taslaklar ulusal yasal uygulama için kabul edilebilir bir biçimde hazırlanacaktır. Ancak bu, sürecin tamamlandığı anlamına gelmemektedir.

Mevzuatın her bir unsuru, bakanlıklar, diğer makamlar veya yerel düzeyde olan kamu makamları nezdinde belirlediği kurumsal ve usul gerekliliklerini ve ayrıca bunları üstlenmek için gerekli kapasiteye sahip olup olmadıklarını değerlendiren

---

⁴¹ Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004, S. 34

⁴² Commission Of The European Communities, A.G.E. , S.40

kesin bir analiz gerektirmektedir. Neredeyse her durumda, eğitim ve tanıtıma ihtiyaç duyulacak, ancak çoğu durumda kurumsal güçlendirme ve belki de tamamen yeni yetkililerin doğrudan kurulması için resmi bir program başlatılmalıdır. Bu faaliyetler yalnızca AB tarafından sunulacak olan yardım ve işbirliğine, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nda ve ayrıca Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrar Programı için Topluluk Desteği'nde açıklanan çeşitli işbirliği felsefelerine değil, ikili yardım ve desteğe de bağlı olacaktır.

Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyeliğinin, özellikle koordinasyon, verimlilik, şeffaflık ve esneklik konularında kamu yönetimi için özel şartlar belirleyeceğinin farkındadır. Şimdiye kadar, genel faaliyetler, Avrupa Komisyonu'ndan doğrudan ve orta ve doğu Avrupa ülkeleri ile olan karmaşık ve masraflı süreci önemli ölçüde karmaşıklaştıracak bir rehber olmadan gerçekleştirildi.

Bu sorunlara rağmen, Avrupa entegrasyonu, hem Makedonya Cumhuriyeti'nde hem de hükümete ve bağışta bulunan topluma tam taahhütte bulunan radikal kamu yönetimi reform programına tamamen entegre olmuştur. Yukarıda ki hususlar, üç Kopenhag kriterinin başarıyla yerine getirilmesi ile ilgili olarak vurgulanabilir. Ortak yetki alan bakanlıklar ve / veya devlet kurumları arasında daha iyi koordinasyon sağlanmalıdır. Bu tür koordinasyon yoğunlaştırılmalı ve Avrupa entegrasyonu ile ilgili konularda mümkün olduğunca etkin olmalıdır. İhtiyaç analiz yapmak için genel metodoloji ve yeni mevzuat hazırlamadan önce, etkileri daha iyi anlaşılmalı ve hükümet politikalarının oluşturulduğu tüm organlarda uygun eğitim verilmelidir.⁴³

2.3. AB Yolunda Makedonya Cumhuriyeti

---

⁴³ Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004, S. 34

Ocak 1991'de bağımsızlığını ilan ettikten sonra Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyeliğini stratejik çıkarlarından biri olduğunu vurgulamıştır. Bu taahhüdü yerine getiren Makedonya, güvenilir bir ortak ve AB'nin ilişkileri, yaklaşımı ve entegrasyonu konularında bir takım aşamalardan geçtiği ve Avrupa Birliği müttefiki olarak meşrulaştırıldı.

15 Ocak 1992'de Avrupa Birliği, Anayasa Mahkemesi Başkanı Robert Badinter başkanlığında bir Tahkim Komisyonu kurdu. Komisyon, Makedonya Cumhuriyeti'nin uluslararası tanınma şartlarını yerine getirdiğine ve bu ismin (Yunanistan ile isim sorunu) toprak tehdidi oluşturmadığına karar vermiştir.⁴⁴

Bununla birlikte, Yunanistan'ın Makedonya Cumhuriyeti'ni anayasal adı altında tanımaya muhalefetinden ötürü, uluslararası alanda tanınma süreci ve AB ile diplomatik ilişkilerin kurulması ertelendi. Makedonya Cumhuriyeti ile AB arasındaki tam diplomatik ilişkiler Aralık 1995'te Makedonya Cumhuriyeti'nin misyonu AB'ye açılmasıyla kuruldu.⁴⁵

Makedonya Cumhuriyeti, 1996 yılından bu yana, AB tarafından Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılmayı hedefleyen reformlarına yardımcı olmak üzere hazırlanan program olan PHARE (Polonya ve Macaristan: Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Destek) Programının yararlanıcısı oldu.⁴⁶

Nisan 1997'de, Makedonya Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında imzalanan işbirlik anlaşması'nın yanı sıra, ulaşım anlaşması ve ardından da tekstil sözleşmesi imzalanmıştır. Akabinde Avrupa Birliği, Makedonya Cumhuriyeti'nde Avrupa Komisyonu'nun bir temsilci ofisi kuruldu.

---

⁴⁴ M.C. MECLİSİ Resmi Sitesi, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti* (<https://www.sobranie.mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

⁴⁵ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, Üsküp 1995, S .61

⁴⁶ A.G.E. , <https://www.sobranie.mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>

Şubat 1998'de ilk kez Makedonya Cumhuriyeti ve AB arasında siyasi bir diyalog gerçekleştirildi ve aynı yılın Mart ayında Makedonya Cumhuriyeti ile AB arasındaki İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı gerçekleştirildi. A.K.'nin (Avrupa Komisyonu) kurmuş olduğu temsilci ofisi, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması kurulana kadar başarılı bir şekilde faaliyetlerini yerine getirdi.⁴⁷

1999 yılında Avrupa Komisyonu, AB'nin sözde ülkelerle işbirliği içerisinde yer aldığı yeni bir çerçeve anlaşması oluşturdu. Batı Balkan ülkeleri (Makedonya Cumhuriyeti, Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Hırvatistan Cumhuriyeti), bu çerçeveyi "İstikrar ve Ortaklık Süreci,, (PSA) olarak adlandırdı.⁴⁸

2000 yılında Avrupa Komisyon Ofisi, Avrupa Komisyonu Delegasyon derecesine yükselmiştir.

Aralık 2000 yılında Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, İstikrar ve Ortaklık Sürecine mensup ülkelere, yardım amaçlı CARDS (İmar, Kalkınma ve İstikrar için Topluluk Desteği) programını oluşturan Kararı kabul etti.⁴⁹

Makedonya Cumhuriyeti, Nisan 2001'de İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nı imzalayan ve SAP (Sistem Analizi ve Program Geliştirme) programına katılan ilk ülkedir.⁵⁰

---

⁴⁷ Avrupa Birliği – Makedonya Cumhuriyeti Delegasyon Metni, *İkili İlişkiler Kronolojisi*, 1998 Yılı ([Http://Eas.Europa.Eu/Archives/Delegations/The Formal Yugoslav Republic Of Macedonia/Eu The Formal Yugoslav Republic Of Macedonia/Chronology/Index_En.Htm](http://Eas.Europa.Eu/Archives/Delegations/The_Formal_Yugoslav_Republic_Of_Macedonia/Eu_The_Formal_Yugoslav_Republic_Of_Macedonia/Chronology/Index_En.Htm))

⁴⁸ Avrupa Birliği – Makedonya Cumhuriyeti Delegasyon Metni, *İkili İlişkiler Kronolojisi*, 1999 Yılı ([Http://Eas.Europa.Eu/Archives/Delegations/The Formal Yugoslav Republic Of Macedonia/Eu The Formal Yugoslav Republic Of Macedonia/Chronology/Index_En.Htm](http://Eas.Europa.Eu/Archives/Delegations/The_Formal_Yugoslav_Republic_Of_Macedonia/Eu_The_Formal_Yugoslav_Republic_Of_Macedonia/Chronology/Index_En.Htm))

⁴⁹ Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *Avrupa İşleri Sekreterliği V. Belge* . ([Http://Www.Sep.Gov.Mk/Content/?İd=273#.W5-Aniqzbiv](http://Www.Sep.Gov.Mk/Content/?İd=273#.W5-Aniqzbiv))

⁵⁰ Avrupa Politika Aracı (E.P.I), *Önümüzde Ki On Yıl İçin İlk İstkrar Ve Ortaklık Anlaşması*, 2011 Üsküp, S. 2

22 Mart 2004'te İrlanda'nın Dublin kentinde Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, Birliğe üyelik için devam eden ve açıkça siyasi kararlılığı doğrulayan AB üyeliğine talepte bulundu.⁵¹

Avrupa Konseyi, 16 Aralık 2005'te ki Brüksel Zirvesinde Makedonya Cumhuriyeti'nin AB üyeliğine aday ülke statüsü kazanması yönünde karar verdi.⁵² O zamandan sonra, her yıl sonunda, Avrupa Komisyonu Makedonya Cumhuriyeti'nin ilerlemesi hakkında düzenli raporlar yayınlamaktadır.

30 Ekim 2007'de, Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti ile 2007 yılı Ulusal Program için Avrupa Toplulukları Komisyonu arasında imzalanan Mali Anlaşma, Makedonya Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluklar Komisyonu arasında imzalanan Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve Ohri Çerçeve Anlaşma çerçevesinde işbirliği kuralları üzerine imzalanmıştır. Mali yardımla bağlantılı olarak, Makedonya Cumhuriyeti, projeleri Avrupa Komisyonu ve bölgedeki IPA fonlarından fon kullanımını mümkün kılan Finansal Anlaşmayı imzalayan ilk ülke tarafından onaylanan ilk ülke konumundadır.⁵³

1 Ocak 2008'de, Vize Kolaylık Anlaşması ve AB ile Geri Kabul Anlaşması yürürlüğe girmiştir.⁵⁴

18 Şubat 2008'de, Avrupa Konseyi, 2006'ya ilişkin Avrupa Ortaklığını yenileyerek, ülke için Katılım Ortaklığı'nı kabul etti.⁵⁵

---

⁵¹ M.C. MECLİSİ, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti*, 21 Mart 2004 (<https://www.Sobranie.Mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

⁵² M.C. MECLİSİ, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti*, 16 Aralık 2005 (<https://www.Sobranie.Mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

⁵³ M.C. MECLİSİ, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti*, 30 Ekim 2007 (<https://www.Sobranie.Mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

⁵⁴ M.C. Maliye Bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyeti'ne Vize Liberalizasyonu Verildi*, 2009, (http://www.Sobranie.Mk/Noemvri-Ab40011c-B2e2-4529-8864-5aaaf5c700e0-Ns_Article-Makedonija-Dobi-Vizna-Liberalizacija.Nspx)

Mart 2008'de Avrupa Komisyonu, Balkan ülkelerin katılım sürecinin bir sonraki aşamasına geçmek için gerekli olan kriterlerin belirlenmesi kabul etti.

Aynı yılın Mayıs ayında Avrupa Komisyonu, Makedonya Cumhuriyeti tarafından toplanacak blokları takiben, kriterlerin net ve kesin bir şekilde tanımlandığı vize serbestleştirme yol haritasını sundu.

12 Mart 2009'da Avrupa Parlamentosu, Makedonya Cumhuriyeti hakkındaki 2008 İlerleme Raporunda AB üyelik müzakerelerinin başlatılmasını öngören bir Kararı onayladı.

15 Temmuz 2009'da, Avrupa Komisyonu reformlar ve elde edilen sonuçlara dayanarak, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarına vize uygulamasının serbestleştirilmesi için bir teklifte bulunma kararı aldı.⁵⁶

Avrupa Komisyonu, 14 Ekim 2009'da yayınlanan raporuna göre, Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ndeki katılım müzakerelerinin başlamasına önerme kararı aldı. Karar, elde edilen ezici ilerleme ve kriter 8 + 1 olarak bilinen kilit reform önceliklerinin ve özellikle de Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesinin önemli bir sonucu olarak yapıldı.

30 Kasım 2009'da, Avrupa Konseyi toplantısında, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarına vize serbestleştirilmesi konusundaki kararı 19 Aralık 2009 tarihinden itibaren geçerliliğini onayladı.

---

⁵⁵ M.C. Meclisi, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti*, 18 Şubat 2008
(<https://www.Sobranie.Mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

⁵⁶ M.C. Meclisi, *Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti*, 15 Temmuz 2009
(<https://www.Sobranie.Mk/R-Makedonija-Na-Pat-Kon-Eu.Nspx>)

2.4. AB İlişkilerde Makedonya'nın Dış Politik Sorunları

Daha öncede belirttiğimiz gibi Eski Yugoslavya ülkesi olan Makedonya, 8 Eylül 1991 yılında yapılan referandumda %95,4 'EVET,, kararı çıkmasıyla 'Makedonya Cumhuriyeti,, adıyla bağımsızlığını sorunsuz şekilde ilan ederek yeni bir ülke kurulduğunu tüm dünyaya ilan etmiştir.⁵⁷

Ülkeyi Anayasal ismiyle tanıyan ve her alanda tam ve koşulsuz destek veren ilk ülke Türkiye'dir. Fakat komşu ülkeleri farklı nedenlerle ülkeyi Anayasal ismiyle tanımayıp ilerlemesi ve uluslararası kuruluşlara üyeliğine engel olmuştur. Diğer bir deyişle Makedonya Cumhuriyeti'nin AB adaylık statüsü kazanması içi en önemli sorunu Yunanistan ile olan isim sorunudur. Yunanistan'ın isim sorunu, Makedonya Cumhuriyeti'ni NATO, IMF, Dünya bankası ve en önemlisi AB gibi uluslararası kurumlarda tanınmasını bir kaç yıl geciktirmeyi başarmıştır. Yunanistan dışında diğer komşu ülkelerle bazı sorunlar (Sırbistan ile sınır ve halefilik, Bulgaristan ile dil sorunu) yaşamaktadır. Her ne kadar bu sorunlar günümüze kadar devam etsede, Makedonya Cumhuriyeti'nin AB adaylık sürecindeki en önemli engellerden birisi isim anlaşmazlığıdır.

2.4.1. Sırbistan

2012 yılında AB adaylık statüsü kazanan Sırbistan, Makedonya Cumhuriyeti ile ana sorun dini köklere dayanmaktadır. Buna göre Sırlar; 1967 yılında Makedon Ortodoks Klisesi, Sırp patrikliğinden bağımsızlığını ilan ettikten sonra Makedonya Ortodoks Klisesinin yeniden Sırp Ortodoks kilisesine bağlanmasını talep etmektedir. Sorunla ilgili düzeltici bir çözüm hala

---

⁵⁷ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 12 Ocak 2019, No.6 S.2

getirilememesine rağmen, Sırbistan'ın 2012 AB İlerleme Raporu'nda belirtildiği üzere iki taraf arasındaki ilişkiler olumlu bir şekilde devam etmektedir.⁵⁸

2.4.2. Bulgaristan

Makedonya Cumhuriyeti 1990 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra anayasal ismiyle tanıyan ilk ülkelerden biri Bulgaristan'dır. Kısacası Bulgaristan Makedonya Cumhuriyetini tanımış ancak Makedonya milletini tanımamıştır. Bu yüzden iki ülke arasında iki anlaşmazlık konusu olduğu gözlemlenmektedir.

- 1) Bulgaristan, Makedonların gerçekte Bulgar olduklarını ve Makedon dilinin Bulgarca'nın eski bir lehçesi olduğunu iddia ederek, her iki ülke birbirlerinin tarihini kabul etmemektedir.⁵⁹ Bu yüzden; Bulgaristan, Makedon dil ve ulusunu tanıması durumunda, kendi tarihinin inkârı anlamına geleceğini değerlendirmektedir.
- 2) Bulgaristan'da yaşayan Makedon vatandaşlarını azınlık olarak kabul etmemektedir.

Son dönemlerde Makedonya vatandaşları Bulgaristan'a eğitim yada çalışma amaçlı oturma izni talep etmesi ile Bulgar vatandaşlığını kolayca vererek Makedon vatandaşlarının ana vatanlarına döndüğü için kolaylık yapılacağını öne sürmektedir. Ayrıca Bulgaristan, Yunanistan ile benzer bir tutum sergileyerek ve bunları gerekçe göstererek, Makedonya'nın AB üyeliğinde Yunanistan vetosunu desteklemiştir.

---

⁵⁸ European Commission, *Serbia 2016 Report*, Brussel 2016, S. 23

⁵⁹ Erhan Türbedar, *Makedonya'nın Ab Üyeliğine Bulgaristan Engeli 2012*, Blog No 28, S. 1

2.4.3. Yunanistan

Makedonya; AB yolunda komşu devletlerle olan ilişkilerinde en büyük sorunu, en önemli ekonomik ortağı olan Yunanistan ile yaşamaktadır. Soğuk Savaş sonrasında Yunanistan; Makedonya'nın ismini, bayrağını, tarihini ve Makedon ulusunun varlığını reddetmiştir.

Yunanistan halkı, Makedonların kendisini "MAKEDONYA,, ismiyle tanımlamasına gösterdikleri duygusal reaksiyonun, kendilerine bir gözdağı oluşturmamasına rağmen Yunan kimliğine doğrultulmuş " Kültürel bir Tehdit,, olarak adlandırılan acayip bir paranoya içindedirler. Yunanistanın isim, bayrak, anayasa, M.C. parasındaki simgeler dışında, Makedonya'nın başkenti Üsküp'de bulunan „Uluslararası Büyük İskender" havalimanının ismi, Makedonya'nın otoyoluna İskender Büyük adını verilmesi, Üsküp şehrinde yapılan Büyük İskender ve babası II. Filip heykelleri gibi nedenler Yunan hükümetini gereksizce rahatsız ettiğini düşünürsek, bu sahiplenmenin garipliği daha iyi anlaşılabilir.

Yunanistan hükümeti, 1945 yılına kadar topraklarının kuzey bölümünü "Makedonya,, ismiyle adlandırmıyordu. 1945 yılında ASNOM anlaşması Makedonya kurulmuş ve Yugoslavya kurucu ülkelerinin içerisinde yer alacağı beyan edilmiştir. Yunanistan 1988 yılının Ağustos ayında aceleyle çıkarılan kanunla topraklarının kuzey bölümüne Makedonya ismini vermiştir. Akabinde (1991 yılında) Yugoslavyadan bağımsızlığını savaşa girmeden referandum yoluyla kazanan " Makedonya Cumhuriyeti,, anayasal isminin Yunanistan topraklarına hak idda ettiğini beyan ederek Makedonya halkını kabul etmeyip⁶⁰ 27 Haziran 1992 yılında ülkenin ismini değiştirmesini talep etmiştir.⁶¹ Fakat Makedonya hükümeti, bu talebi kabul etmemektedir. İki ülke arasındaki isim sorunu, 1992 yılından beri, devam

⁶⁰ Şule Kut, *Balkanlarda Kimlik Ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, S. 130

⁶¹ Batı Balkanlar AB Yolunda, *İktisadi Kalkınma Yayınları*, No 267, İstanbul Aralık 13, S. 44

etmektedir. Yunanistan'ın "Yukarı Makedonya" , "Vardar Makedonya'sı" veya "Kuzey Makedonya", şeklindeki isim önerileri, Üsküp yönetimi tarafından reddedilmektedir.⁶² Bu yüzden Atina yönetimi, Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal ismini kabul etmemektedir. Yunanistan halkı ise, yöneticilerle aynı fikirde olması durumun daha katı bir şekil almasına sebebiyet vermiştir. Konu hakkında Yunanistan gazetelerinde yayınlanan bir anketle, vatandaşların %53'ü, Makedonya'nın uluslararası arenada "Makedonya Cumhuriyeti" olarak adlandırılması, konuşulan dilin "Makedonca dili" olarak anılmasını ve ülke içinde "Makedonya" isimlerini kullanmasını kabul etmediğini gösteriyor. Ancak Makedonya topraklarının büyük bir kısmı (yabancı yatırımların çoğu) Yunan işadamları tarafından yönetilmektedir. Yani, Makedonya Cumhuriyeti'nde en çok yatırımı bulunan ülkeler sıralamasında ilk sıralarda Yunanistan bulunmaktadır.⁶³

Görüldüğü gibi iki ülke arasındaki sorun; isim, anayasa, bayrak, M.C. paralarındaki simgelerolmasına rağmen asıl sorun''MAKEDON ULUSUNUN VARLIĞIDIR, .

Yunanistan'ın paranoyaklarına daha fazla karşı koyamayan Makedonya, ABD'nin arabuluculuğuyla, 13 Eylül 1995 tarihinde ABD'nin New York şehrinde Yunanistan ile imzaladığı geçici uzlaşma sonrasında, bayrağını ve ülkenin anayasasındaki bazı maddeleri kaldırdı. (Makedonya Cumhuriyeti' bağımsızlığının ilanından sonra kullandığı bayrağa Yunanların "Vergina Güneşine, benzeterek kültürüne ait değerlere el koymakla suçlamaktadır. Bu yüzden Makedonya Cumhuriyeti 1995 yılında bayrağını değiştirmiştir. Bayrağındaki, kırmızı fon üzerinde altın renkli bir güneş bulunan bugünkü şekli benimsedi.)

---

⁶² Batı Balkanlar AB Yolunda, A.G.E. , S. 46-47

⁶³ Mustafa DURMAZ, *Makedonya Sorunu Ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı*, 2015, S. 66

Şekil 2: M.C. 1995 Öncesi ve 1995 Sonrası bayrağı

1992-1995 arası Makedonya Bayrağı

1995 sonrası Makedonya bayrağı

Ülkeyi “Makedonya Cumhuriyeti” adıyla tanıyan yaklaşık 130 ülke içerisinde Türkiye, Rusya, Çin ve ABD gibi önemli devletler olmasına rağmen uluslararası arenada anayasal ismiyle kabul edilmesi Yunanların veto vermesiyle engellenmektedir. Bu engelleme 8 Nisan 1993 yılında B.M.’ye üyeliği için “Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya (FYROM)” adıyla tanınmasını ve Yunanistan’ın sahip olduğu veto yetkisiyle anayasal ismiyle NATO ve AB üyeliğinde büyük bir engel oluşturmuştur.⁶⁴

2.4.4. Dış Politika Sorunlarında Mevcut Durum

Makedonya Cumhuriyeti’nin Antik dönemden başlayarak, Osmanlı’nın yaklaşık 500 yıl hakimiyeti altında kaldığı ve I. Balkan Savaşı sonrasında ise Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan ile bölüştürülmüş tarihi bulunmaktadır. 20.ci yüz yılın başlarında kurulan (1945 yılında) Yugoslavya Federal Cumhuriyeti’nin kurucu ülkelerinden biri olmasına kadar kendine ait ülke toprağı bulunmayan Makedonya nihayetinde 1990 yılında bağımsızlığını savaşa girmeden ilan etmiştir. Bağımsızlığından sonra ülkenin komşu ülkeleri ile bazı sorunlar meydana gelmiştir. Aslında bu süreç Makedonya için zorlu bir süreç olsa da bazı sorunlar giderilmiş, bazı sorunların giderilmesi için müzakerelere devam edilmektedir.

---

⁶⁴ Ümran Güneş, *Soğuk Savaş Sonrasında Balkanlar (1990-2015)*, Kasım 2017, Yayın No 1843 S.303

- Yunanistan

Makedonya Cumhuriyeti'nin AB, NATO, BM gibi uluslararası camiaya katılmasında ki en büyük engel Yunanistan ile isim sorunudur. Bilindiği üzere Makedonya'nın bağımsızlığından bu yana güneyinde ki komşusu Yunanistan, ülkenin 'Makedonya Cumhuriyeti', ismini kullanmasını kendi kuzey topraklarında hak taşıdığı idda etmektedir. Bu nedenle uluslararası kuruluşlara katılımını veto ederek daima önüne engel olmuştur.

Anders Fogh Rasmussen (Danimarka'lı NATO Başkanı) yaptığı açıklamada, "Makedonya isim sorununu çözmedikçe bu birliğe dâhil olamayacaktır" diyerek Yunanistan'ın uluslararası platformdaki elini güçlendirmiştir. 1993 yılında BM platformunda ise ülkenin FYROM (Former Yugoslav Republic Of Macedonia) olarak tanınması şeklinde geçici bir formül geliştirmesi ile kriz kısmen aşıldı.

Yaşanan sorunlar neticesi ile Yunanistan 1995 yılında Makedonya'ya ambargo koyması, Makedon vatandaşlarının giriş ve çıkışlarda pasaportlarına mühür vurmamak ve buna benzer bir çok şekilde sorun yaratmıştır. Günümüzde Tarihinin en sorunlu zamanlarını yaşayan Makedonya Cumhuriyeti; iktidarın yolsuzluk, seçim hileleri, yasa dışı dinleme olayları ve buna benzer iktidar-muhalefet çekişmelerinden meydana gelen seçimlerde muhalefet parti (SDSM) iktidara gelmiştir.

Muhalefet partinin iktidara gelmesiyle Yunanistan ile aralarındaki sorunların ortadan kalkmasına olumlu adımlar atmıştır. Örneğin; Önceden Üsküp'de ki havaalanının ismi İskender Büyük Havaalanı iken, "Üsküp Uluslararası Havalimanı,, , Üsküpteki Büyük İskender oto yolunun ismini "Kardeşlik Birlik Otoyolu,, olarak değiştirmesi buzların erimesine neden olmuştur. Bunun dışında atılan adımlar ve Ohrid çerçeve anlaşmasını yerine getirilmesi üyelik önündeki engellerin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Bir çok uğraşlar nezdinde en önemli adım şubat 2019 yılında yapılan referandum ve ardından Makedonya - Yunanistan arasında yapılan „Prespa” anlaşması ile Makedonya Cumhuriyeti'nin ismi resmi

olarak “KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ.. olarak değiştirilmesidir.⁶⁵ Yapılan isim değişikliği çoğu ülke tarafından kabul edilmiştir. Sonuç olarak AB ve diğer uluslararası kuruluşlara üyeliğinde ki en önemli engeli olan isim sorunu ortadan kalkmış ve Kuzey Makedonya'nın AB yolunda adım adım ilerlemesine neden olmuştur.

- **Sırbistan**

Bilindiği üzere Makedonya ile Sırbistan arasında olan sorun dini kaynaklıdır. Yani Sırbistan, Makedon Ortodoks klisesinin tekrar Sırp Ortodoks Klisesine bağlanmasını talep etmektedir. Konu ile ilgili hala bir çözüm getirilmemesine rağmen iki ülke arasında bu konu hakkında görüşmeler devam etmektedir. Fakat bu görüşmeler Sırbistan'ın 2012 AB İlerleme Raporu'nda belirtildiği üzere olumlu bir şekilde devam etmektedir.⁶⁶

- **Bulgaristan**

Makedonyanın Bir başka sorunu ise Bulgaristan ile olan sorunudur. Bağımsızlığından sonra Bulgaristan Makedonyayı tanıyan ilk ülkelerden biridir. Ancak Makedonya'yı tanımasına rağmen Makedon milletini tanımamıştır. Onlara göre Makedon diye bir millet yoktur. Kendilerini Makedonya diye tanımlayanlar aslında Bulgar olduklarını öne sürerek Makedonca dilini reddetmektedirler. Makedonca'nın aslında Bulgarca'nın eski bir diyalekti olduğunu öne sürmektedir. Bu yüzden kendilerini Makedon diye tanımlayanların haklarını engellemeye çalışmıştır. Buna rağmen Bulgaristan vatandaşlığı almak isteyen Makedon vatandaşlarına kolaylık sağlanıp kendi milletlerine döndükleri öne sürmüştür. Görüldüğü üzere Bulgaristan sorunu aslında Yunanistan sorunundan bir farkı bulunmamaktadır.

---

⁶⁵ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 12.Ocak.2019, No6

⁶⁶ European Commission, A.G.E. , Brussel 2016, S. 23

Fakat 2013 yılında yaşanan ekonomik gelişmelerle Bulgaristan, veto eğilimli söylemlerini değiştirmiş ve Makedonya - AB müzakerelerinin başlamasına destek vereceğini belirtmiştir. Sonuç olarak 1 Ağustos 2019 yılında Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti'nde, Makedonya ve Bulgaristan'ın başbakanları, iki ülke arasındaki dostluk, iyi komşuluk ilişkileri ve işbirliği konulu anlaşmayı imzalayacaklarını beyan etmektedirler.⁶⁷

- Ülkedeki azınlık sorunu

Arnavutluk ile olan sorun etnik krizle ilgilidir. Makedonya Cumhuriyetinde yaşayan Arnavutların sayısı günden güne artması 2000 yılında Kalkandelen şehrinde yaşanan savaş ile patlak vermesine neden olmuştur. Neticede savaş sonrasında fazla kayıp olmadan ve dış güçlerin araya girmesi ile Ohri Çerçeve anlaşması imzalanmıştır. Ohri Çerçeve anlaşmasındaki kararlar anayasaya eklenmiştir. Anlaşmaya göre ülke içinde %20'den fazla yaşayan ulusların kendi dilleri resmîyetlik kazanmıştır. Bu anlaşmaya göre çoğu belediyede Arnavutça ve bir çok belediyede Türkçe ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar bu durum düzeltilmeye çalışılsada 2000 yılında çıkan savaşta Makedon ve Arnavutların arasında daima kırgın kalmasına neden olmuştur.

3. M.C. ADAYLIK SÜRECİNDE Kİ EKONOMİK YAPISI

Makedonya Cumhuriyeti Avrupa Birliğine adaylık statüsünü resmi olarak 2005 yılında kazanmıştır. Ekonomik performansı o dönemlerde iyi olmamasına rağmen geçen süre zarfında hem ekonomik hemde siyasal kriterlerde eskiye nazaren düzeltmeler yapılması ve günümüzde Yunanistan ile isim sorununun ortadan kalkması, ülkenin AB üyeliğinde önünü açmıştır.

---

⁶⁷ <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/ova-e-dogovorot-shto-kje-go-potpishat-makedonija-i-bugarija>

3.1. Makedonya Cumhuriyeti'nin Ekonomik Gelişmeleri

- GSYİH

Makedonya İstatistik kurumunun 2006 yılının ilk yarısında tahmin ettiği % 4'lük büyüme ile karşılaştırıldığında, Makedonya ekonomisinin reel büyümesi % 3,1'dir.⁶⁸ 2005 yılında olduğu gibi 2006 yılındada büyüme en çok katkıda bulunan ulaşım (%7.8) ve ticaret sektörüdür (% 5,8). Reel sektör tahminleri yıl sonunda özellikle inşaat sektöründe bazı önemli altyapı projelerinin durdurulmasıyla (Üsküp anayolu yapımı, Zletovica sistemi, vb.) %0.5'lik büyüme meydana gelerek, beklentilerin altında bir sonuç sergilemiştir⁶⁹. Yani 2005 yılında % 7 olan sanayi üretimi, 2006 Ocak-Ekim döneminde, öngörülen büyüme %4,1 iken reel anlamda % 2,8 oranında büyüme göstermiştir. Bu sektörde yaşanan düşüş, sanayi üretiminin toplam endekste % 79'luk payı dikkate alınarak, imalat sanayindeki düşük büyümeden (% 2,9) kaynaklandığı görülmektedir. Aynı zamanda, sanayi üretiminde %18,8'lik pay ile elektrik, gaz ve su temini sektöründe% 1,5'lik bir düşüş yaşanmıştır. Bu dönemde güçlü bir artış sadece %35'lik oranda, madencilik ve taşocakçılığı sektöründe meydana gelmiştir. Ancak toplam endektsteki payı çok düşük olduğu için bu büyüme GSYİH oranına pek fazla etki edememiştir.

Son olarak başarılı bir yaz sezonu için beklentilerde durgunluk meydana gelmiş ve turizm % 0,6'lık düşük bir büyüme kaydetmiştir. Buna rağmen, inşaat ve turizm sektörlerindeki istihdam ve ücretlerin hareketi daha yüksek reel büyüme göstermektedir.

Makedonya İstatistik kurumunun verilere göre, 2014 yılında gayri safi yurtiçi hasıla 525,620 milyon MKD (ortalama 8,5 milyon euro) ile 2013 yılına

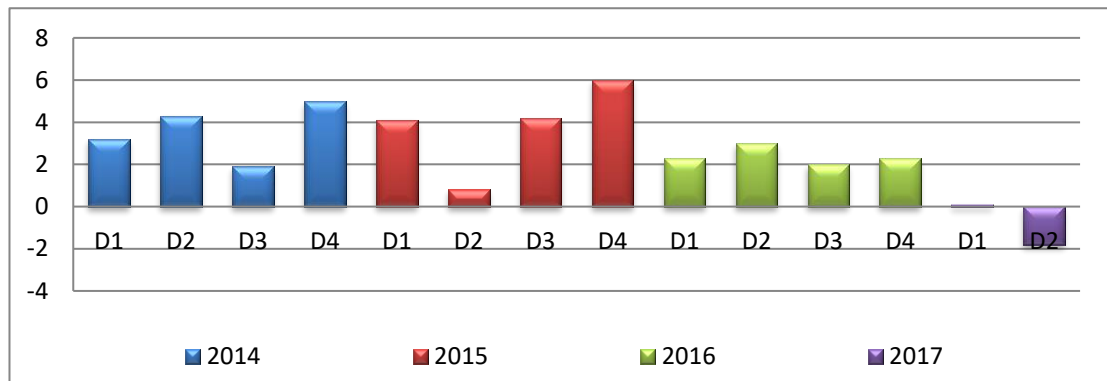
---

⁶⁸ Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *2007 Yılında Makro Ekonomik Politikalar*, Üsküp 2006, S. 3

⁶⁹ Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *A.G.E.*, S. 3-4

kıyasen nominal olarak yüzde 4,7 oranında artmıştır. GSYİH'nın reel büyüme oranı bir önceki yıla göre % 3,5 dir. Ancak 2015 yılında gayri safi yurtiçi hasıla 558 240 milyon denar (ortalama 9 milyon euro) olarak gerçekleşmiş ve 2014 yılına göre nominal olarak % 5,8 artmıştır. 2015 yılında GSYİH'deki reel büyüme oranı, 2014 yılına göre % 3,8'dir.

Şekil 3: M.C.'nin 2014-2017 Reel Yıllık GSYİH Büyümesi (%)

Kaynak: M.C. İstatistik Kurumu 2017

2016 yılında gayri safi yurtiçi hasıla 598 881 milyon denar (9,7 milyon euro) olarak gerçekleşmiş ve 2015 yılına göre nominal olarak % 7,1 oranında artmıştır. 2016 yılında reel GSYİH büyüme oranı 2015 yılına göre % 2,9'dur. Buna göre 2016 yılında nihai tüketim, 2015 yılına göre nominal olarak % 2,6 oranında artmıştır. Mal ve hizmet ihracatının GSYİH içindeki payı % 50,0'dir. 2016 yılında sabit varlıklardaki yatırımların değerindeki nominal artış, 2015 yılına göre % 7,7'dir. Sabit varlıklardaki yatırımların teknik yapısında inşaat işleri% 62,7, makine ve teçhizat % 30,1 ve diğer yatırımlar % 7,2 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılının ilk çeyreğinde iktisadi faaliyetlerde durgunluk meydana gelirken, ikinci çeyrekte, ülkede meydana gelen siyasi belirsizlik; ekonomik varlıkların yatırım faaliyetlerini ve sermaye yatırımlarını etkileyerek % 1,8

oranında gerilemiştir. Böylece, 2017 yılının ilk çeyreğinde GSYH reel bazda % 0,9 azalma kaydetmiştir.⁷⁰

Özel ve kamu tüketimlerinin artması sonucu ilk çeyrekte tüketici harcamaları reel bazda % 3,0 oranda büyüme meydana gelmiştir. Ayrıca özel tüketim, istihdam artışı ve ücret yükselmesi sonucu hanehalkı harcanabilir gelir ve kredilerin artmasını, özel tüketimi % 3,4 oranında arttırmıştır. Kamu harcamalarında ise, azalan ekonomik aktivitenin ana nedeni olan inşaat sektöründeki önemli düşüşler göz önüne alındığında, brüt yatırımlar % 9,9 oranında azalmayla reel anlamda % 1.3 büyüme kaydetmiştir.

Birinci çeyrekte, yeni üretim kapasitelerinin yoğun faaliyetleri, dış talepteki olumlu hareketler, AB'deki ekonomik faaliyetlerin artması ve birincil fiyatlarda olumlu hareketlerin yaşanması mal ve hizmet ihracatını reel olarak % 8,8 arttırmıştır. Ayrıca bu dönemde ihracatın aylık nominal verilere göre büyümesi, esas olarak makine teçhizatının ihracatı % 22,0 ve kimyasal ürünlerin ihracatının % 17,3 oranında artmasından kaynaklanmaktadır. Mal ve hizmet ithalatı, esas olarak % 15,4 oranında artarak ara mal ithalatı nedeniyle % 6,9 artmıştır.

Sekörler tarafından analiz yapıldığından, geçtiğimiz yıl ekonomik büyümenin ana temsilcisi olan inşaat sektörü , 2017 yılının ilk çeyreğinde reel bazda % 11,6 oranında gerilemiştir. Düşüş, hizmet sektöründe % 0,7, tarım sektörü ilk çeyrekte % 2,8 sanayi sektörü % 0,2 oranında artmıştır.

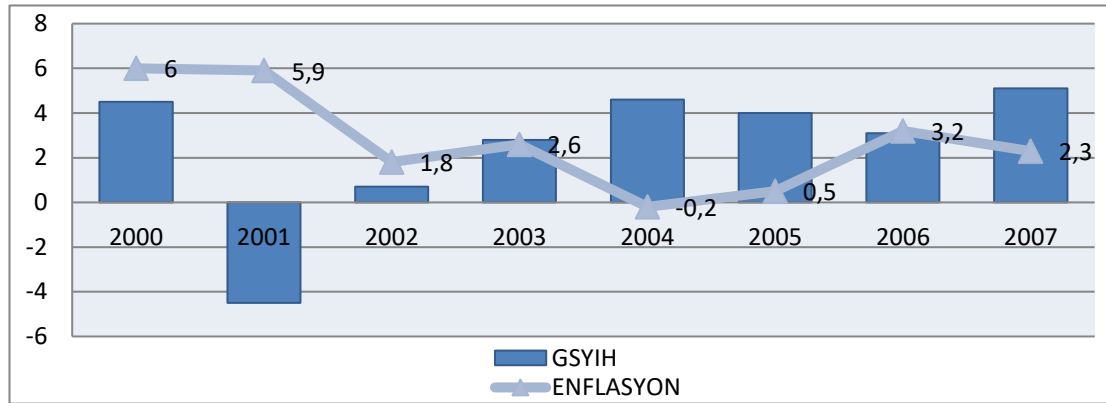
⁷⁰ Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *2018-2020 Makedonya Cumhuriyeti'nin Mali Strateji Raporu*, S.5

- ENFLASYON

2006 yılında enflasyon oranlarına baktığımızda 2005 yılına kıyasen daha yüksek olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere dünya borsasında petrol ve varil fiyatlarındaki artıştan ziyade tütün ve tütün ürünleri, gıda fiyatları ve 2006 yılının başından itibaren elektrik fiyatlarındaki belirgin artışlar, tahmini enflasyonun %2 olmasına rağmen yıl sonunda gerçekleşen enflasyon oranını %3,2'ye çıkarmıştır.⁷¹

Şekil 4: M.C. GSYİH ve Enflasyon Oranları 2000 - 2007

Kaynak: M.C. Merkez Bankası 2007

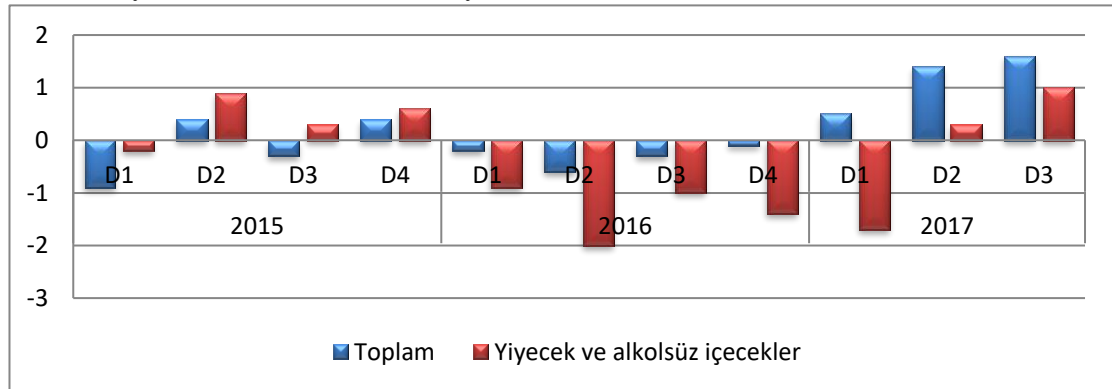
İhtiyatlı makroekonomik yönetim koşullarında, enflasyonun dizginlenmesi büyük ölçüde tedariklerin doğru yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerin etkisiyle gerçekleşen enflasyonun düzeltilmesi, enflasyonu önemli ölçüde düşürdüğünü ve nihai parasal hedef olarak fiyat istikrarını sürdürdüğünü göstermektedir. Dolayısıyla, istikrarlı döviz kuru politikası, düşük ve istikrarlı enflasyonun korunmasına ve istikrarlı enflasyonist beklentiler yaratılmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır.

⁷¹ Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, *2006 Faliyet Raporu*, Üsküp 2017, S. 27

Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası (NBRM) verilerine göre 2008 – 2015 yılları arasında enflasyon oranı en yüksek 2012 yılında % 4,7 olurken en düşük ise 2014 yılında -0,5'dir. 2016 yılının ilk çeyreğinde küresel enflasyon, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde, özellikle petrol fiyatlarındaki yükselmesi etki etmiştir. İlk çeyrekte ortalama enflasyon, bir önceki yıla göre % 2,6 olan tahmine göre % 3,2 olarak gerçekleşmiş ancak 2016 yıl sonunda enflasyon yüzde -0,2'dir.⁷²

Tüketici fiyatlarının artması, gıda ürünleri fiyatlarındaki aşağı yönlü baskı koşullarında % 0,4 azalmasına ve petrol türevlerinin fiyatlarındaki % 7,2 artışın Ocak-Eylül 2017 döneminde Enflasyon oranı % 1,1 olmasına neden olmuştur.⁷³

Şekil 5: Çeyrekler Bazında Yıllık Enflasyon Oranı

Kaynak:M.C. Hükümeti; M.C. mali Stratejisi işsizlik analizi 2017

Bu dönemde ülkenin politik krizden etkilendiğini ve dolayısıyla beklentilerin istikrarlı bir şekilde dengelenmesi ve ekonomik varlıkların güvenliğini sağlamak için 2017 yılında Makedonya Merkez Bankası, borçlanma faiz oranını iki defa 0,25 puan düşürerek % 3.75'den % 3.25'e sabit tuttu.

⁷² <http://www.nbrm.mk>

⁷³ M.C. Hükümeti, A.G.E. , S.7-8

Bankalar geçmiş dönemde ülkede istikrarsız siyasi durumun koşullarında istikrar ve güvenliğini korumuştur. Bankacılık sisteminde Eylül 2017'de toplam mevduat tutarı, yıllık bazda % 6,0 oranında artmıştır. Bu durum, hem yerel hem de yabancı para cinsinden mevduatların artmasına bağlı olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle yurt içi para cinsinden mevduatlar % 8,0 oranında artarken, yabancı para mevduat % 3,3 oranında artmıştır. Hanehalklarına verilen kredilerin % 9,8 oranında artmasıyla birlikte, Eylül 2017'de toplam krediler oranı bir önceki yılın Eylül ayına göre % 4,3 oranında artış göstermiştir.

- DIŞ TİCARET

2006 yılı ilk iki çeyreğinde malların ithalat ve ihracatında önemli bir artış kaydedildi. Dolar cinsinden ifade edilen mal ihracatı %15,5 artarken, ithalat yaklaşık %13,4 oranında artmıştır. Böylece, bu dönemde ticaret açığı yıllık bazda yaklaşık %10'luk bir artışla \$945,7 milyon ulaşmıştır.⁷⁴ Dış ticaret sonuçlarının artması, küresel borsalardaki petrol fiyatlarının yükselmesinden kaynaklanmaktadır. 2006 yılı sonunda, daha yüksek büyüme oranlarına sahipken, aynı zamanda mal ithalatın büyümesi istikrarlı hale gelmesi yıl sonunda mal ihracatının artması beklenmekteydi. Bu nedenle, ticaret açığının seviyesi artacak, diğer bir deyişle GSYİH'nın yaklaşık % 21'i kadar olacaktır. Aynı zamanda, cari işlemler açığı, özellikle yüksek seviyeli transferlerin bir sonucu olarak azalmıştır. Böylece, GSYİH'nın % 3,5'luk bir açığının başlangıç tahminleri % 1,0 ila % 1,5'e revize edilmiştir. İhracattaki önemli artış, yüksek transferler, disiplinli maliye politikaları ve maliye ile para politikası arasındaki iyi koordinasyon oluşturulması, 2006 yılında brüt döviz rezervlerindeki artışa katkıda bulunmuştur. Ekim ayı sonunda döviz rezervleri \$ 1,778 milyon (%4.7

---

⁷⁴ Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *2007 Yılında Makro Ekonomik Politikalar Raporu*, Üsküp 2006 , S. 4

aylık ithalat kapsamına) ulaşmış olup, 2005 yılı sonuna göre \$ 453 milyon artmıştır.⁷⁵

AB'ne adaylık statüsünü 2006 yılında kazanmasına rağmen Makedonya dış ticareti böyle iken 2017 yılı Ocak - Haziran döneminde ödemeler dengesindeki cari işlemler açığı 218,3 milyon Euro değer kaydederken bu oran, yıllık GSYİH'nın % 2,1'ini temsil etmektedir. Cari işlemler açığı bir önceki yılın aynı döneminde analiz ettiğimizde ikincil hesabın (38,3 milyon Euro) ve mal ticaret açığının (11,2 milyon Euro) azalması, diğer yandan hizmet ticaretinin (7,1 milyon Euro) artmasıyla 39,2 milyon euro azaldığı görülmektedir.⁷⁶

Doğrudan yabancı yatırımlar 2017 yılının ilk iki çeyreğinde 99,8 milyon euro giriş kaydederek GSYİH oranının %1'ini temsil etmektedir. Bu dönemde doğrudan yabancı yatırımların girişleri, karların (67,9 milyon Avro) ve öz kaynakların (45,5 milyon Avro) yeniden yatırıma teşvik edilmesine dayanırken, borçlanma araçlarının (13,6 milyon Avro) doğrudan yabancı yatırımların olumsuz etkilenmesine katkı sağlamıştır.

Brüt döviz rezervleri ise Eylül 2016 yılına kıyasla 342 milyon euro azalarak 2,271 milyon euroya düşmüştür.

- İŞGÜCÜ PİYASASI

2006 yılında yani AB adaylık statüsü kazandığında işgücü piyasası Makedonya ekonomisine pozitif hareketler kaydetti. Yapılan hanehalkı işgücü anketine göre, toplam çalışan sayısı bir önceki yıla göre artış göstermiş, bu da istihdam oranının % 33,9'dan % 35,2'ye yükselmesine neden olmuştur. Öte yandan 2000'li yılların başlangıcından 2006 yılına kadar, işsizlik oranları en aza dürülmüş

⁷⁵ Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *2007 Yılında Makro Ekonomik Politikalar*, Üsküp 2006, S. 4

⁷⁶ M.C. Hükümeti, *2018-2020 M.C.'Nin Mali Strateji Raporu*, Üsküp 2017, S.6-7

olup bir önceki yıla nazaren %1,3 puan azalarak % 36.0 olmuştur.⁷⁷ İşsizlerin sayısındaki azalmaya bağlı olarak istihdam oranının yükselmesi, işgücünde % 2,6'lık bir artışa neden olmuştur.

Tablo 1: M.C. İşsizlik Oranları

	2003	2004	2005	2006
<i>Toplam çalışma kapasitesi</i>	1.579.450	1.594.557	1.607.997	1.618.482
<i>Aktif Nüfus</i>	860.976	832.281	869.187	891.679
<i>Çalışan nüfus</i>	545.108	522.995	545.253	570.405
<i>Çalışmayan nüfus</i>	315.686	309.286	323.934	321.274
<i>Aktif olmayan nüfus</i>	718.474	762.276	738.810	726.803
<i>Aktif oran</i>	%54,5	%52,2	%54,1	%55.1
<i>Istihdam oranı</i>	%34,5	%32,8	%33,9	%35.2
<i>İşsizlik oranı</i>	%36,7	%37,2	%37,3	%36.0

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu hanehalkı işgücü anket sonuçları 2003 – 2006

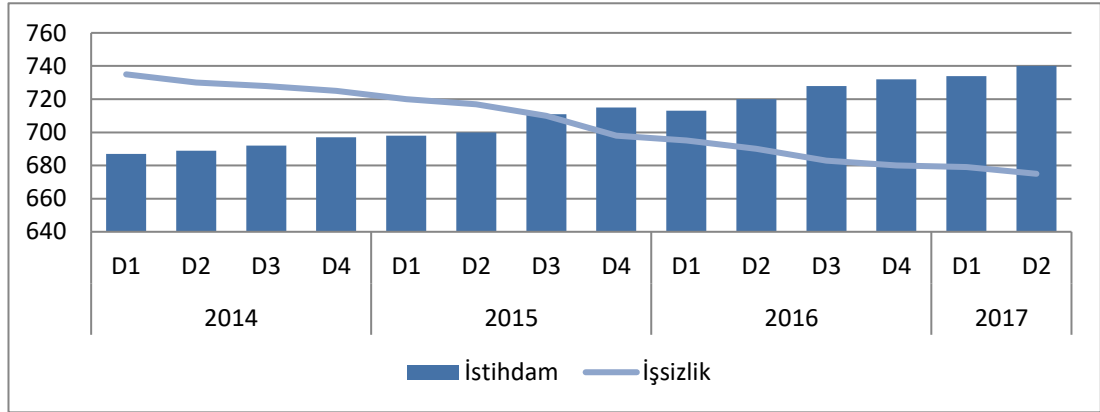
Diğer yandan, 2003'ten 2005'e kadar 1 - 4 yıldan fazla işsiz kalanların oranı, toplam işsizliğe %84,3'e denk gelmektedir. Yani bir bireyin işsiz kaldığı sürenin uzunluğuna ve iş bulma ihtimalinin ters orantılı olduğuna dikkat edilirse, böyle bir ekonomide işsizlik sorununu çözmeye ulaşmasının çok önemli olduğunu gösterir. Ancak, işsizlik oranlarının düşürülmesi Makedonya ekonomisindeki işsizlik sorununun çözülemediğini göstermektedir.

Son dönemlerde Makedonya ekonomisinin işsizlik verilerini incelediğimizde 2014 yılında % 28, 2015 yılında %26,1 ve 2016 yılında % 23,7 olarak yüksek değerler kaydetmiştir. Fakat 2017 yılında işgücü piyasası olumlu sonuçlar kaydetmiştir. İkinci çeyrekte çalışan sayısı yıllık % 2,7 artış kaydetmiş,

⁷⁷ Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, *2006 Faliyet Raporu*, Üsküp 2017, S. 35

istihdamdaki artış hizmet, sanayi ve tarım sektörlerinde meydana gelirken inşaat sektörüne istihdam düşüşü yaşanmıştır.

Şekil 6: M.C.'nin 2014-2017 Çalışan Sayısı ve İşsizlik Oranı

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu verileri 2017

İstihdamdaki artışın yanı sıra, işsizlik oranının düşmesi ve işsizlik oranının 2017 yılının ikinci çeyreğinde % 22,6'ya düşmüştür. Yani işsizlik oranı 2016 yılının aynı çeyreğine göre 1,4 puan azalmıştır.⁷⁸

2017 Ocak-Ağustos döneminde ortalama net ücret nominal bazda % 2,2 artarak reel bazda % 1,1 artmıştır. Sektördeki net ücretler bu dönemde % 2,8, hizmetler sektöründe ise nominal bazda ortalama % 2,4 artmıştır.

3.2. MC'nin Uluslararası İşbirlikleri ve AB'nin Mali

Yardımları

⁷⁸ Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *2018-2020 Makedonya Cumhuriyeti'nin Mali Strateji Raporu*, Üsküp 2017, S.6

3.2.1. AB ve Avrupa Entegrasyonu ile İş Birliği

2008 yılında projelerin uygulanması CARDS kapsamında finanse ediliyordu. Ayrıca Makedonya Cumhuriyet'i Müktesebat çerçevesinde ki ülkelerle Know-How aracılığıyla „Topluluk Programına” erişim sağlamıştır.

AB'nin hazırlamış olduğu 2007- 2009 çok yıllık gösterge belgelerine göre, Makedonya Cumhuriyeti Avrupa Birliği'nden adaylık status kazandığı için İPA Fonlarından (katılım öncesi yardım aracı) 2008 yılı çerçevesinde 126,1 milyon avro yardımdan yararlanmışır. 2008 yılı boyunca, İPA fonlarından yararlanmaya ilişkin mali mutabakatının yanı sıra ikili anlaşma imzalanmalıdır.⁷⁹ Fakat başlangıçta Makedonya Cumhuriyeti operasyonel ve merkezi olmayan sisteminin kurulumu tamamlanmadığı için kısmi bir şekilde İPA yardım fonlarının ilk iki bileşeninden (Kurumsal Yükseltme ve Bileşen – Sınır ötesi işbirliği) 82,4 milyon avroluk yardımdan yararlandı. Akabinde, 2008 yılının sonunda söz konusu sistemin kurulması tamamlandıktan sonra İPA fonlarının tümünden yararlanma hakkına sahip olmuştur.

İstikrar ve ortaklık anlaşmasını başarılı bir şekilde yerine getiren Makedonya Cumhuriyet'i, AB üyeliği için düzenli şekilde kontrol edilerek kısa ve orta vadede Müktesebat, ulusal ve mevzuatın uygulanması ve buna benzer projelerin gerçekleşmesi gereklidir. Fakat ülkenin öngörülen görevleri yerine getirmesi için gerekli bütçe fonlarını veya banzı destek fonlarını AB yardım fonları tarafından sağlanacaktır. Bu, önümüzdeki yıllarda Makedonya Cumhuriyeti'nin stratejik planlama ve bütçeleme için başlangıç noktasıdır.

---

⁷⁹ M.C. Maliye Bakanlığı, *A.G.E.*, S.26

Çevre müktesebatına uyumlaştırılması için stratejiler (NPAA), Avrupa Komisyonu'nun Görüşü ve Makedonya Cumhuriyeti'nin AB katılım süreci hakkında düzenli yıllık ilerleme raporuna uygun olarak, yeni katılım ortaklığı ve belirlenen alanların iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerle üstlenilen taahhütleri içerecektir. Uygulamanın izlenmesi bakanlıklar ve diğer devlet idaresi organları ile sürekli iletişim ve uygulanması için düzenli raporların hazırlanmasını ön görmektedir.

Kabul edilen program (NPAA), üyelik müzakerelerinin başlatılması için iyi bir başlangıç noktasıdır. Bu doğrultuda, 2008'de, faaliyetler etkin bir müzakere yapısının kurulması ve devlet idaresi organlarının gelecekte ki müzakere pozisyonlarının oluşturulmasına yönelik gerçekleşmiştir.

Aynı yıl içerisinde AB resmi gazetesinin 10.000 sayfalık müktesebat kurallarının yasal ve teknik terminolojiyle revize edilerek, profesyonelce Makedonca diline tercüme edilmiştir.

2008 yılında, Makedonya Cumhuriyeti'nin AB ve Avrupa'ya entegrasyonu hakkında kamu oyunun bilinçlendirme kampanyasının uygulanması, yayınların, haber bültenlerinin, broşürlerin, bilgilendirici etkinliklerin düzenlenmesi ve web sitesinin düzenli olarak güncellenmesi şeklinde devam ederek operasyonel plan tam anlamda uygulanmıştır.

3.2.2. AB'nin Makedonya Cumhuriyeti'ne Yapmış

Olduğu Mali Yardımlar

AB üyeliğine adaylık statüsü kazanan Makedonya Cumhuriyeti, katılım öncesi yardım aracı (IPA) fonlarından iki mali perspektifle yararlanmaktadır.

Bunlar:

- Finansal Perspektif 2007-2010 (IPA 1)
- Finansal Perspektifi 2014- 2020 (IPA 2).

Katılım Öncesi Yardım fonlarının amacı, ülkeyi Kopenhag kriterlerini yerine getirme ve reformların desteklenmesi için finansal ve teknik yardım sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu yardım fonları, Kopenhag kriterlerini (demokrasi ve hukukun üstünlüğünü, işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve müktesebatın benimsenmesi ve uygulanmasını) güvence altına alacak, kurumların inşasını mümkün kılacak ve dolayısıyla Makedonya Cumhuriyeti'ni AB üyeliğinden kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirmesine katkı sağlayacaktır.

Tablo 2: Yıllar İtibariyle M.C.'nin İ.P.A. Yardımları

İPA	Geçiş Yardımı ve Kurumsal Ödül	Sınır ötesi işbirliği	Bölgesel gelişme	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Kırsal kalkınma	Toplam
2007						
IPA	2	/	/	/	/	2
Oran	0,0	/	/	/	/	
Toplam	2	/	/	/	/	2
2008						
IPA	78,9	9,5	19,7	9,2	8,8	126,1
Oran	14,8	0,7	6,6	1,7	2,9	
Toplam	9,37	10,2	26,3	10,9	11,7	152,8
2009						
IPA	38,1	5,6	20,8	7,1	10,2	81,8
Oran	12,7	0,4	6,9	1,2	3,4	
Toplam	50,8	6,0	27,7	8,3	13,6	106,4
2010						
IPA	36,3	5,7	29,4	8,4	12,5	92,3
Oran	12,1	0,4	9,8	1,5	3,8	27,6
Toplam	48,4	6,1	39,2	9,9	16,3	119,9

Kaynak: M.C. Maliye bakanlığı 2010

Bu mali çerçeve, 2007-2009 yılları arasında üç yıllık bir dönemi kapsayan Çok Yıllık Programlama Belgesinde (MIPD) yer alan yardımın planlanması için bir bütçeyi temsil etmektedir. Bu dönemde, Makedonya Cumhuriyeti, IPA yardım fonlarından, 302,8 milyon avro tutarında fondan yararlanıp Kopenhag kriterlerini yerine getirme fırsatından yararlanacaktır.⁸⁰ AB'den mali yardım olarak Makedonya Cumhuriyeti, beş IPA bileşeninin tümünü kullanma hakkına sahip olmuştur.

Daha önceki bölümde bahsedildiği gibi AB üyeliğine aday ülke olarak Makedonya Cumhuriyeti, AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonlarından finanse edilen yardımdan iki mali perspektifle yararlanmaktadır: Finansal perspektif 2007-2010 (IPA 1) ve Finansal Perspektifi 2014- 2020 (IPA 2).

Önceki bölümde IPA 1'den (Finansal perspektif 2007-2010) bahsetmiştik. Bu bölümde, sadece merkezi olmayan / dolaylı yönetim yöntemine göre uygulanan AB katılım öncesi yardımından söz edilmektedir.

- *Finansal Perspektif 2014- 2020 (IPA 2).*

IPA2, yani Finansal perpektif 2014-2020, Makedonya Cumhuriyeti'ne 664 milyon Avro (40,9 milyar denar) verilmiş olup, bunların 445,5 milyon Avro'yu (27,44 milyar denar) yani % 67 'sini şu ana kadar kullanmıştır. Ayrıca 2018 yılı için son aşamalara gelinmiş olup, 2019 programlamasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılmıştır. Uygulamaya ilişkin olarak, IPA 2 için toplam tahsisatların yaklaşık % 50'sinin dolaylı bir yönetim sistemi aracılığıyla uygulanması planlanmaktadır.⁸¹

---

⁸⁰ M.C. Maliye Bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyet'i Maliye Stratejisi 2008-2010*, Üsküp 2007, S. 32-33

⁸¹ M.C. Hükümeti: *M.C. mali Stratejisi analizi 2018-2020*, s. 20

IPA fonlarından sağlanan yardımlar; Adalet ve İçişleri, Kara ve Demiryolu Altyapısı, Çevre Koruma, Eğitim, İstihdam, Cinsiyet Eşitliği, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Tarım ve Kırsal Kalkınma alanlarında finanse edilecektir.

Dolaylı yönetim yoluyla uygulanacak olan IPA fonları, aşağıdaki yıllık ve çok yıllık programlarda uygulanacaktır:

- Projelerin aşağıdaki sektörlerde finanse edildiği 2014 yılı için Eylem

Programı:

- Yargıçlar
- Felaket Kurtarma Sistemi Ve Operasyonların Sürekliliğini Sağlamak,
- Yerinde Denetimleri Yürütmek İçin Tesisler Geliştirmek,
- Union Programları İçin Gelen Biletler,
- Turizm Odaklı Yerel Ve Bölgesel Rekabet Gücü, Ve
- Ab Entegrasyonuna Destek (Sea).

- 2015, 2016, 2018 Ve 2019 Eylem Poğramında Finans Giriş Biletleri

- Projelerin aşağıdaki sektörlerde finanse edildiği 2017 için Eylem

Programı:

- İş Ve Eğitim
- Union Programları İçin Gelen Biletler;

- 2014-2010 Dönemi İçin Çok Yıllı Sektörel Taşımacılık

Programı

- 2014-2020 Dönemi İçin Çevre Ve İklim Eylemi İçin Çok

Yıllık Sektörel Program;

- IPARD 2 Programı

3.2.3. Uluslararası Finans Kuruluşları İle İş Birliği

AB adaylık status kazanan Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, başta Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ve Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB) olmak üzere uluslararası finans kurumlarıyla yüksek düzeyde işbirliği yapmaya başlamıştır.⁸²

Dünya Bankası ile İşbirliği: 2008 yılında, Makedonya Cumhuriyeti ve Dünya Bankası arasında ki işbirliği, uluslararası finans kurumu tarafından finanse edilen mevcut projelerin ve ayrıca 2007-2010 yılları arasın da dört yıllık „Dünya Bankası Ortaklık” projelerinin hayata geçirilmesine odaklanılmıştır.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ile işbirliği: 2006-2008 döneminde Makedonya Cumhuriyeti için kabul edilen EBRD Stratejisine uygun olarak, Hükümet, EBRD'nin katılımını ve özel sektörün gelişmesine olan desteğini artırmasını hedeflemektedir. Bu da, kamu ve özel sektörde ki yatırım portföyünün özel sektörden yararlanma oranına ulaşma eğilimini ve finansal sektörün daha da güçlenmesini desteklemektedir.

Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ile İşbirliği – Avrupa Yatırım Bankası'nın faaliyetlerini düzenlemek için Çerçeve Anlaşması ile AYB ile daha fazla işbirliği yapıldı. Avrupa Yatırım Bankası projeleri ile ilgili olarak, yeni karayolu kesiminin Demir Kapıja - Smokvica'nın arasındaki ulaşımı finanse edecek ve II yol projesi (Üsküp üst geçiş yolunu) inşaasına devam edilecektir. Ayrıca küçük ve orta büyüklükte ki işletmelerin finansmanına yönelik olarak APEKS Global Kredi'nin uygulanmasıyla oluşturulan Döner Sermaye fonları kullanılmaya devam edecektir. Bu fonların uygulanması, fonların son kullanıcılara aktarılacağı ticari bankalarla

---

⁸² M.C. Maliye Bakanlığı, 2007 Yılı Makro Ekonomik Politika Raporu, Üsküp 2006, S.27

işbirliği içinde, Makedonya Kalkınma Bankası aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası ile işbirliği: İşbirliği esas olarak Makedonya Cumhuriyeti'nde ki lise ve orta okulların spor salonları inşaa etmesi için, 12,5 milyon avroluk bir kredi tahsil edilmiştir.

Ayrıca 2008 yılında, Cezaevlerin yeniden inşa edilme ve onarılma projesinin başlaması hedeflenmekteydi. Bu projeye ait fonların çoğu Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'ndan sağlanan kredilerle tahsil edilecek, ancak Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti bu proje deönemli bir paya sahip olacaktır.

Son olarak 2008 yılında, Hidro Santral Zletovica barajının inşası için başlatılan projenin, Japonlar aracılığıyla Japon Uluslararası İşbirliği Bankasından kredi tahsil edilerek yapılmıştır.⁸³

3.3. Makedonya Cumhuriyeti'nin Kredi Notu

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları olan Standard & Poor's ve Fitch tarafından 2007 ve 2008 yıllarında Makedonya Cumhuriyeti'nin aldığı kredi notları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3: Fitch tarafından M.C.'ne Verilmiş Kredi Notu

	2007	2008
Yabancı Para	BB+/Pozitif	BB+/ Durağan
Yerli Para	BB+/Pozitif	BB+/ Durağan

Kaynak: M.C. maliye bakanlığı; Kamu borç yönetiminin uygulanması için hedefler 2008

⁸³ M.C. Maliye Bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Stratejisinin Uygulanması İçin 2008 Yıllık Raporu*, Üsküp 2009, S.10

GSYİH'nın yükselen eğilimi, kişi başına düşen GSYİH, ödemeler dengesinde cari açığın yüksek olması, Yunanistan ile politik anlaşmazlık, Makedonya Cumhuriyeti'nin NATO ve AB adaylık statüsü kazanması Fich tarafından 2007 yılında BB+, 2008 yılında ise BB+/ Durağan notu verilmesine neden olmuştur.

Öte yandan Standard's & Poors: Makedonya Cumhuriyeti'ni Avrupa Birliği'ne adaylık statüsü kazanması, istikrarlı büyümeye yansıyan ihtiyatlı makroekonomik politika, düşük enflasyon oranları, devlet harcamalarının esnek olmayan yapısı, yabancı yatırımların düşüklüğü ve yüksek işsizlik oranı 2007 – 2008 yılında kredi notu için değerlendirilen ana faktörlerdir. Buna göre Standard's & Poors a göre Makedonya Cumhuriyet'i 2007 yılında yabancı para da BB+ durağan, yerli para da ise BBB-/ Durağan notu verilmiştir. 2008 yılında ise yabancı para cinsinden BB+/ Negatif ve yerli para cinsinden BBB-/Negatif notu verilmiştir.

Tablo 4: Standard & Poor's Tarafından M.C.'ne Verilmiş Kredi Notu

	2007	2008
Yabancı Para	BB+/Durağan	BB+/Negatif
Yerli Para	BBB-/ Durağan	BBB-/Negatif

Kaynak: M.C. maliye bakanlığı, Kamu borç yönetiminin uygulanması için hedefler 2008

2007-2008 yılında en önemli kredi derecelendirme kuruluşları olan S&P ve Fitch'in yayınlamış olduğu raporda: Makedonya Cumhuriyeti için BB+ , yani spekülasyon – Yatırım Yapılamaz Düzeyde notu verilmiştir.⁸⁴

⁸⁴ M.C. Maliye Bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Stratejisinin Uygulanması İçin 2008 Yıllık Raporu*, Üsküp 2009, S.10

Günümüzde kredi derecelendirme kuruluşları Standard & Poor's ve Fitch Ratings, 2017 yılında, Makedonya Cumhuriyeti'nin 17 Mart 2017 ve 15 Eylül 2017 tarihlerinde iki kez denetleyip kredi notunu teyit etti.

Standard & Poor's, ülkenin istikrarlı görünümünü teyit ederken, daha önce Makedonya Cumhuriyeti'nin yabancı ve yerel para cinsinden BB- notunu 15 Eylül 2017 tarihinde de aynı notla değerlendirdi.⁸⁵

Standard & Poor's Durağan görünümünü, bir yandan kamu borçlarının hareketleri ile politik belirsizlikler arasındaki dengelenmiş riskler için, diğer yandan da ülkenin değerleri üzerindeki olumlu ekonomik beklentileri değerlendirerek yansıtmaktadır. Standard & Poor's yayınladığı raporda, politik krizin hükümetin kurulmasıyla üstesinden geldiğini ve makul bir politika sürekliliğinin beklendiğini ve bunun da ekonomik büyümenin giderek daha fazla güven ve kademeli olarak artmasıyla sonuçlanacağını belirtmiştir. Ayrıca, gelecekte ekonomik büyümeye ilgili birden fazla kaynağa dayanan reformların daha yüksek gelir artışına yol açacağı, kamu kurumlarının etkinliğini artırılması ve politikaların düzgün yürütülmesi kredi derecesinin artırılabilirliğine işaret etmektedir. Aksine, politik gerilimlerin, büyümeyi ve yabancı yatırımı olumsuz etkileyeceğini ve dolayısıyla da kredi notunun kötüleşmesine yol açacağını altını çizmiştir.

Tablo 5: S&P Tarafından M.C.'ne Verilmiş Kredi Notu

	2016	2017
Yabancı para	BB-/Durağan	BB-/Durağan
Yerli Para	BB-/Durağan	BB-/Durağan

Kaynak: M.C. kamu borç yönetim raporu 2018

⁸⁵ M.C. Maliye Bakanlığı, *2017 Yılı Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Yıllık Raporu*, Üsküp 2018, S. 8

Bir diğer kredi derecelendirme kurumu olan Fitch Rating 04.08.2017 yılında döviz kurunun uzun vadeli istikrarını, düşük enflasyonu ve istikrarlı ekonomik büyümeyi sağlayan güvenilir para ve makro ihtiyat politikalarına dayanarak Makedonya Cumhuriyeti'ni için yabancı ve yerel para cinsinden kredi notunu BB negatif olarak yayınlamıştır.⁸⁶

Fitch Ratings, derecelendirmelerdeki iyileşmenin, siyasi belirsizliğin önemli ölçüde azaltılmasının yanı sıra, kamu borcunun GSYİH içindeki payının istikrarlı olması ve orta vadeli mali konsolidasyonun güvenilirliğinden etkilenebileceğini vurgulamıştır. Buna karşılık, politik dengesizlik, mali disiplinsizliğin veya dış dengesizliklerin etkilerinin genişletilmesi gelecekte kredi notundaki bozulmalara sebep olacağına altını çizmiştir.

Tablo 6: Fitch Tarafından M.C.'ne Verilmiş Kredi Notu

	2016	2017
Yabancı Para	BB/Negatif	BB/Negatif
Yerli Para	BB/Negatif	BB/Negatif

Kaynak: M.C. kamu borç yönetimi raporu 2018

Makedonya Cumhuriyeti'nin istikrarlı kredi notu, yabancı yatırımcılar için önemli bir işarettir. Çünkü ülkenin uluslararası sermaye piyasasına borç verdiği faiz oranını ve Makedonya Cumhuriyeti'nin genel ekonomik ve politik imajını olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca, yabancı yatırımcılara yönelik Makedonya Cumhuriyeti'nin güvenilebileceği ve gelecekte sağlıklı ekonomi politikalarına ulaşması ülkenin kredi notlarının daha iyiye ulaşacağı apaçık ortadadır.

⁸⁶ M.C. Maliye Bakanlığı, *2017 Yılı Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Yıllık Raporu*, Üsküp 2018, S. 9

3.4. Genel Değerlendirme

AB'nin Güneydoğu Avrupa'ya genişleme süreci uzun ve başarılı bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Ancak bölgedeki tüm ülkeler (Makedonya'da dahil olmak üzere) tam üye olmadıkça sürecin tamamlandığı ve tam anlamda başarıya ulaştığı söylenemez. AB'nin önceliği bazı Batı Balkan ülkeleri (AB üye bir ülke ile aday ülke) arasında sorunların iki taraflı üstesinden gelmesi için yollar aramalıdır. Bu tür sorunların çözülme yeteneği AB'nin güvenilirliğini koruyacak ve başlamış olan genişleme sürecinin başarısını sağlayacaktır.

Avrupa Komisyonunun araştırmalarına göre, Makedonya Cumhuriyeti 2009 yılından itibaren katılım müzakerelerinin başlatılması için bütün kriterleri karşılamakta ve müzakerelerin başlamaması için bir engel bulunmadığı görüşünde olsada, Avrupa Birliği konseyi altı yıl boyunca Avrupa komisyonunun tavsiyelerine uymadığı apaçık bir gerçektir. Hernekadar 2015 yılında AB tarafından 7. Tavsiyeyi almış olsada, kamunun ülkeye desteği tamdır.⁸⁷

Makedonya Cumhuriyeti'nin AB üyeliğinde önemli alternatifleri arasında; demokratik, yaratıcı seçimler ve yaygın olarak kabul edilen seçim sonuçları, işlevsel demokratik kurumlar, reform önceliklerini daha optimum bir şekilde uygulamak, Ohri Çerçeve Anlaşmasının uygulanmasının devamı, Avrupa Komisyonu'nun katılım müzakerelerine başlanmasını sağlamak, tüm komşularıyla iyi komşuluk ilişkilerinin derinleştirilmesi, ve elbette, tüm bölgesel girişimlere ve genel bölgesel işbirliğine yönelik proaktif ve olumlu bir tavırla devam etmek ülkenin geleceği açısından önemlidir. Ancak mevcut iç siyasi krizin üstesinden gelinmesi sonucunda, enerjimizi diğer belirlediğimiz hedeflere doğru yönlendirme fırsatımız doğacaktır.

---

⁸⁷ Avrupa Birliği Yolunda Makedonya Cumhuriyeti (2020) - *Deneyimler, Zorluklar Ve Perspektifler*, Üsküp 2016, S. 43

Bu hedefler;

- Tüm diplomatik kanalları ve araçları kullanarak, iyi komşuluk ilişkilerini daha da geliştirmek ve her düzeyde güven inşa etmek için sayısız bölgesel işbirliği mekanizması ve İstikrar ve Ortaklık Süreci dahil olmak üzere tüm komşularımızla (özellikle Yunanistan ve Bulgaristan) daha derin bir diyalog ve ikili anlaşmalar sağlamak,
- Berlin (2014) ve Viyana (2015) 'de kararlaştırılan taahhütlerin uygulanması, Paris'in (Temmuz 2016) hedeflerinin ve yükümlülüklerinin aktif katılımı ve Roma'da (2017) bir sonra ki zirveye yönelik hazırlıklar,
- Makedonya Cumhuriyeti'nin uluslararası olumlu imajını ve algısını hızla geliştirmek ve doğrulamak için, A.B.D. ile ilişkilerde yeni kanallar oluşturma ve bütün AB üye devletleri ile iyi diyaloglara temel oluşturmak,
- Ekonomide ki reformların sürdürülmesi, istikrarlı makro ekonomi, etkin maliye politikası ve şeffaf kamu finansmanı, sağlam para politikası ile hızlandırılmış büyüme ve kalkınmanın temeli olarak işleyen yeni bir piyasa ekonomisinin sürdürülmesi, yeni işlerin açılması ve genç ve eğitimli personelin ülkeye dönmesi,
- Çok yıllık stratejik planlama kapasitelerinin güçlendirilmesi ve fonların ulusal bütçe ve kredi potansiyelinden yönlendirilmesi, mevcut AB fonlarının (IPA ve IPA2) planlanması ve programlanması için kapasitelerin daha da geliştirilmesi ve olgun projelerin hazırlanması ve tamamlanması,
- Malların kökeni Protokolünde yapılan değişikliklerle Pan – Avrupa - Akdeniz kümülasyon sistemi de dahil olmak üzere, İstikrar ve Ortaklık Anlaşması hükümlerine tam olarak uyulmasını sürdürmek,
- İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın istikrar, ortaklık ve serbest ticaret bölgesinin kurulması için ana hatları çizilen hedeflere ulaşılmış olmasına rağmen, katılım müzakerelerinin başlatılması ve yapısal fonlara yaklaştırılması ve uyum fonu sağlanamamıştır.
- İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasının ikinci aşamasına geçiş konusunda uygun bir resmi kararın Kabul edilmesi ve

mevzuatın AB ile uyumlu hale getirilmesi için AB Konseyi'ne (üye ülkelere) girişimlerin sürdürülmesi,

- İstikrar ve ortaklık Anlaşması analiz çerçevesine dayalı olarak, karşılıklı imtiyazlar için değerlendirme yapılması,

...ve sonuç olarak, Makedonya Cumhuriyeti'nin temel hedefi Avrupa Birliğine en kısa zamanda üye olmaktır. Ancak bu süreçten başarılı ve hızlı bir şekilde geçmesi için Makedonya Cumhuriyeti'nin uygulayacağı politikalar ve vatandaşların üzerine düşenin fazlasını yapmasıyla mümkündür...

İKİNCİ BÖLÜM

MAKEDONYA DIŞ TİCARETİ'NİN YAPISI

İkinci bölümde, AB adaylık statüsü kazanan Makedonya Cumhuriyeti'nin dış dünya ile ilişkilerinden bahsedilmektedir. Dış ticaret yapısı, dış ticaret hacmi, ithalat ve ihracat yanı sıra komşu ülkeleri ve AB üye ülkeleri ile ilişkileri ele alınmaktadır.

1. MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN DIŞ TİCARETİ

Ticaret, mal ve hizmetlerin belirlenen bir ücret karşılığında son tüketicilere ulaşmasına kadar meydana gelen tüm ticari faaliyetler olarak tanımlanır.⁸⁸ Ticaret, iki anadala ayrılmaktadır. Bunlar; iç ve dış ticarettir. Dış ticaret, mal ve/veya hizmetlerin ülke sınırların ötesine geçmesiyle ilgilenir. Dış ticarete ihracat ve ithalat verileri ülkenin dış dünya ile ilişkileri belirlenir. Bu nedenle, dış ticaretin artışı, ithalatın azaltılması ve ihracatın artması ülkelerde ki önemli hedeflerinden biridir. Ülkelerin bu hedeflere ulaşması için uyguladıkları bütün karar ve aldıkları önlemler dış ticaret politikalarını kapsamaktadır.

Literatürel tanımından yola çıkarak Makedonya İstatistik kurumunun verileri ile ülkenin dış ticaretinde 2013 – 2014 yılları arasında artış meydana gelmiştir. 2013 yılında, mal ihracatı 4.266 milyar dolar ve buna karşın ithalatın toplamı 6.599 milyar dolarıdır. İthalat ve İhracatın toplamından oluşan Dış ticaret hacmi ise 10.866 milyar dolardır. Bilindiği üzere ithalatın ihracattan büyük olması ülkenin dış açık vermesine neden olur. Bu bilgiler ışığında 2013 yılında Makedonya

---

⁸⁸ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Muhasebe Ve Finans (Dış Ticaret Kavramları)*, Ankara 2011, S. 3

Cumhuriyeti'nin dış ticaret açığı 2.332 milyar dolardır. Aynı verileri 2014 yılı çerçevesinde analiz ettiğimizde 2013 yılına göre değişim hacmi 13.3'lük artış olduğu görülmektedir. Dış ticaret verilerindeki artış ihracatın ithalatı karşılama oranını yüzde 67,8'e çıkarmıştır. Diğer bir deyiş ile ülkenin ithalatın yüzde 67,8'ini ihracat ile karşıladığı anlamına gelmektedir.

Tablo 7: Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Verileri (2013-2018) (000 Dolar)

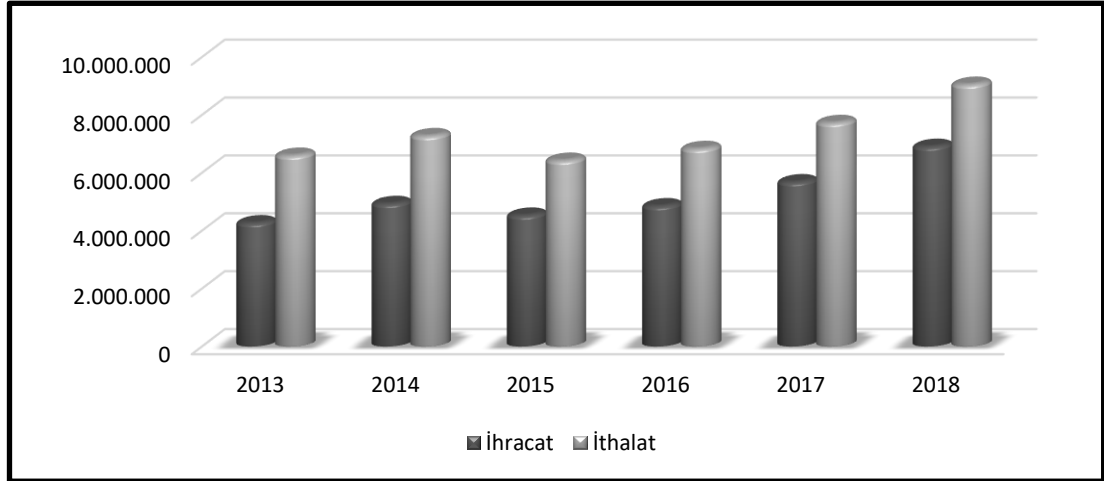
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat (X)	4.266.861	4.933.845	4.530.077	4.854.746	5.683.890	6.907.998
İthalat (M)	6.599.824	7.276.729	6.426.812	6.834.024	7.730.850	9.052.195
Hacim (X+M)	10.866.685	12.210.574	10.956.889	11.688.770	13.414.741	15.960.192
Denge (X-M)	-2.332.963	-2.342.884	-1.896.735	-1.979.287	-2.046.960	-2.144.197
İhracat/İthalat *100	64,6	67,8	70,5	71,0	73,5	76,3

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2013-2018 verileri

2015 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nden yapılan mal ihracatının toplam değeri 4.530 milyar dolar, ithalat ise 6.426 milyar dolarlık değer kaydetmiştir. İthalatta ihracatın oranı yüzde 70,5 ve 10.956 milyar dolarlık dış ticaret hacminde 1.896 milyar dolar açık meydana gelmiştir. Makedon ekonomisi 2016 ve 2017 yıllarında dış ticaret verilerinde artış meydana gelmiş ancak araştırmış olduğum yıllarda en iyi performansını 2018 yılında göstermiştir. Yani 2013 yılındaki 10.866 milyar dolarlık hacim 2018 yılında 15.960 milyar dolara ulaşmış ve ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 64,6'ten yüzde 76,3'e çıkmıştır. Sonuç olarak yıllar bazında ülkenin dış ticaret verileri artsa da ülke yıl sonunda dış ticaret açıklarıyla karşı karşıya gelmektedir. Görülüyor ki önümüzde ki yıllarda dış ticaret açıklarını daha iyi bir şekilde düzetmesi için AB'ne üyeliği önemlidir. Dolayısıyla ülke içinde

uygulanan ekonomik ve siyasal politikaların düzenlenmesi ve yabancı yatırımların artması ile şekilleneceği hedeflenmektedir.

Şekil 7: 2013-2018 Yılları Arasında Makedonya Dış Ticareti

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2013 - 2018

Dış Ticareti ülkeler çapında analiz ettiğimizde 2013 - 2018 döneminde en önemli dış ticaret ortakları Almanya, Yunanistan, Büyük Britanya, Sırbistan ve Bulgaristan'dır. Toplam dış ticaretin % 70'ini bu beş ülke ile gerçekleştirmektedir. Ülkelerin dış ticaret hacimlerin analizinde; 2013 yılında Almanya 2.227 milyar dolar ile Makedonya dış ticaretinde ilk sırada yer almıştır. Almanya'yı 909 milyon dolar ile Yunanistan takip etmiştir.

Tablo 8: M.C. Ülkelere Göre Dış Ticaret Hacmi (2013-2018)

(000Dolar)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	2.227.254	2.850.675	2 804 419	3 092 859	3 578 736	4 298 468
Yunanistan	909.706	893.980	666 118	662 629	821 537	991 869
Büyük Britanya	806.648	961.266	667 797	787 961	856 708	984 583
Sırbistan	791.996	856.325	699 412	730 719	802 238	888 972

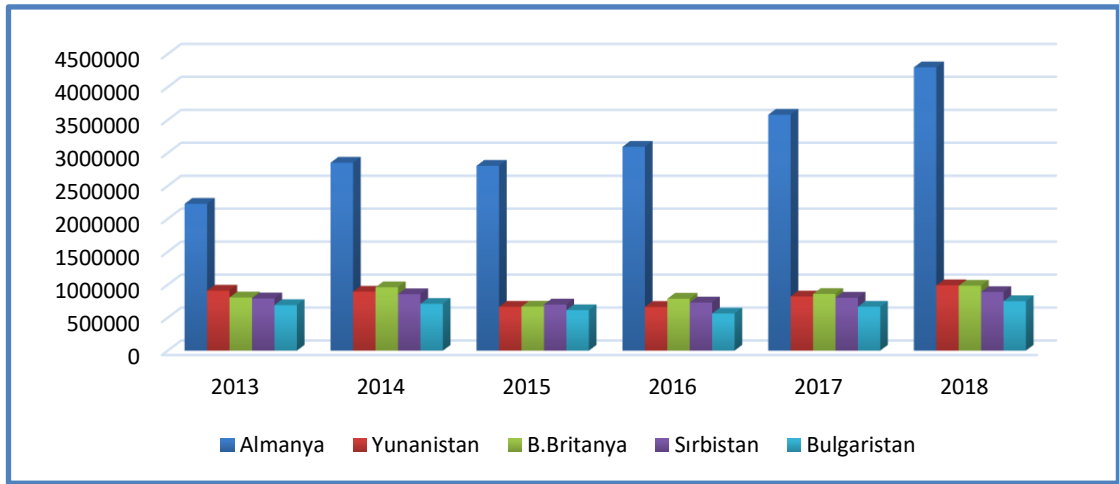
Bulgaristan	690.763	709.336	613 095	562 609	664 585	749 835
İtalya	703.823	756.507	576 741	568 446	612 410	725 235
Çin	483.428	524.649	540 266	481 118	506 260	588 484
Türkiye	386.174	441.583	396 451	424 210	455 794	521 680
Romanya	212.911	302.267	316 962	368 046	422 036	505 500
Kosova	306.094	266.877	222 087	245 581	262 852	300 564
Belçika	/	222.884	218 755	287 111	334 763	401 330
Slovenya	226.789	214.775	184 841	204 805	233 370	261 091
Hırvatistan	215.449	205.543	179 416	191 388	192 190	/
A.B.D	170.030	195.862	142 298	201 625	231 942	311 840
Avusturya	190.707	194.290	/	175 785	205 288	320 873
Rusya	195.204	182.093	189 088	192 277	202 621	/
Hollanda	138.469	163.978	/	/	179 915	241 897
Bosna-Hersek	158.184	156.938	142 822	155 785	/	/
İspanya	/	155.093	183 352	195 098	190 830	215 629
Fransa	120.221	143.539	/	/	/	/
İsviçre	171.669	/	/	/	/	/
Polonya	120.151	/	/	/	281 306	304 340
Toplam	10.866.685	12.210.574	10.956.889	11.688.770	13.414.741	15.960.192

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2013 - 2018

2014 yılındada Makedonya'nın en önemli dış ticaret partnerinin yeri değişmemiştir. Yıl içinde Almanya ile en çok kimya ve endüstriyel kullanım için seramik ürünler ve taşıtlı araçlar ithal ederken, metal bileşiklerinin katalizörleri ve araçların kablo donanım setleri ihrac ederek 2.850 milyar dolar hacime ulaşmıştır. Yunanistan ile yapılan dış ticaretin büyük bir bölümünü ise minerallerden elde edilen petrol yağların ithalatı ile gerçekleştirmektedir.

2015 – 2017 yılları arasında Makedonya'nın dış ticaret ortaklarının yeri değişmemiş ve 2018 yılında Almanya ile ticaret hacmi 2013 yılında 2.227 milyar Dolardan 4.298 milyar dolara ulaşmıştır. Sorunları olduğu bilinen komşu ülkelerinden Yunanistan ikinci sırada yer almış ve Yunanistanı Büyük Britanya takip etmiştir.

Şekil 8: 2013-2018 yılları arasında Dış Ticarete İlk 5 ülke

Kaynak: M.C. İstatistik Kurumu Verileri 2013 – 2018

Kısacası Makedonya Cumhuriyeti 2013'de Almanya ile yapılan ticaret hacmi yüzde 20 civarında iken, iyi ilerleyen dış ticaret ilişkileri ile 2018 yılında yüzde 26.9'a yükselmiştir. Ayrıca Yunanistan ile yapılan ticaret 2013 yılında %9.4'lük hacme sahip olurken iki ülke arasında yaşanan siyasal sorunların yüzümnden yüzde 2.1 azalmasına neden olmuş ve 2016 yılında iktidar partinin değişmesi ile iki ülke arasındaki buzların erimesi neticesinde 2018 yılında Yunanistan ile ticaret hacmi % 6,2'ye ulaşmıştır. Bu gelişmelere karşın Türkiye ile 2013 yılında 386.174 milyon dolar ile yüzde 3.7 lik payı, 2018 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaret verilerindeki artışlar sayesinde 521.680 milyon dolara yükselmiştir. Nispi olarak yüksek bir artış olmamasına rağmen, mutlak olarak Türkiye'ye olan ticaret düşük seviyede kalmıştır.

1.1. İhracat

Ödemeler dengesinin en önemli kalemlerinden biri olan ihracat, bir malın sınır ötesi ülkelere döviz karşılığı satılmasını ifade etmektedir.⁸⁹ Alacak kalanı veren bu hesap, artması ülke lehine sonuç verir. Diğer bir deyişle ihracat yabancı ülke vatandaşlarına alacak hakkı doğurduğu için bilançonun alacaklı yanına kaydedilir.

Yukarıda terimsel tanımı verilen ihracatın Makedonya ekonomisi üzerinde incelendiğinde ortaya çıkan durum şu şekilde ifade edilebilir:

Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumunun verilerine göre, ülkeden mal ihracatının toplam değerlerinde olumlu eğilimler meydana gelmiştir. İhracatta en önemli ortakları olan Almanya, Yunanistan, Bulgaristan, Kosova, İtalya ve Büyük Britanya ile ilişkilerinde 2013 – 2018 yılları arasında artış göstermiştir.

Tablo 9: Makedonya Cumhuriyeti'nin İhracat Verileri (2013-2018) (000 ABD Doları)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	4.266.861	4.933.845	4 530 077	4.854.746	5.683.890	6.907.998

Kaynak: M.C. İstatistik Kurumu 2013 - 2018

Yıllar bazında yapılan dış ticarete ülkeden fazla, işlenmiş yağlar, kıymetli metaller veya bunların bileşikleri, ferro-nikel, demir ve çelik ürünleri, uçak ve gemiler için kablo tesisatı, tekstil ve gıda ürünleri katılımını göstermektedir.

⁸⁹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, *Muhasebe Ve Finans (Dış Ticaret Kavramları)*, Ankara 2011, S. 11

1.1.1. İhracatın Ükelere Göre Ayırımı

Makedonya Cumhuriyeti'nin ihracatını ülkelere göre analiz ettiğimizde; 2013 yılında Almanya 1.533 milyar dolarlık ihracat ile Makedonya ihracatında ilk sırada yer almıştır. Almanya'yı 325 milyon dolar ile Bulgaristan takip etmiş ve Türkiye'ye yapılan ihracat ise 71.680 milyon dolar ile yüzde 1.7'lik hacim ile düşük seviyede kalmıştır.

Tablo 10: İhracatın Ükelere Göre Dağılımı (2013-2018)

(000 A.B.D. \$)

Ükeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	1.533.633	2.043.933	1.993.637	2.258.921	2.662.467	3.248.100
Bulgaristan	325.084	326.602	271.910	249.063	332.915	360.719
Sırbistan	269.725	258.286	205.584	214.956	249.053	277.152
Yunanistan	211.919	226.688	166.449	164.670	203.513	225.113
İtalya	275.380	302.337	186.260	178.202	185.256	217.196
Romanya	87.135	93.338	109.584	134.796	175.969	194.795
B. Britanya	79.839	68.058	47.124	60.479	76.821	121.321
Türkiye	71.680	67.510	73.807	70.943	88.596	96.167
Çin	103.864	92.632	146.436	47.810	62.257	65.259
Kosova	276.376	230.824	190.875	212.201	225.582	265.814
Belçika	/	151.555	143.984	190.875	200.673	259.265
Slovenya	59.419	56.692	55.803	65.989	76.053	91.663
Hırvatistan	100.346	93.831	80.215	89.498	/	/
A.B.D	45.971	53.057	40.675	51.053	55.547	67.377
Avusturya	47.119	50.704	41.129	44.088	71.196	166.049
Rusya	31.581	42.068	35.087	48.957	/	/

Hollanda	67.538	68.150	/	/	78 384	100 903
Bosna & Hersek	94.655	93.020	79 506	82 069	/	/
İspanya	/	69.696	106 677	121 781	107 377	116 495
Fransa	25.563	38.388	/	/	/	/
İsviçre	41.454	/	/	/	/	/
Polonya	18.870	/	/	/	58 775	66 463
Toplam	4266.861	4.933.845	4.530 077	4 854 746	5 671 466	6 907 998

Kaynak: M.C. İstistik kurumu 2013 - 2018

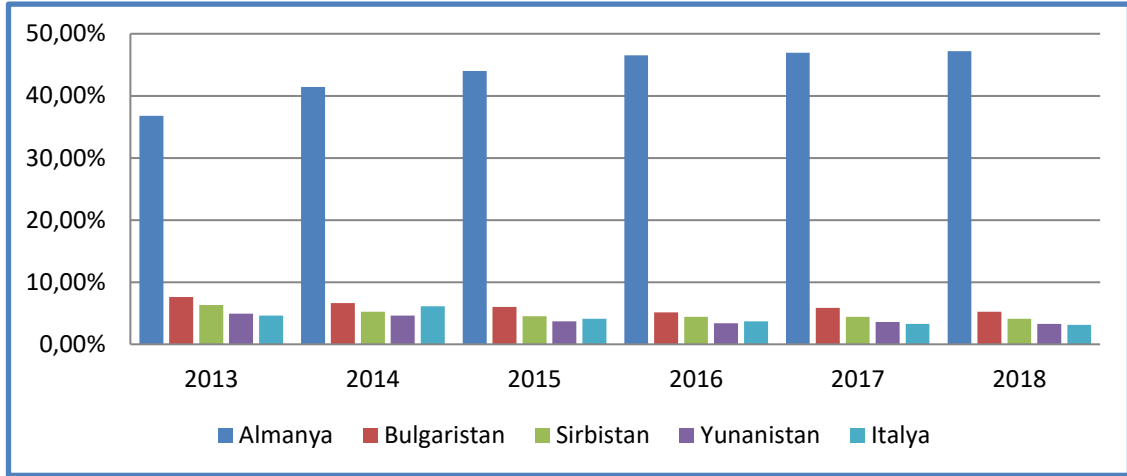
(/) = veri yok

2014 - 2017 yılları arasında Makedonya'nın ihracatında Almanya'nın yeri değişmemiş ve bir önceki döneme kıyasen yüzde 6.5'lik artış ile 2.043 milyar dolardan 2.662 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca Sırbistan'a yapılan ihracat yüzde 1.1 gerileyerek 258 milyon dolardan 249 milyon dolara düşmüştür. Bu gelişmelere karşın Bulgaristan'a olan ihracat hafif bozulma ile 271 milyon dolara düşmüş fakat 2017 yılının sonunda 332 milyon dolara ulaşmıştır.

2018 yılında bir önceki yıla göre Almanya'nın toplam ihracat içindeki payı yüzde 47'den yüzde 48'e yükselmiş ve 3.248 milyar dolarlık ihracat ile 2018 yılındada Makedonya Cumhuriyeti'nin ihracat partnerin yerinin değişmediği görülmektedir. Türkiye'nin 2018 yılında toplam ihracat içindeki payı yüzde 1,49 gibi çok düşük bir oranda kalmıştır. ABD'ye olan ihracatta da ilerleme kaydedilmiştir. 2013 yılında 45 milyon dolar olan ihracat 2018 yılında 67 milyon dolara yükselmiştir. Ancak Makedonya Cumhuriyeti'nin ihracat hacmi 2013 – 2018 yıllarında artması A.B.D.'nin ihracatta ki payını değiştirmemiştir.

Şekil 9: İhracatta Önde Gelen Ülkeler (2013-2018)

(yüzde)

Kaynak: M.C. İstatistik Kurumu

Şekil 9’da görüldüğü gibi Makedonya ihracatının önemli bölümünü Almanya, komşu ülkeleri olan Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve İtalya ile gerçekleştirmiştir. İhracat sıralamasında ilk sırada yer alan Almanya’ya değerli metallerin katalizörleri, sıvı ve gazları filtrelemek için kullanılan makineler, bayan pantolonlar, tulumlar ihraç edilmektedir. Ayrıca Bulgaristan’a cevher ve konsantre cevherler, İtalya’ya ferro-nikel ihraç edilmektedir.

1.1.2. İhracatın Standart Uluslararası Ticaret

Sınıflamasına (SITC) Göre Ayrımı

Uluslararası ticaret sınıflaması, 1950 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanmış bir uluslararası mal tasnif sistemidir. Bu sistem malların ekonomik özelliklerine göre sınıflanmasıdır.⁹⁰ Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi Uluslararası ticaret sınıflamasına (SITC) göre ihracat, makine ve taşıtlar araçları

⁹⁰ Türkiye İstatistik Kurumu, *Diş Ticaret İstatistikleri Ve Endeksleri*, Ocak 2008 Yayın No 3121 S,22

2016 yılında 1.364 milyar dolar ve 2017 yılında 1.671 milyar dolar ihracat hacminde yüzde 23,7 payı ile en çok işlem gören hesap olmuştur. Aynı yıllarda SİTC’de hiç bir yerde sınıflandırılmamış eşya ve mamul grubu ve hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar - mumlar ihracatın dağılımı çok düşük paya sahip olmuştur ki en büyük düşüş ise bu hesapta yaşanmıştır. 2016 de 20.430 milyon dolara sahip olan ihracat grubu 2017 yıl sonunda 6.894 milyon dolara yani yüzde 0,11’e düşmüştür.

Tablo 11: İhracatın Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Göre Ayrımı (000ABD\$)

Standart Uluslararası Ticaret Sınıflama SEKTÖRLERİ	2016	2017	2018	<u>2017</u> 2018
Canlı hayvanlar ve gıda maddenleri	349 267	347 380	376 525	108.4
İçecekler ve tütün	196 211	225 623	228 333	101.2
Akaryakıt hariç, yenilmeyen hammaddeler	207 185	323 799	375 389	115.9
Madeni yakıtlar, yağlar ve ilgili maddenler	57 371	85 482	117 269	137.2
Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar – mumlar	20 430	6 894	9 865	143.1
Kimyasanayi ve buna bağlı ürünler	1 147 021	1 358 628	1 673 022	123.1
Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	691 917	763 602	968 227	126.8
Makina ve taşıtar açları	1 364 922	1 671 868	2 192 802	131.2
Çeşitli mamül eşya	815 873	883 262	960 177	108.7
SİTC’de hiç bir yerde sınıflandırılmamış eşya ve mamül.	4 550	4 927	6 391	129.7
Toplam	4 854 746	5 671 466	6 907 998	121.8

Kaynak: M.C. İstistik Kurumu 2016- 2018

2018 yılında ihracat dağılımını analiz ettiğimizde yine Makina ve taşıtar açları 2.192 milyar dolarlık ihracat ile yüzde 21,4 oranla en çok ihraç edilen ürün grubu olmuştur. Kimya sanayi ve buna bağlı ürünler ihracatı yüzde 21,1 payı ile ikinci sıraya yer almış ve başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar yüzde 19,3 payı ile üçüncü sırada yer almaktadır

1.2. İthalat

İhracat gibi ithalat da ödemeler bilançosunun temel kalemlerinden biridir. En genel tanımıyla ithalat, bir ülkede mal ve hizmetlerin diğer ülkelerden satın alınması olarak tanımlanabilir.⁹¹ İthalat yabancılara alacak işlemi oluşturduğundan ödemeler dengesinin borç hesabına kaydedilir.

Makedonya Cumhuriyeti istatistik kurumunun verilerine göre ülkenin ihracatta olduğu gibi ithalatındada pozitif eğilimler yaşanmıştır. Dolayısıyla ülkenin ihracat ve ithalatında artışlar meydana gelmesi dış ticaretin arttığı anlamını taşımaktadır.

Aşağıda ki tabloda da görüldüğü üzere Makedonya Cumhuriyeti'nin ihalatı 2013 yılında 6.599 milyar dolar olup 2014 yılında 7.276 milyar dolara ulaşmıştır. 2015 yılında 2014 yılına göre ülke içinde yaşanan siyasal istikrarsızlıklar nedeni ile hafif düşme yaşansada ilerleyen yıllarda ithalat artmış ve 2018 yılında 9 052 milyar dolara ulaşmıştır.

---

⁹¹ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Muhasebe Ve Finans (Dış Ticaret Kavramları), Ankara 2011, S. 10

Tablo 12: Makedonya Cumhuriyeti'nin İthalat Verileri (2013-2018)

(000 ABDDolar)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İthalat	6 599 824	7 276 729	6 426 812	6.834.024	7.730.850	9.052.195

Kaynak: M.C. İstatistik Kurumu 2013 - 2018

Devlet İstatistik kurumunun ön verilerine göre, 2013 - 2018 yıllarında Makedonya Cumhuriyeti'nden ithal edilen ürünler esas olarak ham petrol dışında platin ve platin alaşımları, taşıt araçları, elektrik ve bitümlü minerallerden elde edilen yağlar dış ülkelerden alınmaktadır.

1.2.1. İthalatın Ülkelere Göre Ayırımı

2013 yılında Makedonya'nın toplam ithalatın, 726 milyon dolarlık kısmını Büyük Britanya ile gerçekleştirmiştir. Büyük Britanya'yı 697 milyon dolar ile en uzun sınır komşusu olan Yunanistan izlemiştir. Bu iki ülkenin yanısıra Bulgaristan 365 milyon dolar ve Sırbistan 522 milyon dolar ile Makedonya ithalatında önde gelen ülkelerdir. Türkiye 314 milyon dolar ile toplam ithalat içinde yüzde 5,0 gibi düşük bir pay ile ülkeler bazında 8. sırada yer almıştır.

2014 yılında Büyük Britanya ithalatı artmış ve diğer yıllarda yapılan düzeltmeler ile ithalatı artmıştır. Ancak bu süre zarfında Almanya ile ithalat 2017 yılında 912 milyon dolara ulaşarak ithalat ile Makedon ekonomisinde birinci sırada yer almıştır.

Tablo 13: İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2013-2018)

(000 A.B.D. \$)

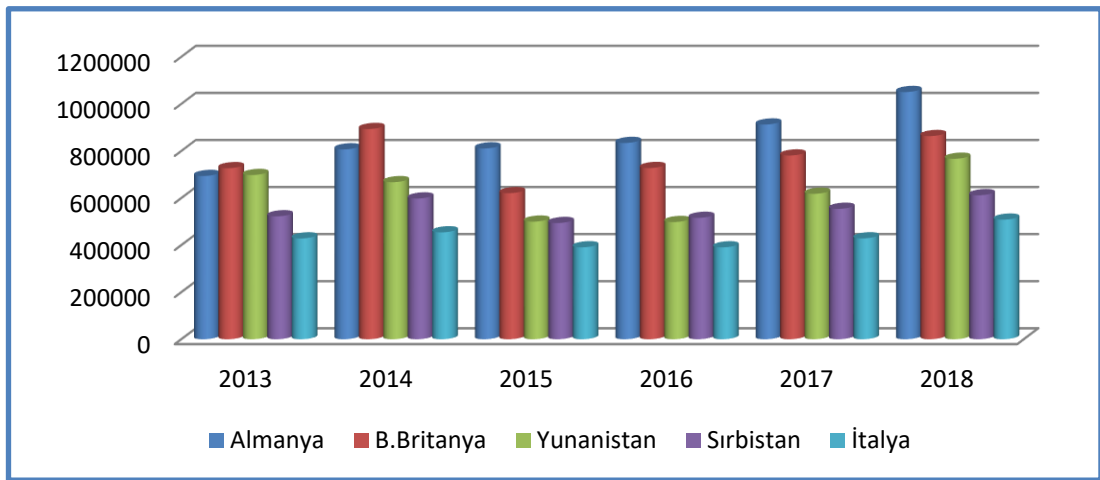
Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	693 621	806.742	810 782	833 938	912 321	1 050 369
B. Britanya	726 809	893.209	620 672	727 482	780 695	863 262
Yunanistan	697 787	667.292	499 669	497 959	618 007	766 756
Sırbistan	522 270	598 039	493 827	515 763	554 101	611 820
İtalya	428 443	454 170	390 481	390 243	428 601	508 039
Bulgaristan	365 679	382 734	341 184	313 546	332 100	389 116
Çin	379 563	432 018	393 830	433 308	445 833	523 224
Türkiye	314 494	374 073	322 644	353 266	367 619	425 513
Romanya	125 776	208 929	207 378	233 250	247 251	310 706
Kosova	29 718	36 052	25 267	33 379	37 265	34 750
Belçika	/	71 329	74 771	96 235	134 050	142 065
Slovenya	167 370	158 083	129 038	138 816	157 317	169 428
Hırvatistan	115 103	111 713	99 201	101 890	104 784	/
A.B.D	124 059	142 806	/	150 572	176 468	244 462
Avusturya	143 589	143 586	135 884	131 697	134 476	154 823
Rusya	163 624	140 025	154 001	143 320	148 494	/
Hollanda	70 931	95 828	114 321	/	/	140 994
Bosna& Hersek	63 530	63 919	63 316	73 317	83 838	/
İspanya	/	85 397	76 674	/	/	99 134
Fransa	94 658	105 201	102 569	/	/	/
İsviçre	130 216	/	/	/	/	/
Polonya	101 281	/	/	/	222 531	237 877
Toplam	6599 824	7.276.729	6 426 812	6 834 024	7 730 850	9 052 195

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2013 - 2018

2018 yılında Almanya ithalattaki birinci ülke olma özelliğini devam ettirmiştir. İthalatta ikinci ülke konumunda bulunan Büyük Britanya, 863 milyon dolar'lık ithalat ile toplam ithalat içindeki payı yüzde 10'a yükselmiştir. Türkiye'den ithalat ise 2017 yılında 367 milyon ABD doları ile, Makedonya'nın toplam ithalatında bir önceki yıllara göre en fazla oranına (yüzde 5,1) yani 425 milyon dolara ulaşmıştır.

Şekil 10: İthalatta İlk On Ülke (2013-2018) (Bin ABD \$)

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu

Şekil 10'da görüldüğü gibi Makedonya ithalatının önemli bölümünü Almanya, Büyük Britanya, Yunanistan, Sırbistan ve İtalya ile gerçekleştirmiştir. Büyük Britanya ile ithalat platin ve platin alaşımları gibi değerli maddenler, Almanya'dan sıvı ve gazları filtrelemek için tesisatlar, kimya ve endüstriyel kullanım için seramik ürünleri ve taşıt araçları ithal edilmiştir. Bunun dışında bitümlü minerallerden elde edilen petrol yağlarını Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'dan ithal etmektedir.

Görüldüğü üzere Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaretinde (ekonomik bazda) özellikle komşu ülkeleri ile ticaretinde sorunsuz bir şekil alması gözlerden kaçmamaktadır. Bunun dışında AB üye ülkelerinden özellikle Almanya ile ticaret had safhadadır.

1.2.2. İthalatın Standart Uluslararası Ticaret Sınıflarına

Göre (SITC) Ayrımı

Tablo 13’de de görüldüğü gibi Uluslararası ticaret sınıflamasına (SITC) göre ithalatın dağılımı değerlendirildiğinde başlıca sınıflara ayrılarak işlenmiş mallar 2016 yılında 2.560 milyar dolar (%37), 2017 yılında 2.881 milyar dolar ihracat ile yüzde 36 pay ile en çok işlem gören hesap olduğu görülmektedir. Ancak SİTC’de hic bir yerde sınıflandırılmamış eşya ve mamul grubu dışında 2016 yılında Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar – mumlar grubu dağılımında çok düşük paya sahiptir.

Tablo 14: İthalatın Ürün Gruplarına Göre Dağılımı (2016-2018)

(000 A.B.D. \$)

SITC SEKTÖRLERİ	2016	2017	2018	<u>2017</u> <u>2018</u>
Canlı hayvanlar ve gıda maddenleri	613 274	683 983	740 600	108.3
İçecekler ve tütün	80 869	84 660	96 624	114.1
Akaryakıt hariç, yenilmeyen hammaddeler	145 595	195 674	239 772	122.5
Madeni yakıtlar, yağlar ve ilgili maddenler	608 678	752 380	918 162	122.0
Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar – mumlar	58 967	49 788	52 906	106.3
Kimyasanayi ve buna bağlı ürünler	802 055	865 576	1 052 343	121.6
Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	2 560 170	2 881 180	3 330 636	115.6
Makina ve taşıtar açları	1 462 265	1 668 274	2 007 836	120.4
Çeşitli mamül eşya	494 097	529 895	607 383	114.6

SİTC'de hiç bir yerde sınıflandırılmamış eşya ve mamül.	8 054	8 442	5 934	70.3
Toplam	6 834 024	7 719 852	9 052 195	117.3

Kaynak: M.C. İstistik kurumu 2016 - 2018

2018 yılında ithalat dağılımında; Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar 3.330 milyar dolarlık ihracat ile yüzde %37 payına yükselmiş ve en çok ihraç edilen ürün grubu olmuştur. Makina ve taşıt araçları İthalatı yüzde 24'lük payı ile ikinci sıraya yer almıştır. Kimya sanayi ve buna bağlı ürünler grubu ise 1.052 milyar dolar ile yüzde 11,9 ile üçüncü sırada yer almaktadır.

1.3. Ödemeler Bilançosu

Ödemeler bilançosu, hane halkının diğer ekonomilerde yerleşik kişiler ile belli bir dönem içinde ekonomik ilişkilerin ve ödemelerin sistematik olarak çeşitli hesap grupları altında tutulduğu istatistiki bir rapordur.⁹²

Ülkelerin aralarında ki ticari ilişkilerinden meydana gelen ekonomik işlemlerin standartlaştırılmış bir düzen içerisinde takip edilmesi gerekir. Ekonomik işlemlerin takibi, benzerliklerine göre farklı kalemler arasında toplanır. Ödemeler bilançosunu, genelde üç kalemde ele almak mümkündür. Bunlar; mal ve hizmet hesaplarını içinde barındırdığı cari işlemler hesabı, sermaye ve resmi rezervler

---

⁹² European Central Bank, *Accession Countries: Balance Of Payments/International Investment Position Statistical, Methods* February 2002 S 11

hesabıdır.⁹³ Makedonya Cumhuriyeti'nin ödemeler bilançosunda resmi rezervler hesabı, yatırım hesabının alt kalemi olarak yer almaktadır.

Tablo 15: Ödemeler Bilançosu 2015-2018 (Milyon Dolar)

	2015	2016	2017	2018
Cari İşlemler Hesabı	-192.6	-309.8	-93.6	-46.4
Mal Ticareti	-1,631.2	-1,631.0	-1,586.1	-1,628.1
Uluslararası Hizmetler	-317.3	-424.9	-447.8	-532.0
Karşılıksız Transferler	1,756.0	1,746.1	1,940.2	2,113.7
Sermaye Yatırım Hesabı	-178,9	-292,1	-64,9	-10,9
Sermaye Hesabı	8.1	11.9	20.3	7.9
Yatırım Hesabı	-187.0	-304.0	-85.2	-18.8
<i>Doğrudan yatırım</i>	-230.3	-349.4	-198.5	-735.0
<i>Portföy Yatırım</i>	-62.3	-471.5	23.3	-390.3
<i>Diğer Yatırımlar</i>	325.1	143.0	245.3	455.9
<i>Resmi Rezervler</i>	-219.5	374.0	-155.4	650.6

Kaynak: M.C. Merkez bankası 2015-2018 verileri

1.3.1. Cari İşlemler Hesabı

Cari işlemler hesabı ödemeler dengesinin en çok önem verilen hesabıdır. Ülkenin dış dünya ile yaptığı mal ve hizmet alım / satımları bu hesaba kaydedilir. İki tarafın birbirine eşit olması durumunda cari işlemler bilançosunun dengede olduğunu,

⁹³ Bülent Derviş, *Makedonya - Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Yapısal Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2005, S70

borçlu kısmının alacaklı kısımdan fazla olması cari işlemler açığını, tersi ise cari işlemler fazlası olduğunu göstermektedir. Ödemeler bilançosunun en önemli kalemi olan cari işlemler hesabı; Mal ticareti, Uluslararası hizmetler ve karşılıksız transferler olarak üç hesaba ayrılmaktadır.

Cari işlemler hesabının içerliğinde bulunan bu üç ana hesap (Mal ticareti, yatırım gelirleri ve tek yanlı transferler) ülkenin uluslararası ilişkiler ve milli gelir arasında doğrudan ilişki kurar.⁹⁴ Kısacası cari işlemler hesabı bir dönemde ülkenin uluslararası işlemleri ile milli gelir arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Açık bir ekonomide cari işlemler dengesinin pozitif veya negatif çıkması ülkenin milli gelirini de aynı yönde etkiler.

$$GSYİH = C + I + (X - M)$$

Açık ekonomide milli gelirin oluşmasında cari işlemler kaleminin önemli bir yeri vardır. Açık ekonomi formülünden yararlanarak, C Tüketimi, I yatırımı ve $(X - M)$ ihracat ve ithalat farkını yani dış ticaretini temsil etmektedir. Buna göre ihracatın ithalattan büyük olması $(X > M)$ milli geliri olumlu, tersi ise $(X < M)$ milli geliri olumsuz etkiler.

2015 yılında Makedonya’da cari işlemler hesabı 192.6 milyon dolar açık vermiştir. Cari açığın en büyük nedeni dış ticaret açığıdır. Bir ülkenin dış ticaret dengesi açık veriyorsa o ülkenin cari işlemler dengesi de büyük olasılıkla açık verecektir. Uluslararası hizmetler hesabı 317.3 milyon dolar açık verirken ülke, karşılıksız transferlerden 1,756 milyar dolar elde etmiştir.

2016 yılında cari işlemler hesabı bir önceki yıla göre hafif artma eğilimi gösterirken 2017 yılında ortalama 93 milyon dolar açık vermiştir. 2016 yılına kıyasen açığın azalmasının en önemli nedeni yine mal ticareti yani ihracat ithalat

---

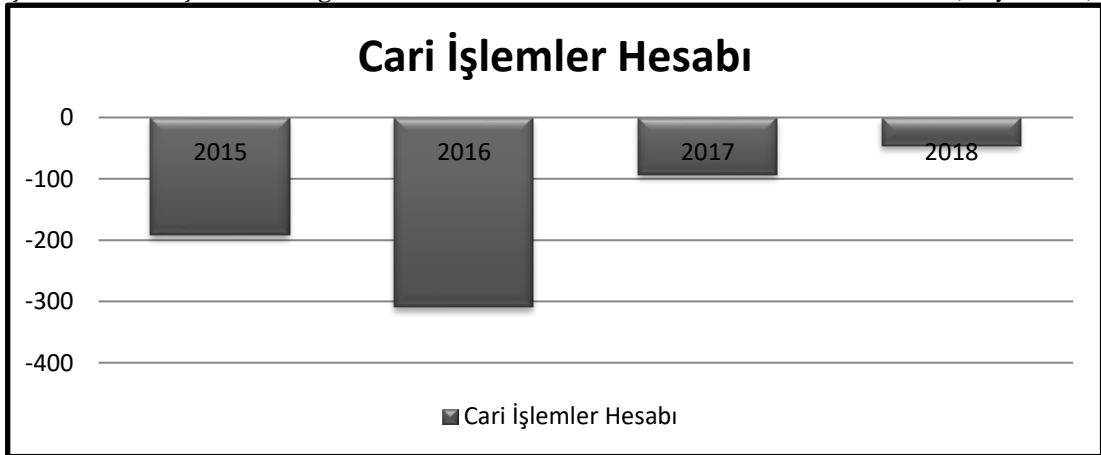
⁹⁴ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama* , 16. Baskı İstanbul 2007, S 404

arasındaki fark olmuştur. Dış ticaret açığı -2,046 milyar dolarlık değer alırken, ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 73 olmuştur. Buna karşın uluslararası hizmetler hesabı 424,9 milyon açık verirken karşılıksız transfer hesabı 1,746 milyon dolar elde etmiştir.

Cari işlemler hesabında araştırmış olduğum yıllarda açık meydana gelmiş , ancak 2018 yılında bir önceki yıllara göre cari işlemler açığı en düşük seviyede yer almıştır (46,4 milyon dolara). Cari açıktaki daralmanın temel nedeni, uluslararası hizmetler ve karşılıksız transferler hesaplarının artmaysı kaynaklı olduğu görülmektedir. Dış ticarete bu olumlu hareketler büyük ölçüde ihracat sektöründeki yapısal değişimlerden kaynaklanırken, dış talebin ılımlı toparlanmasının yanı sıra yılın ikinci yarısında enerji fiyatlarının düşmesi, ithalatın daha küçük ithalat baskılarına marus kalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla iyileşme ihracat ve ithalat yanı sıra dış ticaret hacminin artması ve ihracatın ithalatı karşılama oranını yüzde 76,3'e çıkarmasına etki etmiştir. Kısacası Dış ticaretteki bu olumlu tabloya yani, bir önceki yıla kıyasen uluslararası hizmetlerde ve karşılıksız transferlerin pozitif hareketleri eklenince 2018 yılı sonunda cari işlemler dengesi açığı 46 milyon dolara düşmüştür.

Şekil 11: Cari İşlemler Dengesi 2015-2018

(Milyon dolar)

Kaynak: M.C. Merkez Bankası

Yukarıda ki tabloda görüldüğü üzere 2015 - 2018 yılları arasında cari işlemler hesabındaki gelişmeler dış ticaretteki değişmeler ile paralel olmuştur. Konuyu özetler isek cari işlemler açığı 2015 yılında 192 milyon dolar açık vermesi bir sonraki yılda açığın 309 milyona çıkması ve 2017 - 2018 yıllarında ülkedeki ihracatın yapısal değişmelerinden hesap 2018 yılında açık 46 milyon dolara düşmüştür.

1.3.2. Sermaye ve Yatırım Hesabı

Ödemeler dengesinin bir diğer önemli hesabı sermaye hesabıdır. Bu hesap özel ve kamu kuruluşları tarafından uygulanan sermaye hareketlerini kapsar. Genelde ülke vatandaşları diğer ülkelerde yaptıkları reel yatırımlar ile yurt dışına çıkarılan mali kaynaklardan oluşur. Ülkenin kendisinin olmayan kaynakları kullanması sermaye ithali olup, alacaklı bir hesaptır. Hesaptaki artış ülkenin lehine, azalışı ise aleyhine bir gelişmeyi gösterir.⁹⁵ Ödemeler bilançosu açısından yurt dışından ülkeye sermaye girişi alacak işlemi, ülkeden sermaye çıkışı ise borç işlemidir.

Yıllar itibarıyla sermaye ve yatırım hesabı açığı 2015 yılında 178 milyon dolar, 2016 yılında bir önceki yıla kıyasen açığın arttığı ve 2016 dönem sonunda ülke 292 milyon dolar açık ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Açık 2017 yılında azalması yıl sonunda 64 milyon dolara ulaşması ve 2018 yılında en düşük seviyeye yani 10,9 milyon açığa ulaşmıştır. Kısacası sermaye hesabının artı bakiye vermesine karşın yatırım hesabının açığında azalma göstermiştir. Tabloda görüldüğü üzere finansal akışlar cari açığın finansmanı için yeterli olmakla birlikte yıl içinde önemli miktarda yabancı rezerv birikimi 2018 yılında artış (Makedonya dinarı, Türkiye Lirası ve Sırbistan dinarı karşısında değer kazanması) kaydetmiştir. Bunun nedeni, devletin borçlanmasıydı. Yani, finansal piyasaların istikrara kavuşması şartlarında,

⁹⁵ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama* , 16. Baskı İstanbul 2007, S 406

2014 yılında üçüncü Euro tahvil ihracı yoluyla ülkeyi uluslararası finans piyasalarına borçlamak için elverişli koşullar yaratılmıştır.⁹⁶ Bu bakımdan 2014 yılında 187 milyon dolar açık veren yatırım hesabı, 2018 yılında diğer yatırımlar ve resmi rezervler kaleminin iyileşmesi 2018 yılında yatırım hesabının 18 milyon milyon açık vermesine neden olmuştur.

Tablo 16: Ödemeler Bilançosu Dengesi 2015-2018 (milyon dolar)

	2015	2016	2017	2018
Cari İşlemler Hesabı	-192,6	-309,8	-93,6	-46,4
Sermayeve Yatırım Hesabı	-178,9	-292,1	-64,9	-10,9
Ödemeler bilançosu Dengesi	-371,5	-601,9	-158,5	-57,3

Kaynak: M.C. Merkez Bankası 2015-2018

Ödemeler bilançosu araştırmış olduğum yıllarda sürekli açıkla kapanmıştır. 2015 - 2016 yılları arasında Cari işlemler kaleminin eksi vermesin büyük bir kısmı dış ticaret açığından kaynaklanmaktadır. Makedonya ekonomisinin dış ticaretine söz konusu yıllarıda baktığımızda dış ticaret açığında azalma olduğu buna nazaren sermaye ve yatırım kalemlerinde düzelmeler meydana gelmesi ödemeler dengesi açığını 2015 yılında ki 371 milyon dolar ve 2016 yılında 601 milyon dolara açık meydana gelmiştir.

Dengeyi 2017 yılında analiz ettiğimizde geçen yıllara kıyasen karşılıksız transferler hesaplarında iyileşmeler sonucu, cari işlemler kalemi 93 milyon dolar açık vermiş ve yıl sonunda ödemeler dengesi 158 milyon açıkla kapanmıştır. 2018 yılında ödemeler dengesi en düşük seviyeye yani 57,3 milyon dolara düşmüştür. Bu

⁹⁶ Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, *2014 Yılı Faliyet Raporu*, Nisan 2015, S29

dönemde sermaye ve yatırım hesabında yapılan kamunun borçlanması resmi rezervlerin artı bakiye vermesine neden olmuştur. Diğer yatırımlar ve resmi rezervlerin toplamı doğrudan yatırım ve portföy yatırımların açıklarını kapatmasıyla ve yatırım hesabının 18,8 milyon dolar açık bakiye vermesine sermaye hesabının yıl sonundaki 7,9 milyon dolar fazlası eklenince, sermaye ve yatırım hesabı 10,9 milyon dolar açık vermiştir. Dolayısıyla cari işlemler hesabı ve sermaye ve yatırım hesabının artı bakiyeleri 2018 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nin ödemeler dengesinin 57,3 milyon dolar açık vermesine neden olmuştur.

1.3.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan yabancı yatırımlar, portföy yatırımlarının dışında kalan, bir ülkede bir şirketi satın alma, bir şirketi yeniden kurmak için yatırım yapmak veya faaliyette bulunan bir şirketin sermayesini arttırmak için yapılan yatırımlardır.⁹⁷ Yani bir ülkede faaliyette bulunan şirketler tarafından diğer bir ülkede bulunan şirketlere yapılan mevcut kaynakların yatırımını ifade etmektedir.

Küçük ve açık bir ekonomi olarak Makedonya yabancı yatırımlarını arttırmak için olumlu adımlar atmaktadır. Ülkede ki yabancı yatırımlarla ilgili düzenlemeleri "Ticari Şirketler Kanunu" ile düzenlenmektedir. Bu neden ile 2005 yılında Makedonya Cumhuriyeti'ni yatırım akışını daha iyi şekillendirmek için Yabancı Yatırımlar Ajansını kurmuştur. Bunun sayesinde ülkede bulunan yabancı işadamları yerli ortakları ile eşit haklara sahiptir. Bu da dış ülkelerin yatırımcılar göndermesi için önemli bir etkidir.

---

⁹⁷ Bülent Derviş, *Makedonya - Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Yapısal Analizi*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2005, S122

UNDP'nin Makedonya Daimi Temsilcisi Frode Muring, ülkedeki yoksulluğun en büyük nedeninin işsizlik olduğunu ve doğrudan dış yatırımların işsizliğin üstesinden gelinmesi ve ekonomik büyümenin hızlandırılması açısından büyük önem taşıdığını belirtmiştir. Bu yüzden yabancı yatırımın artışları ülkedeki işsizliğin önceki yıllara göre düştüğü ve istihdamın 2018 yılında yüzde 45,'e ve işsizliğin ise yüzde 20 gibi bir önceki yıllarına göre düşük seviyelere ulaşmasına neden olmuştur.⁹⁸

Makedonya Merkez Bankası'nın yaptığı açıklamaya göre, Makedonya'ya yapılan yabancı yatırım miktarı; 2010 - 2015 yıllarında 1,2 milyar \$'ı geçmiştir. Hazırlamış olduğum çalışmamda 2015 - 2017 yılları çerçevesindeki analizimle yabancı yatırımların toplamında artış olduğu görülmektedir. Ancak istatistiksel verilerde artış meydana geldiği görülse de, 2015 yılında Makedonya'nın yabancı yatırım hedeflerin altında bir performans sergilemiştir. Bunun nedeni, ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın rolü büyüktür. Her ne kadar bazı ülkelerle siyasi sorunlar yaşansa da, ilerleyen zamanlarda bu sorunların düzeltilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Ülkenin Balkan yarımadasının göbeğinde bulunması, kara yoluyla doğu - batıya ve kuzeyi - güneye birleştirme özelliğine sahip olsada, AB ve buna benzer ekonomik gruplarda yer almaması az da olsa ekonomik verilerine etki etmektedir. Bu yüzden hedeflenen ekonomik politikalarının tam olarak gerçekleştirilememesi, yabancı yatırımcının geleceği görmesine engel olmaktadır. Fakat 2015 yılında muhalefet partinin iktidara geçmesi bir taraftan ekonomik politikalarının şekillenmesi ve dolayısıyla ülkeye fazla yabancı sermaye girişinin sağlanması, diğer taraftan alınan kararlar AB yolundaki engellerin ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur.

---

⁹⁸ Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, *2014 Yılı Faaliyet Raporu*, Nisan 2015, S24

Tablo 17: Yabancı Yatırımların Ülkelere Göre dağılımı 2015-2017 (Milyon dolar)

Ülkeler	2015	2016	2017
Avusturya	573.5	598.2	763.6
Almanya	208.3	261.7	327.4
Yunanistan	521.4	488.5	568.3
İtalya	102.9	113.4	126.0
Hollanda	1,048.9	446.2	450.0
Slovenya	409.8	394.8	388.4
Türkiye	234.5	261.2	302.6
İsviçre	166.2	189.3	221.2
Diğer ülkeler	0,2	-19,9	-104,1
Toplam	4,807.5	4,909.3	5,634.1

Kaynak: M.C. Merkez Bankası

Tabloda da görüldüğü üzere 2015 yılında ülkede yabancı yatırım miktarı 4,807 milyar dolarlık sermayeyi kapsamaktadır. Hollanda 1,048 milyon dolarla ilk sırada yer almıştır. Bu ülkeyi sırasıyla Avusturya ve Yunanistan izlemiştir. 2016'da yabancı yatırımlarda bir önceki yıla kıyasen artış kaydetmiştir. Avusturya 598 milyon dolarla Makedonya'ya yabancı sermaye gönderen birinci ülke konumunda yer almıştır. Yunanistan 488 milyon dolarla ikinci sırada yer almış, Hollanda ise 446 milyon dolarla Makedonya'ya yabancı sermaye gönderen üçüncü ülke olmuştur. 2015 yılında ise meydana gelen siyasi istikrarsızlıktan 4,708 milyar dolar olması ve dış dünya ile sorunların düzeltilmesi neticesinde Makedonya yabancı yatırım rakamları 2018 yılında 5,634 milyar dolara ulaşmıştır. 2017 yılında ülkeye en fazla yabancı sermaye göndere ülke 763 milyon dolar ile Avusturya yer almıştır. Yaşanan siyasi istikrarsızlıklardan dolayı Yunanistan yabancı yatırımları azalmış ancak sorunların düzeltilmesi neticesinde 568 milyar dolar ile ikinci sırada yer almıştır. Görüldüğü üzere Makedonya'da yabancı yatırımlar bakımından, Avusturya,

Hollanda ve siyasi sorunları olduğu ancak ekonomik verilerde sorun olmayan komşu ülkesi olan Yunanistan ilk sıraları alan ülkelerdir.

Makedonya Cumhuriyeti'ne yapılan yabancı yatırımların önemli bir kısmı; bankacılık, telekomünikasyon, petrol sanayi, sigortacılık, tütün, tekstil, gıda, ticaret ve hizmet sektöründe görülmektedir. Son dönemde, çeşitli doğrudan yabancı sermaye yatırım yöntemleriyle Makedonya'da yatırım yapan şirketlerin sayısı artmaktadır. Söz konusu şirketler arasında, Avusturya'dan EVN, Fransa'dan Societe Generale, ABD'den Johnson Controls (USA), Yunanistan'dan National Bank of Greece, Hellenic Bottling Company S.A. ve Titan Group, Hollanda'dan Mittal Steel, İsviçre'den Duferco gibi firmalar yer almaktadır. Bunun dışında aşağıda ki tabloda Makedonya Cumhuriyetine yapılmış önemli yabancı yatırımlar yer almaktadır.

Tablo 18: M.C. Yabancı Yatırımlar

FİRMA	ÜLKE	SEKTÖR	YATIRIM	(Milyon\$)
Stonebridge	Çok uluslu	Telekom	Makedonski Telekom	346
National Bank of Greece	Yunanistan	Bankacılık	Stopanska Banka	46
Balkanbrew Holding	Yunanistan	Gıda	Skopje Brewery	34
Hellenic Petroleum	Yunanistan	Petro kimyasallar	OKTA Refinery	32
Titan, Holder bank	Yunanistan, İsviçre	İnşaat	Uşje cement factory	30
Balkan Steel	Lichtenstein	Metalurji	Ladna Valanica	21
QBE Insurance	İngiltere	Sigortacılık	ADOR Makedonija	15
Duferco	İsviçre	Metalurji	Makstil	11
East West Trade	Avusturya	Perakende Ticaret	Centro	11
KUPP. BALL und Transthandel	Almanya	Metalurji	FZC Kumanovo	3
SCMM	Fransa	Metalurji	Feni – Kavadarci	2

Kaynak: Makedonya Özelleştirme Ajani

Türk firmaları tarafından Makedonya’da doğrudan yabancı yatırımlarını gerçekleştiren firmaların sayısı 100 civarındadır. Yapılan en önemli yabancı yatırımlardan biri, 2008 yılında ihaleyi kazanan TAV, Ohrid ve Üsküp havalimanlarının onarılması ve yönetme hakkına sahip olmasıdır. Diğer bir önemli yatırım ise Bankacılık sektöründe 1993 yılında yapılmıştır. Ziraat Bankası adı altında kurulan banka, hisselerinin Halk Bank ile birleştirerek ve bankanın Halk Bank AD Skopje çatısı altında faaliyete devam etmesi ülkenin bankacılık sektöründe 4.cu sırada yer almasına neden olmuştur. Bir diğer önemli yatırımlar Sweedmilk firmasını Sütaş devralması ve Cevahir Holding’in üstlendiği yatırım Üsküp’ün Aerodrom ilçesinde Temmuz 2012’de başlanan proje yer almaktadır.

Konuyu bir bütün olarak ele aldığımızda AB adaylık statüsünün kazanılması ve bu bakımdan AB’den alınan yardımlar sayesinde ülkedeki altyapı eksiklikleri giderilmiştir. İktidara gelen muhalefet partinin hem yabancı yatırımlar hem de ekonomik ve siyasi yönden ülkenin önündeki engellerin kalkacağı vaadinde bulunmaktadır.

2. MAKEDONYA CUMHURİYETİ’NİN DIŞ TİCARET

İLİŞKİLERİ

İkinci bölümün bu kısmında Makedonya dış ticaretini komşu ülkeleri ve AB ülkeleri ile ilişkilerini incelemektedir. Söz konusu komşu ülkeleri ile sorunlar olup olmaması ve AB üye ülkeleri ile ne denli ticaret yapıldığı göz önüne alınmaktadır.

2.1. Komşu Ülkeler ile ilişkileri

Bir önce ki bölümde bahsetmiş olduğum bilgiler ışığından yola çıkarak; Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaretinde hem diğer ülkelerle hemde komşu ülkelerle pozitif eğilimler kaydetmiştir. Bulgaristan ile dil, Sırbistan ile din ve Yunanistan ile isim sorunu sadece politikacıların gündeminde yer almaktadır. Yani Makedonya'nın komşu ülkeleri ile siyasal sorunları olduğu bilinsede ülkenin ticaretinde ve yabancı yatırımlarında en önemli ortakları komşu ülkelerinden oluşmaktadır.

2.1.1. Sırbistan

Kuzey komşu Sırbistan ile Makedonya arasında dini kökenlere bağlı sorunlar yaşanmış olsada, son dönemlerde sorunların giderilmiş olması günümüzde iki ülke arasında siyasi ve ekonomik ilişkileri geliştiren komşu ülkeler olarak, yoğun ekonomik ilişkilere sahiptir. Makedonya Cumhuriyeti açısından, kuzeyindeki sekiz milyonluk Pazar (Sırbistan Cumhuriyeti), şirketlerimiz için Batı Avrupa pazarlarına açılan kapı olarak büyük fırsatlar sunmaktadır.

Balkan ülkeleri arasında bölgesel ekonomik işbirliğini bütünleştirmek ve geliştirmek için 1994 yılında Balkan Odalar Birliği kurulmuştur.⁹⁹ İki ülke Balkan odalar birliğine üyeliği bulunmaktadır. Bunun dışında; Arnavutluk Ekonomi Odası, Bulgaristan Ticaret Odası, Dış Ticaret Odası, Karadağ Ekonomi Odası, Yunanistan Ticaret ve Sanayi Odalar Birliği, Kıbrıs Ticaret Odası, Romanya Ticaret Odası ve Türkiye odalar ve borsalar birliğine üyelikleri vardır.

---

⁹⁹ M.C. Odalar Birliği, *Bölgesel Planda 2015 Yılı'nın İlk Çeyreğinde Makedonya Ekonomik Odasının Temel Faaliyetleri*, Aralık 2014, S. 8

Ancak iki ülke bir çok ortak birliklere üye olsada; Makedonya ile Sırbistan arasında turizmin, demiryolu ve enerji bağlantısı ve iş ilişkilerinin daha da geliştirilmesi gerekmektedir.

Konuya ticaret bazında ele aldığımızda iki ülkenin ticareti Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşmasına (CEFTA) uyumludur. Bu bilgiler çerçevesinde Sırbistan Cumhuriyeti, Makedonya Cumhuriyeti'nin ilk beş ortaklarından biri olmaya devam etmektedir. Makedonya'nın toplam dış ticaret hacminin yüzde 6 civarlarında Sırbistan ile gerçekleştiği görülmektedir. 2014 yılında 856 milyon dolara sahip olan dış ticaret hacmi, 2018 yılında 888 milyon dolara ulaşmıştır.

Tablo19: 2014-2018 Yılları Arasında MC Sırbistan ile Dış Ticaret Hacmi (Bin dolar)

2014		2015		2016		2017		2018	
Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%
856.325	7.0	699.412	6.3	730.719	6.2	803.238	5.9	888.972	5.5

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014 - 2018

2015 yılının ikinci yarısında Makedonya Odalar Birliği temsilcisi iki ülke şirketleri arasındaki ilişkileri genişletmek için Sırbistan odalar birliği temsilcisiyle görüşme yapmıştır. Görüşme sonucunda alınan kararda; son zamanlarda iki ticaret odasının gelecekteki faaliyetlerinde, ticari işbirliğini teşvik etme, gümrük engellerini ortadan kaldırma, CEFTA anlaşması altında mekanizmaların daha iyi kullanılmasını göz önünde bulundurma kararı alınmıştır.

Diğer yandan, Makedon ile Sırbistan şirketleri arasındaki işbirliği, iki ülke firmalarının tanınırlığını artırmak ve her iki ülkenin çalışma faaliyetlerini düzenlemeye odaklanılacaktır.

Bu bakımdan;

- İki ülke arasında dış ticareti artırmak için gereken iletişimi artırmak;
- Teknik ve teknolojik kapasitelerine uyumlu, her iki ülkeden daha yüksek katma değere sahip olan bir ortak ürün yaratma ve üçüncü ülkelere satma projesinin faaliyete geçmesi için hazırlıklar yapmak;
- Uluslararası ve iki ülke arasındaki ihalelere ortak katılım sağlanması,
- Ekonomik bakımdan diğer ülkelerin resmi ziyaretinde iki ülke odalar birliği temsilcilerinin ortak katılımın sağlanması,
- Bu ülkelerin, nihai ürünlerin hızlı teslimatı için en elverişli hedefler arasında olduğu düşünüldüğünde, daha gelişmiş işbirliği biçimleriyle bölgesel ağ kurma;
- Her iki ülkeden şirketlerin çıkarları ile ilgili yabancı fuarlarda ortak bir görünüm oluşturmak ve her iki tarafa da belirli faaliyetlerde ortak bölgesel fuarlar düzenlemek önemlidir.

Bunun dışında iki ülke, coğrafi yakınlıktan istifade ederek, ekonominin tamamlayıcılığına ve trafik, altyapı ve enerji açısından karşılıklı ilişkilerle ortak ekonomik bağlantı ve işbirliği ilişkilerini daha da geliştirmeyi hedeflemektedir.

2.1.2. Bulgaristan

Makedonya Cumhuriyeti'nin komşu ülkeleri ile ticari ilişkilerini analiz ettiğimizde Bulgaristan ile altyapının iyileştirilmesi, ulaştırma hizmetlerinin maliyetlerinin azaltılması, metal ve madencilik sektörlerinde ve ilaç endüstrisinde ihracatın yoğunlaştırılması, Makedon ve Bulgar işadamları arasındaki işbirliğinin artırılmasında önemli bir faktördür.

Makedonya Odalar Birliğinin yapmış olduğu analizde, 2014 yılından bu yana iki ülke arasında en önemli sektörel değişimler; metal sektörü, elektrik endüstrisi, madencilik, gıda, kimya, tekstil, ilaç ve turizm sektörlerinde meydana gelmiştir.

Tablo 20 : 2014-2018 Yılları Arasında MC'nin Bulgaristan ile Dış Ticaret Hacmi (Bin dolar)

2014		2015		2016		2017		2018	
Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%
709.336	5.8	613 095	5.0	562 609	5.1	665 585	5.7	749 835	4.6

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014 - 2018

Bu değişimlerin daha genel bir analizini yapacak olursak; Makedonya'nın Bulgaristan ile dış ticaretinde 2014 yılında 709 milyon dolar hacmi 2016 yılına kadar düşüş kaydederek 562 milyona ulaşmıştır. 2017 ve 2018 yılında ticaret hacmi artarak 749 milyon dolara ulaşmıştır. Fakat dış ticaret hacmin yüzde 5.7'den 4.6'ya düşmesinin nedeni Makedonya'nın dış ticaret hacminde artmasından kaynaklıdır. Buna göre Bulgaristan Makedonya Cumhuriyeti'nin en önemli 6. Dış ticaret ortağıdır.

Dış ticaretin artması iki ülkenin lehine sonuç doğurmaktadır. Öyle ki Makedonya ve Bulgaristan arasındaki ekonomik planalara ilişkin işbirliğinin derinleştirilmesi amacıyla, Şubat 2015'de, Makedon şirket temsilcilerinden oluşan Makedonya Ekonomi Odası'ndan temsilci heyeti, Bulgaristan Ekonomi Odasını ziyarette bulunmuştur. Ekonomik değişimi artırmak için gerçekleştirilmiş ve iki taraflı iş toplantılarında şu başlıklar ele alınmıştır:¹⁰⁰

- Bulgaristan Cumhuriyeti'nin AB üyeliğinden ve CEFTA ticaret anlaşmasından yararlanarak ortak hedefleri ve öncelikleri tanımlamak ve iki ekonominin sunduğu avantajlardan yararlanmak için iki ülke odalarının sektörlerinde çalışma grupları oluşturmak,
- Demiryolu, karayolu ve enerji bağlantılarıyla ilgili iki ülkenin çıkarına gelecekteki projeler için öncelikli faaliyetler belirleme;

¹⁰⁰ M.C. Odalar Birliği, A.G.E. , S. 12

- Sınır ötesi işbirliği projelerini artırma vb.

Kısacası Daha yüksek değerlere sahip ortak bir ürün üretmek için projelerin gerçekleştirilmesi ve üçüncü pazarlara katılım için teknik ve teknolojik kapasitelere sahip, her iki ülkeden şirketlerin ortak bir görünümü ile iş birliği için potansiyel fırsatlar yaratılması hedeflenmektedir.

Makedonya Ekonomi Odası tarafından yapılan analizler sonucunda, 2015 yılı boyunca Bulgar şirketleri ile işbirliğini arttırmak için yeterli alan sağlayacak faaliyetler planlanıyor.

Bu Faliyetleri:

- inşaat sektörü
- metal ve elektrik endüstrisi
- Kimyasal ve İlaç sektörü
- Tekstil endüstrisi
- gıda ve işleme endüstrisi;
- Turizm

Sektörlerinde iyileşmeler hedeflenmektedir. Bu bakımdan Makedon ve Bulgar şirketlerinin metal sektöründen ve elektrik endüstrisinden her iki ülkede de fuarlar düzenlenmesi, ilaç şirketleri ve bu alanda işbirliğinin daha fazla biçimlendirmek ve Avrupa ortaklarının önünde üçüncü pazarlarda ortak geliştirme, markalaşma veya görünüm olarak ağ oluşturma bakımından önemlidir. Sonuç olarak Bulgaristan ve Sırbistan ile planlanan hedeflerin gerçekleşmesi Makedonya ekonomisini güçlendirecek ve AB üyeliğinde daha yüksek rekabet şartlarında ticaret etme fırsatı yaratacaktır.

2.1.3. Yunanistan

Makedonya'nın Balkan yarımadasının göbeğinde yer alması Makedon - Yunanistan ilişkilerinde her zaman önemli bir konuma sahipti. Çünkü Yunanistan ürünlerini kuzeye ihraç etmek için öncelikle Makedonya Cumhuriyeti sınırlarından geçmesi gerekiyordu. Bu bakımdan Makedonya ve Yunanistan'ın ticari ilişkilerinde, iki ülke arasındaki ilişki Yugoslavya'nın çöküşünden önce bile iyi bir şekilde yürütülmekteydi. Hatta iki ülke arasında ticaretin gerçekleşmesi için anlaşmalar mevcuttu. Bu ticari ilişkiler, 90'lı yıllarına kadar güçlü bir şekilde devam etmiştir. Fakat dış ticaret Makedonya bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Yunanistan'ın Makedonya'ya 1994 yılında ambargo getirmesiyle duraksadı ve bu iki ülke arasındaki ticareti mutlak sıfıra taşıdı. Fakat o dönemde Yunanistan'ın Bulgaristan ile ihracatı had safhaya ulaşmıştır. Diğer yandan Bulgaristan'ın Makedonya'ya ihracatında aynı şekilde patlama yaşanmıştır. Görünen o ki ambargo olmasına rağmen iki ülke arasındaki iyi ilişkileri devam ettirmek için Bulgaristan'ı "baypas ülke,, olarak kullanmıştır.¹⁰¹

1994 yılının sonlarına doğru, iki ülke de, biri hariç tüm sorunları çözen "Geçici Anlaşma" imzaladılar. Bu anlaşmanın imzalanması, iki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden normalleştğine işareti idi. Anlaşmanın imzalandığı dönemde, Yunanistan, Makedonya ithalatında yüzde 4'lük bir paya sahip olmuş ve 2001 yılında Makedonya'nın en büyük ticaret ortaklarından biri olarak yüzde 10'a ulaşmıştır. Yunanistan'ın ihracatı için Makedonya, Kanada'dan daha önemliydi. Yani Makedonya ve Arnavutluk'la yapılan ihracat, ABD'ye yapılan ihracattan daha öneme sahipti. O dönemde yapılan analizelerde, ticaretin iki yönlü olduğu, özellikle de ticarete konu ürünlerin yapısının ülkeler arasında kabul edilmesi bakımından oldukça şaşırtıcı olduğu sonucuna varılabilir. Örneğin, Yunanistan'ın Makedonya'dan ithal ettiği ürünlerden biri balık ve salyangoz çeşitleridir. Fakat Makedonya'nın

---

¹⁰¹ Makedonya Ekonomik Analiz Merkezi, *Gelecekte Muhtemel Komşuluk İşbirliğinin Ana Direği Olarak Makedonya-Yunan Ekonomik İlişkileri*, Mart 2011, S. 1

denize çıkış yolu olmadığı ve ülkedeki mevcut göllerin ticareti açıklayamayacak kadar küçük olması durumun garipliğini göstermektedir. Makedonya’da faaliyette bulunan Yunan firmaları o dönemde Doyran gölünden balık ve balık ürünlerini toplayıp Arnavutluk’a ihrac etmekteydi. İhraç edilen ürünlerin kaliteli olanlarını Yunanistana satıyorlardı. Yunanistan’da dondurulmuş ve paketlenmiş bu ürünleri Fransaya satmaktaydı. Bu işlem endüstri içi ticaret gibi yapılmaktaydı. Ancak yapılan bu tür işlem tekstil sektöründe daha anlamlıdır.

Yunanistan'ın Makedonya'ya ihracatında en çok kullanılan ürünler petrol ve petrol türevleri ve gıda ürünleridir. O dönemlerde, Makedon vatandaşlarının gelirleri Yunan vatandaşlarına göre çok düşüktü, bu yüzden Yunan şirketleri için Makedon pazarı pek fazla kar getirmemekteydi. Fakat diğer yandan Yunanistan, ağır sanayiden hammadde ve ürünlerini Makedonya’dan ithal ediyordu. Çünkü Yunanistan, ağır sanayi için endüstriyel kapasiteye sahip değildi. Dış ticaret ilişkilerine 2014 -2018 yılları arasında incelediğimizde Yunanistan ile dış ticaret hacmi yüzde 6.5 civarında olduğu görülmektedir. Dış ticaret 2015 yılında siyasal sorunlarda artma olduğu gerekçesiyle cüzi miktarda azalma olduğu görülmektedir. Bu dönemlerde dış ticarete en önemli ürünler petrol ve petrol türleri Yunanistan’dan Makedonya’ya ihrac edilmektedir.

Tablo 21 : 2014-2018 Yılları Arasında MC’nin Yunanistan ile Dış Ticaret Hacmi (bin dolar)

2014		2015		2016		2017		2018	
Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%	Hacim	%
893.980	7.3	666 118	5.4	662 629	6.0	821 537	7.0	991 869	6.2

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014 - 2018

1990’lı yılların ortalarında Yunanistan Makedonya Cumhuriyeti’ne en çok doğrudan yabancı yatırım gönderen ülke sıralamasında ilk 3’te yer almaktaydı. Unutulmamalıdır ki o dönemlerde Makedonya’daki yatırım hacmi oldukça küçüktü. Tek bir proje - yatırımın o ülkeyi Makedonya'nın en büyük yatırımcısı konumuna

taşıyabilirdi (Örnek olarak Makedonya iletişim Şirketler ağını Macaristan'ın satın alması). Ayrıca Makedonyada en önemli dış yatırım gönderen ülkeler olan Liechtenstein ve Kıbrıs şirketleri Yunan şirketlerinin çıkarlarını temsil etmekteydi. Bu dönemde gözlemlenen bir başka eğilim ise, iki ülke arasında, çoğunlukla turizm ve eğitim hizmetleri olmak üzere, hizmet ticaretinin büyümesidir. Bunun dışında Yunanistan'dan Makedonya'ya yabancı yatırımlarda en önemli projelerden birileri OTE (COSMOTE Yunanistan telekomunikasyon şirketi) ve NBG (Yunanistan Ulusal Bankası) gibi özel veya yarı özel şirketlerin faaliyete başlamasıdır (Ülkeye yapılan diğer yatırımlar "Doğrudan Yabancı Yatırımlar,, bölümündeki tabloda yer almaktadır). Yapılan bu yatırımların başarılı sonuçlarını takiben, kamu firmalarının bir kaçı özel ve yarı özel şirketler olarak Makedonya'ya tütün, mermer ve diğer sektörlere yatırım yapmaya başladılar. Kısacası Makedonya'da faaliyette bulunan Yunan firmaların çoğu halihazırda var olan işletmeleri veya portföy yatırımlarını satın aldıkları "Brown Field (Kahverengi Alan)" yatırımdır. Ancak "Green Field (Yeşil Alan)" yatırımları tekstil sektöründe çoğunlukla sınır ötesi alanlarda (Makedonya dışında) gerçekleştirdi.

Özetle; Son 20 yılda iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin iyi devam ettiği görülmektedir. Basında iki ülke arasında sorunlar olduğu söylenece, iki ülke arasındaki ilişki daima güçlü kalmaya devam etti. Buna en büyük örnek iki ülke istatistiksel verilerinin manipüle edilmesidir. Amaçlanan manipülasyon işlemi dış ticaret rakamlarına az yansıtılma cabalanmaktadır. Makedonya Cumhuriyeti ihracatını ABD doları üzerinden hesaplasada Yunanistan Euro bazında hesaplamaktadır. Ticaretin yanısıra rakamları düşürme cabası doğrudan yabancı yatırımlarda yapılmaktadır. Makedonya bakanları Yunanistan'ı Makedonya'nın en büyük yatırımcısı olmasını istemediklerini belirtse Makedonya'ya en çok yabancı yatırım gönderen ülkelerden biri Yunanistan'dır. Yıllar itibarıyla iki ülke arasında sorunlar olduğu bilinmektedir. Yaşanan sorunlar sadece politik bazda ele alındığı, aksine ekonomik bakımdan hiç bir sorun olmadığı görülmektedir. Politik sorunlar günümüzde iktidar partinin değişmesiyle adım adım ortadan kalkmaya başlamıştır. Fakat yukarıda bahsettiklerime özetler isek; Ekonominin iki ülke arasındaki

farklılıkları hafifletebileceği ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm bulmak için zemin hazırlayabilecekleri sonucuna varılabilir. Fakat politikacılar iki ülke arasındaki ekonomik işbirliği hacmini öğrendiklerinde, sayıları manipüle etmeye ve işbirliği gelişmesine karşı verileri kötüye kullanmaya başladılar. Bu koşullar altında ekonomik ilişkinin daha iyi adımlarla devam etmesi için, politikacıların bu kötüye kullanımı brakmaları gerekmektedir. Çünkü siyasi anlaşmazlıkları ekonomik ilişkilerle müdahale etmemek çok önemlidir. Ekonomik işbirliğini geliştirecek ve siyasi anlaşmazlığı daha kolay çözümlenmesine katkıda bulunacaktır. Buda Makedonyanın Avrupa Birliği yolundaki en önemli sorun ortadan kalktığı anlamına gelmektedir. Bunun dışında iki ülke arasında ki sorunların ortadan kalkması için bazı adımlar atılmıştır. Örn: Üsküp havalimanının ismi Uluslararası Havaalanı olarak değiştirilmesi, Üsküp – Veles yolunun adı İskender Büyük Otobanı iken Kardeşlik Birlik otobanı olarak değiştirilmesi ve en önemli değişiklik ise Makedonya'nın Resmi ismi ' ' Kuzey Makedonya Cumhuriyeti,, olarak değiştirilmesidir. ¹⁰²

2.2. Makedonya Cumhuriyeti'nin AB 28 Ülkeleri ile Dış

Ticareti

2.2.1. Dış Ticaret

Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaretini ekonomik gruplarla ele alındığında, yapılan ticaret hacminde 2014 yılında 12 milyar dolarlık sermaye ve 2015 yılında meydana gelen siyasal istikrarsızlıklarda ise hafif bozulmalara ve 2018 yılında yapılan siyasal düzenlemeler neticesinde 15,9 milyar dolara ulaşmasına neden olmuştur. İzlanda, Lihteysteyn, Norveç ve İsviçre üyelerinden oluşan Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ile dış ticareti 6. Sırada yer almaktadır. 2014 yılında

¹⁰² Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 12 Ocak 2019, No.6 S.2

131 milyon dolar olan hacim, 2016 yılında 102 milyon dolara gerilemiş ve 2018 yılında 132 milyon dolara ulaşmıştır. 21 üyesi bulunan APEC ile ticaret son yılda yaklaşık 733 milyon dolar gerçekleşmiştir. Ancak görülmektedir ki Batı balkanlar dışında Makedonya Cumhuriyeti en fazla AB ülkeleri ile ticaret gerçekleştirmektedir. Makedonya istatistik verilerine göre 2014 – 2018 yılında Avrupa Birliği ve Batı Balkanlar, Makedonya Cumhuriyeti'nin en büyük ticaret ortağıdır sonucuna varılabilir.

Tablo 22 : M.C. Ekonomik Gruplar ile Dış Ticareti (2014-2018)

(000 Dolar)

Ekonomik Gruplar	2014	2015	2016	2017	2018
AB 28	8.434.526	7.481.445	8.120.456	9.456.181	11.319.717
Batı Balkanlar	1.438.114	1.206.424	1.270.489	1.406.530	1.559.693
APEC	600.567	606.911	570.135	662.020	733.323
BDT	327.651	262.983	261.417	305.672	343.746
NAFTA	222.161	164.338	232.587	226.692	368.045
EFTA	131.204	102.803	102.553	108.595	132.957
OPEC	49.989	35.789	42.680	37.899	58.354
Diğer	1.036.922	1.101.197	1.088.452	1.187.728	1.444.358
Toplam	12.210.574	10.956.889	11.281.558	13.391.318	15.960.193

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014 - 2018

2014 yılında AB üye ülkeleri ile toplam ticaret hacmi 8,4 milyar ABD dolarıdır. 2015 siyasal kriz etkilerinden AB ülkeleri ile ticarete hafif bozulmalar meydana gelmiş ancak bu bozulmalara karşın 2016 yılında AB 28 üye ülkeleri ile 8,120 milyar dolar ticaret gerçekleştirilmiştir. AB üye ülkeleri ile dış ticaret

verilerinde ki artış 2018 yılında 11,319 milyara ulaşmasına neden olmuştur. İhracat 5,670 milyar ABD doları olurken, ithalat 5,649 milyar ABD doları diğer bir deyişle 2014 yılına göre yüzde 11,8 artış göstermiştir. Ticaret açığı 2014 yılı için 831 milyon ABD doları olurken denge 2018 yılında 20 milyon fazla vermiştir.

Tablo23: Makedonya Cumhuriyeti'nin AB ile Dış Ticaret Hacmi 2014-2018 (000ABD Doları)

YIL	Hacim	İhracat	İthalat	Denge
2014	8.434.526	3 801 460	4 633 066	-831.606
2015	7.481.445	3 490 505	3 985 940	-45.435
2016	8.120.456	3 885 983	4 234 473	-348.490
2017	9.456.181	4 598 644	4 857 537	-258.893
2018	11.319.717	5 670 167	5 649 550	20.617

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014-2018

Tablo 24'de görüldüğü üzere 2014 - 2018 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti'nin AB üye ülkeleri ile dış ticaret hacminde ilk sırada Almanya yüzde 23.3 (2014 yılında 2,850 milyar dolar olan hacim 2018 yılında 4,2 milyara ulaşmıştır), en uzun kara sınırı ve siyasal sorunları olan Yunanistan ikinci sırada yer almış ve Birleşik Krallık (İngiltere) yüzde 7.9'luk oran ile Makedonya ticaretinde 3. sırada yer almıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak Makedonya Cumhuriyeti dış ticaretinin yüzde 70'lik kısmını AB üye ülkeleri ile gerçekleştirmektedir sonucuna varılabilir.

Tablo24: Makedonya Cumhuriyeti'nin AB Ülkeleri ile Dış Ticaret Hacmi (000 ABD Doları)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	2.850.675	2 804 419	3 092 859	3 578 736	4 298 468
Büyük Britanya	961.266	667 797	787 961	859 708	984 583
Yunanistan	893.980	666 118	662 629	821 537	991 869
İtalya	756.507	576 741	568 446	614 316	725 235
Bulgaristan	709.336	613 095	562 609	665 585	749 835
Romanya	302.267	316 962	368 046	423 244	505 500
Belçika	222.884	218 755	287 111	334 763	401 330
Slovenya	214.775	184 841	204 805	233 370	261 091
Hırvatistan	205.543	179 416	191 388	192 190	/
Avusturya	194.290	/	175 785	205 832	320 873
Hollanda	163.978	/	/	179 915	241 897
İspanya	155.093	183 352	195 098	191 216	215 629
Fransa	143.539	/	/	/	/
Polonya	/	/	/	281 306	304 340
Diğer	629.833	1.064.949	1.195.969	874.463	1.328.017
Toplam	8.403.966	7.476.445	8.120.456	9.456.181	11.319.717

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumu 2014 - 2018

2.2.1.1. İhracat

AB üye ülkelerinde ihracatında en önemli partneri olan Almanya birinci sırada yer almaktadır. Almanya ile ihracatın 748 milyonluk kısmını değerli metal bileşiklerin katakizörleri, sıvı ve gazları filtrelemek ve arıtmak için kullanılan makineler 420 milyon dolar, uçak, gemi ve araçlar için ateşlem eiletkenleri 184 milyon dolar ve tekstilde 67 milyon dolarlık dış satımda AB ülkelerinden Almanya, Makedonya Cumhuriyeti'nin en önemli ihracat ortağıdır.

Tablo 25: İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014-2018)

(000 dolar)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	2.043.933	1 993 637	2 258 921	2 662 467	3 248 100
Bulgaristan	326.602	271 910	249 063	332 915	360 719
Yunanistan	226.688	166 449	164 670	203 513	225 113
İtalya	302.337	186 260	178 202	185 256	217 196
Belçika	151.555	143 984	190 875	200 673	259 265
Romanya	93.338	109 584	134 796	175 969	194 795
Büyük Britanya	68.058	47 124	60 479	76 821	121 321
Slovenya	56.692	55 803	65 989	76 053	91 663
Hırvatistan	93.831	80 215	89 498	/	/
Avusturya	50.704	41 129	44 088	71 196	166 049
Hollanda	68.150	/	/	78 384	100 903
İspanya	69.696	106 677	21 781	107 377	116 495
Fransa	25.563	38.388	/	/	/
Polonya	/	/	/	58 775	66 463
Diğer	629.833	249,344	427.621	369.245	502.085
Toplam	3 801 460	3 490 505	3 885 983	4 598 644	5 670 167

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2014 - 2018

(/) = veri yok

Almanya'yı yüzde 6.6 ile Bulgaristan takip etmektedir. Bulgaristan ile kurşun hammadesi ve konsantreler 71 milyon dolar ile ikinci sırada yer almaktadır. Fakat yüzde 6.1 yani, 70 milyon dolar fero - nickel ülkeden İtalya'ya ihrac edilmektedir.

2.2.1.2. İthalat

AB üye ülkeler ile ithalatını analiz ettiğimizde Almanya ile ithalatta yüzde 11.1 lik hacimden seramik ürünler 120 milyon , motorlu taşıtlar 83 milyon, sıvı ve gazların filtrelenmesi için makine ve teçhizatlar 50 milyon dolar ile M.C. nin ithalatında birinci önemli AB ülkesidir. Buna göre Almanya sıvı ve gazların filtrelenmesi için gerekli araç ve gereçleri Makedonya'ya ihrac edip montajından sonramakineleri Almanya'ya tekrar ithal etmektedir.

Tablo 26: İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı (2014-2018)

(000 dolar)

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	806.742	810 782	833 938	912 321	1 050 369
Büyük Britanya	726 809	893.209	620 672	727 482	780 695
Yunanistan	697 787	667.292	499 669	497 959	618 007
İtalya	428 443	454 170	390 481	390 243	428 601
Bulgaristan	382 734	341 184	313 546	332 100	389 116
Romanya	208 929	207 378	233 250	247 251	310 706
Belçika	71 329	74 771	96 235	134 050	142 065
Slovenya	158 083	129 038	138 816	157 317	169 428
Hırvatistan	111 713	99 201	101 890	104 784	/
Avusturya	143 586	135 884	131 697	134 476	154 823
Hollanda	95 872	114 321	/	/	/

İspanya	85 397	76 674	/	/	99 134
Fransa	105 201	102 569	/	/	/
Polonya	/	/	/	222 531	237 877
Diğer	590.441	120.533	874.279	997.023	1.618.919
Toplam	4 633 066	3 985 940	4 234 473	4 857 537	5 649 550

Kaynak: M.C. İstistik kurumu 2014 - 2018

Veri yok (/)

Büyük Britanya ile ithalat ikinci sırada yer almaktadır. Yüzde 12 lik hacimde işlenmiş ve toz haline getirilmiş platin ve platin alaşımları 626 milyon dolar ve diğer metal ve alaşımları ile 170 milyon dolarlık mal ülkeye ithal edilmiştir. Yunanistan ile 392 milyon, Bulgaristan 93 milyon ve Romanya ile 40 milyon dolar bitümlü minerallerden elde edilen petrol yağları ithal etmektedir.

2.2.2. Mevcut Durum

Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği üyeliğinde en önemli hedeflerden biri ekonomik entegrasyondur. AB ekonomik refah düzeyinde dünyada önde gelen birliklerden biridir. Bu düzeye ulaşması için Makedonya ekonomisinin tamamen yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

AB'ye katılım için Haziran 1993 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen ekonomik kriterler şunlardır:¹⁰³

- İşleyen bir piyasa ekonomisi

¹⁰³ Avrupa Komşuluk Politikası Ve Genişleme Müzakereleri, *Katılım Kriterleri*, (https://Ec.Europa.Eu/Neighbourhood-Enlargement/Policy/Glossary/Terms/Accession-Criteria_En)

- Birlik içindeki rekabetçi baskılar ve piyasa güçleriyle başa çıkabilme kapasitesi

Açıkçası, Makedonya Cumhuriyeti AB üyeliği için asgari ekonomik standartlarını karşılamaktadır.

Bağımsızlığından bu yana Makedonya Cumhuriyeti:

- Devlet tarafından yönetilen piyasa ilişkileri ve ekonomik özgürlükler serbest piyasa yerini almıştır.
- Devlet ve kamu sektörlerinin büyük çaplı özelleştirilmesi ülkede ekonomik ilişkileri serbestleştirmektedir.
- Acı verici, ancak gerekli yapısal reformlar ve makroekonomik istikrar programı ek bir ekonomik tahsis meydana getirdi.

Bunlara rağmen çok sayıda zorluklarla karşı karşıya kaldı.

Bu zorluklar;

- 1990'lardaki serbest piyasa felsefesi ve kitlesel özelleştirme, işsizlik oranını arttırdı.
- B.M.'in Sırbistan'a ambargosu, Yunan ambargosu ve 2001 ihtilafı, hala az gelişmiş ekonomiye büyük baskı yaptı. Son siyasi kriz (2008), ekonomik umutları daha da zorladı.
- Makroekonomik istikrara rağmen, kişi başına düşen GSYİH ve GSYİH büyümesi düşük oranlardaydı.

Özetler isek, geçiş yıllarında ülkenin ekonomik gelişimi değişkendi. Son yıllarda ekonomik özgürlüğün sıralamasında Makedon ekonomisi, bazı AB üye

ülkelerinden daha iyi raddededir. Ancak buna rağmen ülkenin ekonomi performansı hala kırılığandır.¹⁰⁴

Tablo27: 2007-2016 Yılları Arasında GSYİH Büyümesi (Yüzde)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Makedonya	6.5	5.5	-0.4	3.4	2.3	-0.5	2.9	3.6	3.8	2.4

Kaynak: Dünya bankası yıllık verileri

Tablo28: 2007-2016 Yılları Arasında Kişi Başına GSYİH (ABD Doları)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Makedonya	4,192	4,418	4,398	4,542	4,645	4,620	4,751	4,920	5,104	5,222

Kaynak: Dünya Bankası Yıllık Verileri

Günümüzde ülkede hakim olan düşünce, birliğe katılımın hem ekonomik hemde sosyo politik bakımdan yaşam kalitesini artıracığı yönündedir. Açıkçası, AB vatandaşları Makedonya vatandaşları ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde daha iyi sosyal ve ekonomik şartlara sahip olduğu bilinmektedir. Yukarıda ki temel ekonomik göstergeler bu tezin lehinedir.

Makedonya Cumhuriyeti AB'ye katılması ile, dünya nüfusunun % 7.3'ünü temsil eden 500 milyonluk nüfusu ve küresel bazda GSYİH'nın %23'ünü oluşturan en güçlü ekonomi ve ticari birliğine katılımını sağlayacaktır. Birliğe katılım ekonomik alanda AB'ye hiç bir risk taşımamaktadır. Tek Avrupa pazarı, bazı ülkeler

¹⁰⁴ Национална Дебата За Еу, Дебатна Анкета За Моносите И Предициците На Преступавање На Македонија Кон Еу, Üsküp 2017, S.15

için çıkış yoludur. Küçük ve az gelişmiş ekonomilerde en büyük sorun birliğe uyum sağlamadır. Makedonyan'ın sosyo - ekonomik sorunlarla (yolsuzluk ve hukuk düzeyin zayıflığı) karşı karşıya kalması, AB tek pazarına katılmak için muazzam zorluklarla karşı karşıya kalacağını göstermektedir.

Belki de en büyük zorluk:

AB'de ekonomik entegrasyona nasıl devam etmeliyiz?

- Ekonomik Zorluklar ve Fırsatlar

Ekonominin kurucusu olan Adam SMITH'in deyişi ile "bir toplumda üyelerinin büyük çoğunluğu fakir ve sefil olursa hiçbir toplum, refaha ulaşamaz" sözünden yola çıkarak, ülkelerin ekonominin hedefleri, toplumun ve vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimini, dağıtımını ve tüketimini sağlamaktır. 1991 yılından bu yana Makedonya, vatandaşları için iyi yaşam koşulları sağlamak ve sürdürmek için mücadele etmektedir. Ancak yukarıda ki bilgiler ışığından yola çıkarak Makedonya AB ortalamasından çok uzakta olduğu görülmektedir.

Bugün ki ekonomik reformlar AB'nin Kopenhag'daki piyasa liberalizasyonu ve Birlik içindeki rekabet etme kriterlerini karşılamak için uyarlanmıştır. Buna göre Avrupa Birliği, Makedonya'nın üyelik için temel gereksinimlerinin karşılandığını doğrulamaktadır. Şimdi, ileriye baktığımızda, bizim ilgi odağımız, Avrupa Birliğindeki statümüzün genel ekonomik gelişimimiz için ne gibi bir rolü olacaktır?

1. Kimilerine; Birliğe hızlı ve tam entegrasyon, Makedon ekonomisi üzerinde pozitif etkilere sahip olacağını savunmaktadır. Yani ülke AB yapısal fonlarından yararlanacak ve birliğe uygun ve hızlandırılmış ekonomik geliştirme başlatacaktır.

2. Kimilerine göre ise; Birliğe hızlı ekonomik entegrasyon sosyo-ekonomik etkileri negatif etkileyeceğini savunmaktadır. Mevcut adaylık statüsünde, Avrupa birliği Makedonya'ya yeteri kadar destek ve finans sağlasada, birliğin tek pazarında sıkı rekabet koşulları için ülke hala hazır olmadığıdır.
3. Son olarak, isim konusuyla ilgili karmaşık durum göz önüne alındığında, bazıları Avrupa Birliği dışındaki ekonomik alternatifleri dikkate almayı teklif etmektedir.

Bu Bağlamda

- Avrupa Birliğine entegrasyonda hızlı hareket edip ülkenin ekonomik perspektivini artırmalı mıyız?
- Mevcut adaylık statüsümüz göz önünde alındığında, birliğe entegrasyonda kademeli ve ölçülü hareket etmelimiyiz? Yoksa
- Avrupa Birliğine üyelik planlarımızdan vazgeçmeli ve diğer bazı pazarları ve perspektifleri aramalı mıyız?

Görülüyor ki Makedonya Cumhuriyeti'nin dış ticaretinde komşu ülkeleri yada ekonomik gruplarla (ekonomik bazda) bir sorun olmamasına rağmen, günümüzde söz konusu sorunlar yüzünden karmaşık bir durum almıştır. Hernekadar ülkenin dış ticaret verileri gelişmiş ülkelere göre düşük miktarda kalsada, ülke büyüklüğüne göre dış ticaretinde yararlı sonuçlar elde etmektedir. Bütün görüşlere rağmen Makedonyanın Avrupa Birliğine yada başka pazarlara katılımı ülkenin ilerlemesinde önemli rol oynamaktadır.

3. Önemsiz Olmanın Önemi (Küçük Ülke Avantajı)

Uluslararası iktisatın karşılıklı talep kanununu incelediğimizde özel bir durum ortaya çıktığını görmekteyiz.¹⁰⁵ Ticaret hacmi büyük olan ülkeler hemen hemen dünyanın her yerinde fiyat belirleme ve bu fiyata da diğer ülkeleri tabi etme gücüne sahiptirler. Burada dikkat çeken en önemli nokta maliyetlerin fiyatı etkileme gücüdür.

Uluslararası ticarete söz sahibi olan ekonomilerden önde gelen ABD, İngiltere, Almanya gibi ülkeler, ilgili malda ticaret hacmi daha fazla olan ülkelerdir. Ticaretin doğası gereği, bir ürünün fiyatı, maliyetleri en aza düşürecek düzeyde belirlenmektedir. Büyük olan ülkede durum bu şekilde iken küçük ülkedeki durum ise farklıdır.

Küçük ülke diye tabir edilen ekonomiler; uluslararası ticarete ilgili mallarda fiyat belirleme gücünden yoksun ülkelerdir. Yani fiyat belirleme gücü yüksek olan ülkelere uluslararası ticarete tabii olmak durumundadırlar. Dış ticarete konu malların satımı büyük ülkenin iç maliyet oranında yada ona daha yakın bir fiyatta belirlenmektedir. Dolayısıyla dış ticarete ki kazançların önemli kısmı küçük ülkeye gitmektedir. Bu özel durum uluslararası iktisatta küçük ülke avantajı teorisini meydana getirmektedir.

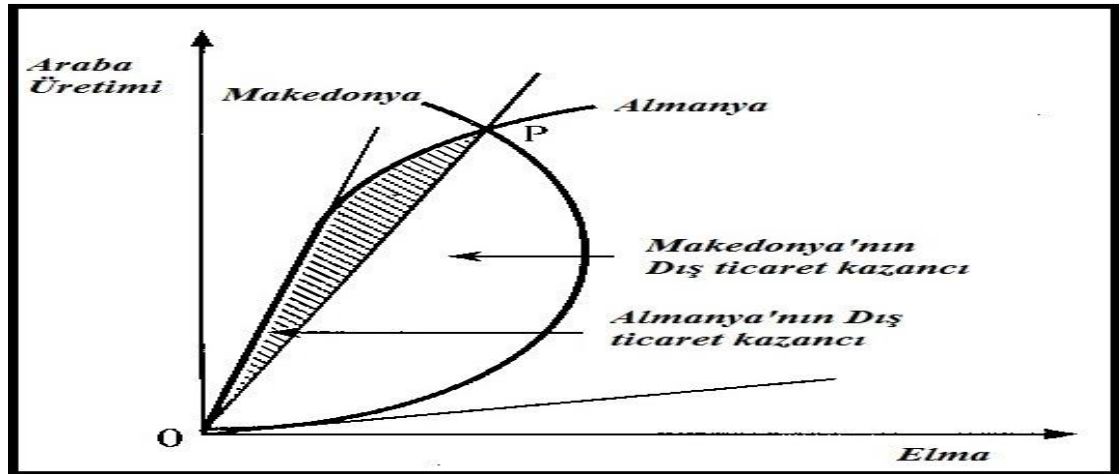
Örneğin iki ülkelerden birinin AB üyesi olan Almanya, diğerinin ise Makedonya olduğunu varsayalım. Almanya araba üretiminde Makedonya ise elma üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu düşünür isek, Makedonya dünya ticaretinde önemsiz ülke konumunda olduğundan, onun karşılıklı talebi küresel fiyatlarda hissedilmez etkiye sahiptir.

---

¹⁰⁵ Halil Seyidoğlu *Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama* , 16. Baskı İstanbul 2007, S 50

Dünya fiyatları Almanya gibi büyük ekonomilerin iç fiyatlarına yakın düzeyde oluşur. Makedonya malını Almanya'daki yüksek fiyattan satıp, ithalatını ise kendi ülkesindeki düşük fiyattan yapacağı için dış ticaret kazançlarının büyük kısmından yararlanmaktadır.

Şekil 12: Önemsiz Olmanın Önemi

Kısacası ilk ekonomik döngüye başlarken büyük ülkenin ekonomik pazara hakim olup fiyatları belirleyerek daha fazla kazanç sağlayacağı sanılsa da aslında durum küçük ve fiyat belirleme kabiliyeti olmayan ülkeden yanadır. Bu durum küçük ülkenin ithalat ya da ihracat yaptığı, fiyat belirleme gücüne sahip olmadığı mallarda geçerlidir. Yani kısacası Makedonya'nın AB 28 ülkeleri ile dış ticareti, üye ülkeleri dışında Makedonya'ya daha çok katkı sağlamaktadır.

4. Dış Ticaretin Makedonya Ekonomisinde ki Yeri ve

Önemi

Bir ekonomide dış ticaretin yerini belirlemede en önemli ölçüt, ihracat ve ithalatın o ülkenin GSMH içindeki oranının bulunmasıdır.¹⁰⁶ Makedonya ekonomisinde bu ölçütlere göre hazırlanmış bir tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo29: İhracat ve İthalatın GSYİH İçindeki Yeri 2012-2018

Yıllar	<u>İhracat</u> GSYİH	Kişi Başına İhracat (\$)	<u>İthalat</u> GSYİH	Kişi Başına İthalat (\$)	<u>Dış Ticaret Açığı</u> GSYİH	<u>Cari İşlemler Dengesi</u> GSYİH (%)
2012	% 1,06	197,86	% 6,81	321,91	-25,74	-3,27
2013	% 39,44	210,96	% 61,00	326,31	-21,56	-1,08
2014	% 3,42	243,94	% 64,04	359,78	-20,62	0,63

Kaynak: M.C. Maliye Bakanlığı, M.C. İstatistik kurumu,

Tablo veriler ışığında AB'ne adaylık statüsü bulunan Makedonya Cumhuriyeti dışarıya yüzde 25 civarında açık veren bir ekonomiye sahip olduğu görülmektedir. 2012 yılında İhracat/GSYİH oranı yüzde 41,1, İthalat/GSYİH oranı yüzde 66,8'dir. 2013 yılında siyasal krizin kısılcımlarının başlanmasıyla İhracat/GSYİH yüzde 39,5'e ve İthalat/GSYİH oranının yüzde 61'e düşmesine neden olmuştur. Makedonya gibi orta gelirli ülkeler için İhracat/GSYİH ortalama değeri yüzde 5 civarında, İthalat/GSYİH ortalama değeri ise yüzde 6'dır.¹⁰⁷ 2014 yılında İhracat/GSYİH oranı yüzde 39'dan yüzde 43,42'ye yükselirken, İthalat/GSYİH oranı yüzde 61'den 64'e yükselmiştir.

¹⁰⁶ S. Rıdvan Karluk, **Türkiye Ekonomisi**, (Altıncı Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 1999), 590

¹⁰⁷ Orta Gelirli Ülkelerde Ortalama Değerler İçin Bkz. Rıdvan Karluk, Türkiye Ekonomisi..., S.590 - 591.

2012 yılında kişi başı ihracat 198 ABD dolar, kişi başı ithalat ise 322 dolar gerçekleşmiştir. Kişi başı ihracat ve ithalat oranlarında siyasal anlaşmazlıklar olmasına rağmen kişi başı ihracat 198 dolardan 211 dolara, kişi başı ithalat ise 322 dolardan 326 dolara yükselmiştir. Aynı oranlarda artış 2014 yılında da gerçekleşmiştir.

Dış ticaret dengesi devamlı açık verirse, ülke zamanla uluslararası likitide sorunu ile karşı karşıya gelmektedir.¹⁰⁸ Dış ticaret açığı/GSYİH oranı incelenen dönemlerde sürekli eksi değer almıştır. Bu, dış ticaretin incelediğim dönemlerde açık verdiği görülmektedir. 2012 yılında dış ticaret açığı/GSYİH yüzde -25,7 olurken, 2013 yılında açık az da olsa azalma göstermiş ve yüzde -21,5'e ve 2014 yılında ise incelediğim dönem itibarıyla en düşük değeri almıştır (yüzde -20,6).

Cari işlemler dengesi/GSYİH oranı cari açık nedeniyle 2012 ve 2013 yılında eksi değer almıştır. 2012 yılında Cari işlemler dengesi/GSYİH değeri yüzde -3,3 olmuştur. 2013 yılında yüzde -1,1 değer alırken 2014 yılında ülkenin dışa borçlanması ve Makedonya dinarının TL ve Sırbistan dinarı karşısında az da olsa değer kazanmasından, ülkeye sermaye girişi artmış ve bu da Cari işlemler dengesi/GSYİH oranını 0,63'e düşmesine neden olmuştur. Cari açık/GSYİH oranının tehlike sınırı yüzde -4'tür. Makedonya'da bu oran incelemiş olduğum dönemde % -3,27 - % 0,6 arasını daldıranmıştır.

Yukarıdaki tabloya nazaren Makedonya Cumhuriyeti'nin 2013 yılında ihracatın ortalama 4,266 milyara ulaşması ve ithalatın 5,599 milyar dolar olması 10,866 milyar dolarlık hacim meydana getirmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 64,6'lara ulaşması dış ticaretinin artığının göstergesidir.

---

¹⁰⁸ Tülay Evgin, *Dış Borçlarımız*, Hazine Dergisi, Sayı 4, (Ekim 1996). S.80.

Tablo 30 : Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Verileri (2013-2018)

(000 Dolar)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat (X)	4.266.861	4.933.845	4.530.077	4.854.746	5.683.890	6.907.998
İthalat (M)	6.599.824	7.276.729	6.426.812	6.834.024	7.730.850	9.052.195
Hacim (X+M)	10.866.685	12.210.574	10.956.889	11.688.770	13.414.741	15.960.192
Denge (X-M)	-2.332.963	-2.342.884	-1.896.735	-1.979.287	-2.046.960	-2.144.197
İhracat/İthalat *100	64,6	67,8	70,5	71,0	73,5	76,3

Kaynak: M.C. İstatistik kurumu 2013-2018 verileri

Yıllar itibarıyla dış ticaret verilerinde artış meydana gelmiş ve 2018 yılına ihracatın ortalama 6,907 milyara ulaşması ve ithalatın 9,052 milyar dolar olması 15,960 milyar dolarlık hacim meydana getirmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 76'ya ulaşması dış ticaretinin artığının göstergesidir. Her ne kadar Makedonya dış ticaret verilerinde artışlar meydana geldiği görülsede dengede 2 milyar dolar civarında açık vardır. Sonuç olarak Makedonya ithal ettiği ürünleri ihracat gelirleri ile karşılayamamakta ve oluşan dış ticaret açığını sermaye yatırımları ve turizm gelirleri ile kapatmaya çalışmaktadır. Ancak ülkenin AB katılımında ekonomisinin şekillenmesi ve dış ticaret verilerinde artışlar olacağı hedeflenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAKEDONYA’NIN TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİ

1. MAKEDONYA – TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE GENEL

BAKIŞ

Makedonya ile Türkiye arasındaki ilişkilere baktığımızda, iki ülke arasındaki güçlü tarihsel, kültürel ve demokratik nedenlerin yanısıra iki ülke hükümetlerinin bu konudaki çabaları, güncel gelişmeler ve geleceğe yönelik işbirliği eğilimleri sonucunda olumlu etkiler doğurduğu apaçık ortadadır.

Yoğun Türk nüfusu barındırması nedeni ile Makedonya, Türkiye için önemli bir ülkedir. 1448 yılında II. Kosova savaşı ile Osmanlı sınırları içine girmiş ve 1912-1913 yılında meydana gelen Balkan savaşları ile Osmanlı’dan en son ayrılan ülke olmuştur.

1991 yılında Yugoslavya’dan bağlarını kopardıktan sonra Makedonya’yı, anayasal ismi ile Bulgaristan’dan sonra tanıyan ilk ülke Türkiye’dir (6 şubat 1992).¹⁰⁹ Ayrıca bugüne kadar uluslararası çevrelerde Makedonya’nın anayasal adını kullanan ve 1991 yılından bu yana “Makedonya Cumhuriyeti,, isminin kullanılması için çaba sarfeden tek ülkedir.

Makedonya Türkiye ile yalnız ortak bir geçmişi değil, giderek bütünleşen Avrupa içerisinde ortak bir geleceği de paylaşmaktadır. Her iki ülkeninde ortak hedefi Avrupa Birliği'ne katılımdır.

---

¹⁰⁹ Galip Çağ, *Uluslar Arası Avrasya Strateji Dergisi 1(1)*, 197-218, S.207-208

İki ülke arasında; 1994 yılında Ticaret ve Ekonomik anlaşması, Çifte vergilendirmeyi önleme işbirliği ve Yatırımların karşılıklı teşfiki ve korunması 1995¹¹⁰ ve 1999 yılında Serbest ticaret Anlaşması yapılmıştır.

Bunun dışında Türkiye, Makedonya'nın Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi (AK) üyelikleri için her koşulda destek vermiştir. Ayrıca 1994 yılında Yunanistan'ın Makedonya'ya ambargo uyguladığı dönemlerde petrol ve insani yardım göndererek Makedonya'nın Dünya Bankasına olan borçlarını ödemesinde katkıda bulunmuştur.¹¹¹

Akabinde, „Düzenli Hava Taşımacılığı Anlaşması” 1997 yılında imzalanmıştır.

2006 yılında Makedon ve Türk firmalarının katılımıyla T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Makedonya'yı ziyareti sırasında Türk-Makedon İş Konseyi Toplantısı yapılmıştır.

2010 yılının Eylül ayında Türkiye ile Makedonya arasında 26 Mayıs 2010 tarihinde Ankara'da imzalanan „Sağlık Alanında Hibe Yapılmasına dair Anlaşma” yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin eski başbakanlarından Sayın Ahmet Davutoğlu, 23 Aralık 2014 tarihindeki Makedonya'yı resmi ziyaretinde, tarım ürünleri ticaretinde de karşılıklı gümrük vergilerinin sıfırlanması ve yatırımların da STA kapsamına alınmasını önermiştir. Ayrıca Sayın Davutoğlu Makedonya ve Türkiye ilişkilerini şu sözlerle ifade etmektedir:

---

¹¹⁰ Makedonya Cumhuriyeti RESMİ GAZETESİ NO:5, 6.ŞUBAT.1997

¹¹¹ Baskın Oran, OP.CİLT., S. 506

"Bir ülkeyi bazen komşu ülke olarak ilan ederiz ama komşu değilsinizdir. Türkiye ile Makedonya arasında ortak sınır olmamakla birlikte bizim için Makedonya komşudan öte, yakın, sıcak ve tarihi ilişkileri olan ülkedir"¹¹²

Siyasi ve kültürel ilişkiler en üst düzeyde seyretmesine rağmen yaklaşık çeyrek asırlık bir dönemde maalesef ticari ve ekonomik ilişkiler aynı düzeyde seyretmemiş ve siyasi ile kültürel ilişkilerin gerisinde kalmıştır.

Ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik birçok anlaşma imzalanmış her iki ülke üst düzey yetkilileri ve iş adamları kabileleri birbirlerini ziyaret etmiş, yüksek düzeyli ekonomik işbirliği toplantıları düzenlenmiş, ikili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için birçok konferans ve seminerler düzenlenmiştir. Bunun dışında Türkiye'nin desteği sadece bununla kalmayıp, kısa süre ekonomik düzene entegre olabilmesi için çaba sarfetmiştir. Buna göre işki ülke arasında birçok anlaşmalar imzalanmıştır.

2. İKİ ÜLKE ARASINDAKİ EKONOMİK VE TİCARİ

İLİŞKİLER

Makedonya ile Türkiye arasındaki ikili ticari ilişkilerin geliştirilmesi hem Makedon hem de Türk dış politikasının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Türkiye'yi Balkanlar ve Batı Avrupa'ya bağlayan Makedonya'da kalkınmanın sağlanması ve böylece bu ülkenin AB gibi Batı Avrupa ülkeleri tarafından kurulan örgütlere üye olması Makedonya ve bölgenin siyasi istikrarı açısından da büyük önem arz etmektedir. Makedonya ile Türkiye arasında geçmişten gelen güçlü sosyo-

---

¹¹² Ahmet Davutoğlu, Türkiye. C. Başbakanı, 23.12.2014 Üsküp

kültürel ve politik bağlar iki ülke arasında olumlu ilişkilerin doğmasında etkili olmuştur.

Güçlü tarihin mirası, Türkiye'nin Makedonya'da varlığını sürdürmesinde en temel sebeplerden biri olarak görülmektedir. Siyasi ilişkiler en üst seviyelerdedir. Ancak, ticari ve ekonomik ilişkiler yönünden bunu söylemek mümkün değildir. Bağımsızlığın elde edildiği ilk yıllarda hızlı başlayan ticari ve ekonomik ilişkiler zamanla azalmaya başlamıştır. Bağımsızlığın ilk yıllarında Makedonya'ya Türkiye'den bavul ticareti yoluyla kaliteli, kalitesiz mal ayırımı yapılmamış, yine normal yollardan bir kısıtlamaya tabi tutulmadan Türk malları pazarda yer almıştır. Bu şekilde, Türkiye'nin Makedonya pazarındaki payı ve dış ticaret hacmi yükselme göstermiştir. Ancak, zamanla yeni düzenlemeler yapılarak, kalite, fiyat ve standart kontrollerinin sıklaştırılması iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin düşmesine neden olmuştur.

2.1. İki Ülke Arasında İmzalanan Anlaşma ve Protokoller

Makedonya ile Türkiye arasında ticari ve ekonomik anlaşmaların çoğu 1993 - 2000 yılları arasında imzalanmıştır. İki ülke arasında ki hukukî altyapı tamamlanmış, bu dönemde ve devamında Karma Ekonomik Komisyon (KEK) ile İş Konseyi mekanizmaları oluşturulmuştur.

Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından bu yana sosyal, siyasal ve ekonomik destek dışında ekonomik düzene entegre olabilmesi için çaba sarfetmiştir. Buna Göre İki ülke arasında bir çok anlaşmalar ve protokoller

yürürölüğe girmiştir.¹¹³ Aşağıdaki tabloda Makedonya ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma ve protokollere yer verilmiştir.

Tablo 31: Makedonya – Türkiye arasında imzalanan anlaşmalar

Anlaşma – Protokoller	İmza tarihi
Turizm işbirliği anlaşması	27.10.1993
Kültür Alanında İşbirliği Protokolü	15.10.1993
Hava Ulaştırma Anlaşması	09.12.1994
Eğitim Alanında İşbirliğine ait Protokol	26.01.1994
Diplomaların denklğine dair anlaşma	26.01.1994
Bilimsel ve Teknik işbirliği anlaşması	17.05.1994
Tarım alanında teknik bilimsel ve Ekonomik işbirliği protokolü	15.06.1994
Ticari ve Ekonomik işbirliği Anlaşması	17.03.1994
Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması	16.06.1995
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve korunma Anlaşması	14.07.1995
Uluslararası Karayolu taşımacılığı Anlaşması	27.04.1995
Gümrük idarelerinin karşılıklı Yardımlaşmasına İlişkin anlaşma	09.05.1995
Karma ekonomik komisyonu 1 Dönem protokolü	29.08.1996
Karma Ulaştırma Komisyon Protokolü	30.05.1997
Tekstil ürünlerine ilişkin mutakabat zaptı	27.10.1997
Hayvan Sağlığı Alanında İşbirliği Anlaşması	02.10.1998
Karma ekonomik komisyonu 2 Dönem protokolü	11.03.1998
Bitki Korunma ve Karantina Alannında İşbirliği Anlaşması	02.10.1998
Serbest ticaret anlaşması	07.09.1999
Karma ekonomik komisyonu 3 ve 4 Dönem protokolü	3-4.07.2002
Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı İşbirliği Protokolü	15.03.2005

Kaynak:T.C. Dışişleri Bakanlığı Ülke Raporu

¹¹³ M. Murat Hatipoğlu, Kurtuluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Politikası Ve Balkan Ülkeleri İle İlişkileri (1991- 2000), S.179

2.1.1. Makedonya ve Türkiye Arasındaki Uluslararası

Sözleşmelerin Değerlendirilmesi

Bu araştırma kapsamında, Makedonya ve Türkiye Cumhuriyeti onaylı ikili anlaşmaları, onaylanma tarihlerine göre kronolojik sıralamayla ayrı ayrı sunulmaktadır. Aşağıda sözü geçen bütün anlaşma ve protokoller Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesinde yıllar itibariyle yayınlanmıştır.

1992 yılında iki ülke yetkilileri Türkiye'nin başkenti Ankara'da "Diplomatik ilişki kurma protokolü,, imzalanmıştır.¹¹⁴

1995 yılında Makedonya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.¹¹⁵ Bu Anlaşma 27 Eylül 1995 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Makedonya ve Türkiye ilişkilerini düzenlemek için 1995 yılı iki ülke için yoğun geçmiştir. Haziran ayında Makedonya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Gelir ve Sermaye Vergisine İlişkin "Çifte Vergi Önleme Anlaşması,, imzalanmıştır.¹¹⁶ Bu anlaşmada "Menkul ve ya gayri menkul kazançlar ya da toplam gelir, toplam servet üzerinden alınan vergiler, gelirden ve servetten alınan vergiler olarak kabul edilecektir,, kanaatine varılmıştır. Yani gelir ve sermaye vergileri konusunda çifte vergilendirmenin önlenmesi için „Çifte Vergi Önleme Anlaşması” imzalanmıştır.

---

¹¹⁴ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:83, 30.Aralık.1992

¹¹⁵ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:19, 6.Nisan.1995

¹¹⁶ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:45, 27.Eylül.1995

Akabinde “Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması,, iki ülke arasında güvene dair anlaşma olup ticari ilişkilerin devamlılığında etkili olmuştur.¹¹⁷ Kasım ayında “Türk – Makedon İş Konseyi,, kurulmuştur¹¹⁸. Bu konseyin amacı; iyi ilerleyen siyasi ilişkiden istifade ederek, iki ülke arasındaki ticaret hacminin artırılması ve ticarete ortaya çıkan sorunların kendi hükümetlerine başvurarak çözümlenmelerini sağlamaktır.

Aynı yılın nisan ayında “Düzenli Hava Taşımacılığı,, anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma 1997 yılında Makedonya resmi gazetesinde yürürlüğe girmiştir.¹¹⁹

Makedonya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki spor alanında işbirliği için protokol imzalanmıştır¹²⁰

1999 yılında imzalanan “Serbest Ticaret Anlaşması,, 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Serbest Ticaret Anlaşmasında, Türkiye menşeli sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergisi sıfırlanmıştır. Tarım ve işlenmiş gıda ürünlerindeki karşılıklı ticaret ise tarife tavizlerine ve kotalara tabi tutulmaktadır.¹²¹

2008 yılında Makedonya Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde alınan sertifikaların, diplomaların, niteliklerin, bilimsel derecelerin ve unvanların karşılıklı olarak tanınması için anlaşma imzalanmıştır.¹²²

Karma ekonomik komisyonunun I. Dönem protokolü'nde, Makedonya ile vardar vadisi projesinde işbirliği yapılması öngörülmüştür. Bu projenin amacı tarım, sulama, ulaştırma ve enerji alanlarında kalkınmayı sağlamaktır.

---

¹¹⁷ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:36, 27.Temmuz.1995

¹¹⁸ Ekoavryasya, *Makedonya Ülke Bülteni*, Eylül 2012, S. 28

¹¹⁹ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:19, 6.Nisan.1995

¹²⁰ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:7, 10.Şubat.1999

¹²¹ T.C. Ekonomi Bakanlığı, Makedonya Ekonomik Görünümü, <http://www.ekonomi.gov.tr/Portal/Faces/Home/Disiliskiler/Ulkeler/Ulke-Detay/Makedonya>

¹²² Makedonya Resmi Gazetesi No. 7, 10 Şubat 1999

2001 yılında Makedonya’da faaliyet bulan Türk firmaları, Türk-Makedon iş konseyi tarafından toplantı düzenlenmiştir.

Makedonya eski baş bakanlarından Vlado Buchkovski tarafından 2005 yılında Makedon firmaları ve Türk iş adamlarının katılımıyla Türk-Makedon iş forumu düzenlenmiştir.

2010 yılında Türkiye – Makedonya arasında Ankarada “Sağlık Alanında Hibe Yapılmasına” dair anlaşma imzalanmıştır.

Mart 2015 tarihinde iki ülke yetkilileri tarafından gerçekleştirilen müzakerelerde enerji ağırlıklı yeni projeler üzerinde fikir alışverişinde bulunulmuştur. İki ülke arasında 2012 yılında imzalanan kültür merkezleri kuruluşu 2015 yılında onaylanmıştır. Aynı yıl içerisinde Anadolu Ajansı ve TRT’nin Üsküp ofisleri resmen faaliyete başlamıştır.¹²³

2.1.2. Serbest Ticaret Anlaşması

1999 yılının Eylül ayında Makedonya ve Türkiye tarafından onaylanmış ve bir yıl sonra (Eylül 2000 yılında) iki ülke arasında ‘Serbest Ticaret Anlaşması’, imzalanmıştır. Anlaşma uyarınca Türkiye, sanayi ürünlerine uygulanan vergilerin bir kısmını, anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte kaldırmıştır. Buna karşılık Makedonya bir kısım sanayi ürünlerinin gümrük vergilerini anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte diğerlerini ise 2008 yılı Ocak ayında kaldırmıştır.

Ancak 2000 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşma sonrası, Makedonya'nın 2001'de AB ile imzaladığı İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasında

---

¹²³ 2015'te Türkiye, *Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*. S. 118

sağladığı tavizlerin Türk firmalarını (6719 üründe) dezavantajlı duruma getirileceği yapılan müzakerelerde ifade edilmekteydi.

Müzakerelerin olumlu sonuçlanması halinde;

- Anlaşmaya göre Türkiye'den ihrac edilen ürünlerin yüzde 7 oranında sabitlenen muafiyetin yüzde 15'e yükselmesi, 2008'de gümrük vergileri kaldırılmış ve 7631 adet üründen 4131 adedinin gümrükten muaf tutulması sonucu 16 milyon dolarlık ek ihracat imkanı oluşması,
- Muafiyet listesindeki ürün sayısının 1144'den 5083'e (dört kat) artması ve dolayısıyla ihracat hacminde önemli bir artış yaşanması,¹²⁴

Aralık 2003 tarihlerinde Üsküp'te imzalanan Mutabakat Zaptı;

- Türk tarafının, AB ülkelerine tanınan tavizlerin Türk sanayi ürünlerine de tanınabilmesi için, sanayi mallarına ilişkin bir ürün listesi hazırlamasını,
- Makedon tarafının ise, AB'nin Makedonya'ya tanıdığı tarım tavizlerini Türkiye'nin de Makedonya'ya tanınması için bir tarım ve gıda ürünleri listesi hazırlamasını,
- Tarafların söz konusu liste değişimlerini 10 gün içerisinde gerçekleştirmesini ve 2004 yılı Ocak ayında konuya ilişkin görüşmelerin tamamlanmasını hükme bağlamıştır. Liste değişimi sonrası olumlu gelişme sağlanamamıştır

Makedonya ile Türkiye arasında imzalanan ve 2000 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması beklenen neticeleri vermemiştir. Bu anlaşma Aralık 2003 yılında gerçekleştirilen Türk-Makedon İş Konseyi ortak toplantısında dile getirilmiş ve STA'nın mevcut ticaret potansiyelini gerçekleştirmek için revize edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu toplantıdan sonra 2001 yılında STA'da düzenlenmeler

---

¹²⁴ Makedonya Ülke Bülteni, *DEİK Yayınları*, Mart 2005, S.9

yapılmıştır. Fakat 2001 yılında Makedonya AB ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmada Makedonya AB ülkelerine kolaylık sağlamıştır. Ancak AB ülkeleri yatırımcılarına sağlanan imtiyazlardan Türk iş adamları yararlanamamış ve haksız rekabetle karşı karşıya kalmıştır. Haksız rekabette Türkiye'nin 6719 üründe dezavantajlı durumda olduğu saptanmıştır. Türk firmalarının haksız rekabet koşullarına maruz bıraktığı bu durumun düzenlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda o dönemki Makedonya başbakanı ve başbakan yardımcıları bu pürüzlerin giderileceği vaadinde bulundular. Fakat gereken sonuç elde edilememiştir.

Türkiye'nin 2000 - 2006 yılında bırakıldığı dezavantajlı duruma rağmen, sanayi ürünlerindeki gümrük vergisi indirimleri açısından sonra ki dönemlerde sorunlar yaşanmaması için önlemler alınmıştır. Görülmektedir ki iki ülke arasında ticari ve ekonomik ilişkiler için gerekli olan hukuki ve yasal altyapı oluşmasına rağmen, Türk işadamlarının faaliyetleri ticaret ağırlıklı olmakla birlikte son yıllarda Türkiye'den Makedonya'ya olan yatırımlar artış kaydetmiştir. Bu, Türk özel şirketlerin Makedonya pazarından yeterince pay aldığı anlamına gelmez. Üretim yapan Türk firmalarının Makedonya'da daha etkili olması beklenmektedir. Ticari ilişkiler de istenilen düzeye ulaşmamıştır. İki ülke arasında dış ticaret hacmi ülkeler sıralamasında 10. sıralarda yer almıştır. Türk iş adamlarının kurduğu şirketler daha çok ticaret alanında faaliyet göstermektedir.

3. MAKEDONYA – TÜRKİYE DIŞ TİCARETİ

Makedon ve Türk ekonomilerin yapısı birbirleri ile rekabet etmekten ziyade, birbirlerini ikame özelliklerine sahiptir. Makedonya, mamûl madde ve tüketim malları ithalatçısı olup hammadde ve yan mamûl ihraç ederken Türkiye, hızla gelişen sanayisi için ihtiyaç duyduğu hammadde ve yan mamûlleri ithal etmekte buna karşın nihai ürün ihraç etmektedir.

Bu durum karşısında her iki ülke karşılaştırmalı üstünlükler teorisinden yararlanmalı ve karşılıklı olarak gereksinim duyulan yeni ürünleri üretmelidir.

İthalat izinlerini Ekonomi Bakanlığı tarafından vermektedir. Ürünler için alınan izinlerin çoğu kolay, ancak ilaç ve askeri ekipman konusunda izin almak daha zordur. Ülkeye ithal edilen ürünlerin çoğuna gümrük vergisi uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları 0 ile % 30 arasında değişmektedir. Bazı gıda ürünlerinde bu oran % 60'a ulaşmaktadır. Ortalama gümrük vergi oranı % 7'nin altındadır. Maksimum vergi oranı olan % 60 bazı meyve ve sebze, tahıl, alkollü ve alkolsüz içecekler ve tütüne uygulanmaktadır. Ancak iki ülke arasında imzalanan Serbest ticaret anlaşmasıyla vergiler sıfırlanmıştır.

Makedonya ile Türkiye arasındaki ilişkiler 1992 yılında imzalanan Diplomatik İlişki kurma protokolü ile başlamıştır.¹²⁵ Başlarda sadece politik ilişkiler iyiye giderken, Serbest Ticaret Anlaşması dışında 1995 yılında imzalanan Çifte Vergi Önleme Anlaşması¹²⁶ iki ülkenin ticaretinde iyiye gitmesine vesile olmuştur. Bugün iki ülke arasında siyasi ilişkiler olduğu kadar tarihi, ticari ve yatırım ilişkileri iyi devam etsede yeterli seviyede olmadığı açık ortadadır.

3.1. İhracat

Makedonya Cumhuriyeti'nin ihracat verilerini analiz ettiğimizde en önemli partneri Almanya olduğu görülmektedir. Bu bilgi ışığında 2013 yılında 1.5 milyar olan ihracat hacmi 2017 yılında 2.5 milyara yükselmiştir. Kısacası Almanya ile ihracat, toplam ihracatın yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır. Bunun haricinde Makedonya ihracatını komşu ülkeleri olan Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve

---

¹²⁵ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:83, 30.Aralık.1992

¹²⁶ Makedonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi No:45, 27.Eylül.1995

Kosova ile yapmaktadır. Ancak Bulgaristan dışında diğer komşu ülkeleri ile ihracat hacmi yıllar itibarıyla az miktarda azalmalar meydana gelmiştir.

Aşağıda ki tabloda görüldüğü üzere Makedonya Cumhuriyeti'nin en fazla ihracat ettiği ilk 10 ülke arasında Türkiye'de yer almaktadır. 2013 yılında Makedonya'nın Türkiye'ye mal ihracat hacmi 71 milyon ABD Dolar ile 10. cu sırada yer almaktadır. Geçen süre zarfında yapılan ticari düzenlemeler ile son yıllarda Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatı %8,7 oranında artmıştır ve 8. Sırada yer almıştır. 2017 yılının ihracatını Avro bazında dikkate aldığımızda ise bir önceki döneme göre yüzde 30 artışla 66 milyon Avro'ya yükselmiştir.

Tablo 32 : Makedonya İhracatında İlk On Ülke

(Bin ABD Doları)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	1.533.633	2.043.933	1 993 637	2248626	2 662 467
Bulgaristan	325.084	326.602	271 910	246 502	332 915
Sırbistan	269.725	258.286	205 584	214 809	249 053
Kosova	276.376	230.824	196 821	208 897	225 582
Yunanistan	211.919	226.688	166 449	163 327	203 513
İtalya	275.380	302.337	186 260	175 225	185 256
Romanya	87.135	93.338	109 584	134 712	175 969
Türkiye	71.680	67.510	73 807	70 721	88 596
Büyük Britanya	79.839	68.058	47 124	58 369	76 821
Çin	103.864	92.632	146 436	47 810	62 257

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumu 2013 – 2017

Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumunun verilerine göre, Türkiye'ye ihraç edilen ürünlerin toplamı 2013 yılında 71 milyon dolar civarındadır. 2014 yılının sonunda azalış meydana gelmesi ihracatın 67 milyon dolara düşmesine sebep

olmuştur. Bu da incelemiş olduğum yıllar arasında en düşük seviyeye düştüğünün göstergesidir.

Tablo33 : Makedonya- Türkiye İhracatı 2013-2017 arası (bin ABD\$)

Yıl	2013	2014	2015	2016	2017
İthalat	71.680	67.510	73 807	70 721	88 596

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Kurumu 2013 - 2017

2015 yılında ise Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatı bir önce ki döneme kıyasen artış gösterip 73 milyon dolara çıkmıştır. Yıllar itibariyle iki ülke arasındaki ilişkiler güçlenmeye başlamış ve 2017 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Fakat bu veriler iki ülke içinde yeterli olmadığı aşıkardır.

3.1.1. Türkiye İle İhracatta Başlıca Ürün Grupları

2017 yılında Makedonya'nın Türkiye'ye 88 milyon dolar ihrac ettiği ve İhracatta % 22.5 oranında artış sağladığı görülmektedir. 2017 yılında en fazla ihraç edilen ürünler arasında Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla birinci, Baskı devreler ikinci, Ateşe dayanıklı tuğla, blok, karo, ateşe dayanıklı seramik eşya üçüncü, Pamuk men dördüncü, Plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat beşinci, Diğer devamsız sentetik liften dokumalar altıncı, Demir/çelik depolar, sarnıçlar, küvler yedinci, Dokunmuş kordelalar, boldükler sekizinci, Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. den geniş) dokuzuncu, Demiryolu taşıtlarının, tramvayların aksam-parçaları onuncu sırada yer almaktadır.

Tablo 34 : Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatında başlıca ürünleri

(Bin ABD\$)

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonun TANIMI	2015	2016	2017	2016- 2017 Değişimi %	2017 pay %
Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri	23.619	22.450	31.091	38,5	30,7
Baskı devreler	856	3.929	7.473	90,2	7,4
Ateşe dayanıklı tuğla, blok, karo ve seramik eşya	4.619	4.788	7.008	46,4	6,9
Pamuk men (dokuma, %85 >pamuklu, suni-sentetik karışık, 200g/m2 den ağır)	9.226	8.959	5.922	-33,9	5,9
Plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat	2.213	4.960	4.113	-17,1	4,1
Diğer devamsız sentetik liften dokumalar	4.000	1.902	3.819	100,8	3,8
Demir/çelik depolar, sarnıçlar, kuvler (hacim>300lt)	/	/	3.176	100	3,1
Dokunmuş kordelalar, boldükler	733	1.524	2.378	56	2,4
Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. den geniş)	2.788	1.761	2.165	22,9	2,1
Demiryolu taşıtlarının, tramvayların aksam-parçaları	989	5.286	2.035	-61,5	2
Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	-	232	1.881	710,8	1,9
Kağıt ve karton döküntü ve kırpıntıları	1.411	1.680	1.861	10,8	1,8
Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	244	145	1.717	1,084	1,7
Dokunmamış mensucat	2.049	1.501	1.634	8,9	1,6

Koyun ve kuzuların ham derileri	1.213	891	1.589	78,3	1,6
Erkek/erkek çocuk için dış giyim	2.130	2.258	1.468	-35	1,5
Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	1	567	1.452	156,1	1,4

Kaynak: Adana Ticaret Odası 2017

Makedonya, çoğu zaman yatırımlar önünde ciddi bir engel oluşturan bürokrasi sorunları, çalışma ve oturma izinleri konusunda yaşanan sıkıntılar, güven duyulmayan yargı sistemi ve sık değişen mevzuat gibi nedenlerle arzu edilen düzeyde yabancı yatırımcı çekememektedir. Bu nedenle Makedonya pazarı hala birçok açıdan bakir bir pazar niteliği taşımaktadır. Bu yüzden ülkelere yapılan ihracat verileri yetersizdir.

3.2. İthalat

Makedonya dış ticaretinin ithalat verilerini analiz ettiğimizde yine Almanya, ülkenin en önemli ticaret ortağıdır. Tabloda da görüldüğü üzere Makedonya ithalatının büyük bölümünü Almanya ve Büyük Britanya ile gerçekleştirmektedir. Bu iki ülke haricinde Makedonya; Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, İtalya gibi komşu ve yakın ülkelere mal satın almaktadır. Makedonya'nın toplam ithalatta yüzde 1,6'lık payla Türkiye yıllara göre 7 - 8. sırada yer almaktadır.

Tablo35 : Makedonya Cumhuriyeti'nin İthalatında ilk 10 ülke (Bin ABD Doları)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	693 621	806.742	810 782	829 913	910 270
BüyükBritanya	726 809	893.209	620 672	726 830	780 176
Yunanistan	697 787	667.292	499 669	497 191	617 953

Sırbistan	522 270	598 039	493 827	508 261	553 826
İtalya	428 443	454 170	390 481	384 878	427 154
Çin	379 563	432 018	393 830	421 227	444 004
Bulgaristan	365 679	382 734	341 184	311 688	332 081
Türkiye	314 494	374 073	319.442	349 265	367 198
Romanya	125 776	208 929	207 378	213 854	246 067
Kosova	29 718	36 052	25 267	33 149	37 261

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumu

Bilindiği üzere Makedonya ile Türkiye arasındaki siyasi, tarihi ve kültürel bağlar daima iyi devam etmiştir. Bu neden ile ticari ilişkileride güçlü kılmak için gerekli olan yasal zemin tamamlanmıştır.¹²⁷ Ancak 2001 yılında AB ile imzalanan İstikrar ve Ortaklık anlaşması¹²⁸ yüzünden Türk işadamları madur durumda kalmıştır. Bu bakımdan Makedon ekonomisine göre 367 milyon dolar kötü bir rakam olmasada 75 milyon dolar ihracata göre fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 36 : Makedonya- Türkiye İthalatı 2013-2017 arası

(bin ABD\$)

Yıl	2013	2014	2015	2016	2017
İthalat	314.494	374.073	319.442	349 265	367 198

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Kurumu 2013 - 2017

¹²⁷ İki Ülke Arasında 1995 Yılında Çifte Vergilendirmeyi Engelleyen Anlaşma İmzalanmış Ve Akabinde Serbest Ticaret Anlaşması Yürürlüğe Girmiştir

¹²⁸ Adana Ticaret Odası, *Makedonya Ülke Raporu*, Temmuz 2018 ,S. 14

Makedonya Cumhuriyeti İstatistik kurumunun verililerine göre Türkiye’den ithal ürünlerin toplamı 2013 yılında 314 milyon dolar olup 20013 – 2017 döneminde en düşük seviyededir. 2014 yılında bir önceki yıla göre artış gösterip 374 milyon dolara yükselmiştir. 2015 yılında ise Makedonya’nın Türkiye ile ithalatı 2014 yılına göre cüzi miktarda azalma olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla ithalat 319 milyon dolara gerilemiş ve bir önceki yıla kıyasen %14,6 oranında azalma kaydetmiştir. Geçen süre zarfında iki ülke arasındaki ilişkiler güçlenmeye başlaması ile 2017 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sonuç olarak 407 milyon dolarlık ticaret hacmi iki ülke içinde yeterli değildir.

3.2.1. Türkiye ile İthalatta Başlıca Ürün

Grupları

Tablo 37’da gösterildiği gibi 2017 yılında Makedonya’nın Türkiye’den 367.1 milyon dolar ithalat yaptığı ve bir önceki yıla göre % 4.6 oranında arttığı görülmektedir. 2017 yılında en fazla ithal edilen ürünler arasında Tedavide / korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış) birinci (%3,8), Alüminyum çubuk ve profiller ikinci (%2,3), Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları üçüncü, Ekmek, pasta, kek, bisküvüs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs. dördüncü, Turunçgiller (taze/kurutulmuş) beşinci, Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb.) altıncı, Diğer örme mensucat yedinci, İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar sekizinci, Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla) dokuzuncu, Plastikten diğereşya onuncu sırada yer almaktadır. En az işlem gören hesap ise Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası hesabıdır.

Tablo 37: Makedonya'nın Türkiye'den İthalatında Başlıca Ürünleri

(Bin ABD\$)

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonunun TANIMI	2015	2016	2017	2016-2017 Değişimi %	2017 pay %
Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar	12.909	12.717	13.882	9,2	3,8
Alüminyum çubuk ve profiller	5.540	6.836	8.228	20,4	2,3
Ekmek, Pasta, Kek, Bisküvi vs. İle boş ilaç kapsullü mühür gullaçı vs.	7.986	7.629	7.343	-3,7	2
Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	6.397	7.369	7.166	-2,8	2
Dokunmuş halılar, yer kaplamaları	5.095	7.573	6.386	-15,9	1,8
Diğer örme mensucat	4.425	6.387	6.249	-2,2	1,7
İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri	5.964	5.816	6.220	6,9	1,7
Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla)	2.558	6.836	6.059	-11,4	1,7
Plastikten diğer eşya	5.190	7.070	5.819	-17,9	1,6
Kara taşıtları için aksam, parçaları	3.233	4.301	5.504	28	1,5
Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar	5.375	4.880	5.214	6,8	1,4
Pamuk (dikiş hariç) ipliği	6.328	3.914	3.951	26,5	1,4
Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları Televizyon alıcıları	4.723	4.558	4.715	3,4	1,3
Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m.kare 200gr)	4.124	5.405	4.588	-15,1	1,3
Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	6.176	4.754	4.501	-5,3	1,2
Lif levha, orta yoğunlukta	7.003	8.839	4.464	-49,5	1,2
Karo, küpler vb.	3.585	4.008	4.334	8,1	1,2
Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası	25	125	4.323	3,4	1,2
Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	2.938	4.851	4.308	-11,2	1,2

Kaynak: Adana Ticaret Odası 2017

Ürünleri sektörel baza ele aldığımızda Makedonya Türkiye'den İthalat potansiyeli olan başlıca sektörler arasında; gıda ve tarım ürünü, taze sebze/meyve, inşaat malzemeleri, tekstil/hazır giyim, makineler aksam ve parçaları, otomotiv ana ve yan sanayi, otomobil lastikleri, İlaç ve tıbbi malzemeler, beyaz eşya, kozmetik ve kişisel bakım ürünleri, hijyenik ürünler, mobilya, aydınlatma gereçleri, plastik ambalaj ürünleri, kağıt/karton ürünleri, elektronik ürünler, seramik ürünler, klimalar yer almaktadır.

3.3. İki Ülke Arasındaki Dış Ticaretin Gelişimi

İki ülke arasında ki siyasi ilişkiler Makedonya'nın bağımsızlığından bu yana en üst seviyelerdedir. Ancak, ticari ve ekonomik ilişkiler yönünden bunu söylemek mümkün değildir. Bağımsızlığının ilk yıllarında iki ülke ticareti iyi şekilde devam ederken zamanla azalmaya başlamıştır. 1991 yılında bavul ticareti yoluyla kaliteli, kalitesiz mal ayırımı yapılmadan, yine normal yollardan mallar bir kısıtlamaya tabi tutulmadan Makedonya pazarında yer verilmiştir. Yine geçiş döneminde gümrük kapılarında fazla zorluk çıkarılmadan, fiyat, kalite, standart kontrollerine tabi tutulmadan Türkiye malları Makedon pazarına girmiştir. Bu şekilde Makedonya pazarında ki Türk sayısı ve dış ticaret hacmi yükselme göstermiştir. Kredili mal satımları da ihracatımızın artmasına etkili olmuştur. Ancak, zamanla yeni düzenlemelerin yapılarak, kalite, fiyat ve standart kontrollerinin sıklaştırılması ve Makedon ihracatçıların zamanla borçlarını gecikmeli ödemeleri veya hiç ödememeleri ihracatımızın gerilemesine, dolayısıyla dış ticaret hacminin düşmesine sebep olmuştur. Fakat geçen süre zarfında ilişkilerin profesyonelleştirilmesi ve imzalanan anlaşma ve protokollerin yürürlüğe girmesi iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde iyileşmeler meydana getirmiştir.

Tablo 38: Makedonya – Türkiye Dış Ticaret Değerleri 2007 - 2017

(1000 \$)

Yıl	İthalat	İthalat Değişim (%)	İhracat	İhracat Değişim (%)	Hacim	Denge
2007	271.744	57,3	55.818	-0,2	327.563	-215.926
2008	296.172	9,0	29.713	-46,8	325.885	-266.459
2009	283.482	-4,3	39.879	34,2	323.361	-243.603
2010	262.621	-7,4	52.399	31,4	315.002	-210.222
2011	298.861	13,8	91.963	75,5	390.825	-206.898
2012	274.497	-8,2	103.224	12,2	377.721	-171.273
2013	293.976	7,2	81.513	-21,0	375.489	-212.463
2014	348.192	18,4	79.194	-2,9	427.387	-268.999
2015	324.921	-6,7	80.901	2,2	405.822	-244.020
2016	378.004	16,4	82.581	2	460.585	-295.423
2017	360.360	-4,7	101.147	22,5	461.507	-259.213

Kaynak: TÜİK, M.C. Merkez bankası, İTC-Trade Map

Yukarıdaki tabloyu incelediğinizde, 2007 yılında Türkiye’den yapılan ithalat oranı bir önceki yıla göre yüzde 57 artış meydana gelerek 272 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. 2008 yılında ise Makedonya’nın Türkiye’ye gerçekleştirdiği ihracat yüzde 47’ile gözle görülür düzeyde azalış meydana gelerek 56 milyondan 30 milyon ABD doların gerilemiştir. 2009 yılında ki ithalat bir önceki yıla kıyasen 10 milyon dolar artış göstererek yüzde 47 oranında ki azalıştan yüzde 35 artış göstermiştir.

İhtacattaki gözle görülür değişim 2011 yılında meydana gelmiştir. 2010 yılında 53 milyon dolar olan ihracat, 2011’de yüzde 76 artması sonucunda yaklaşık 92 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Dolayısıyla 2011 yılında dış ticaret hacmi 391 milyona yükselmiştir.

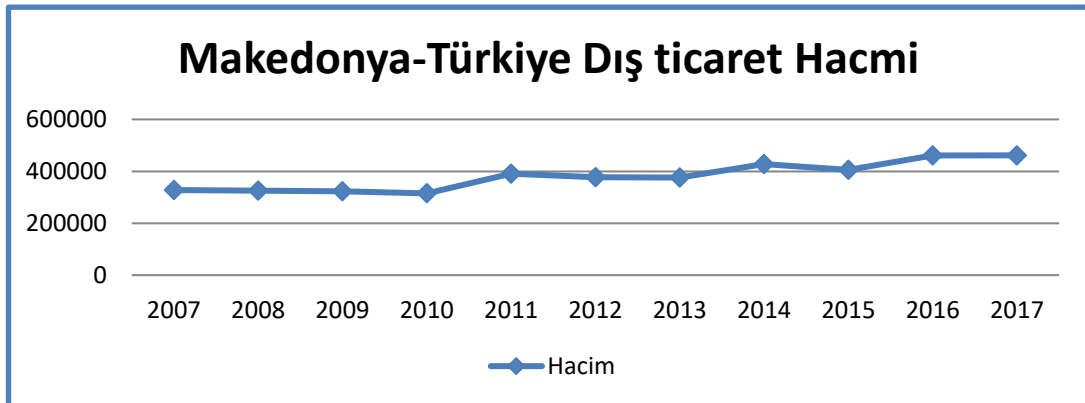
2015 yılında ise Makedonya’nın Türkiye ile ticaret hacmi yaklaşık 406 milyon ABD dolarıdır. O dönem ki ithalat bir önceki yıla göre yüzde 6,6 oranında azalmış ve yaklaşık 325 milyon ABD doları değerinde gerçekleşmiştir. 2015 yılı ihracat ise bir önceki yıla göre yüzde 2,2 artarak 80,9 milyon ABD doları düzeyine çıkmıştır.

İncelemiş olduğum 10 yıllık dönemde iki ülke arasında en yüksek ticaret verileri 2016 ve 2017 yılında meydana gelmiştir. 2016 yılında 461 milyon dolarlık hacimde 296 milyon civarında dış ticaret açığı meydana gelmiştir.

2017 yılının bir önceki yılına göre ithalatında yüzde 4,7 azalış, ihracatında ise yüzde 22,5 artış meydana gelmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi cüzi miktarda artsada diğer yıllar gibi 2017 yılındada dış ticaret açığı meydana gelmiştir.

Şekil 13: Makedonya – Türkiye Dış ticaret hacmi 2007-2017

(000ABDDoları)

Konuyu bir bütün olarak ele alırsak, Türkiye’nin Makedonya ile dış ticaret hacmi 90’lı yıllarında 70-100 milyon \$ arasında değişirken 2000 yılında imzalanan

Serbest Ticaret Anlaşması ve Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşması sayesinde ürünlere konulan vergiler sıfırlanmıştır. Bu neden ile dış ticaret hacmi 300 – 400 milyon civarlarına ulaşmıştır.

Artış ticarete olduğu kadar doğrudan yabancı yatırımlardada meydana gelmiştir. AB üyelik sürecinde bürokrasi, yargı sistemleri ve mevzuat gibi var olan sorunların düzenlenmesiyle Makedonya Cumhuriyeti'ne doğrudan yabancı yatırım verilerinde artış görülmektedir. Bu konuda özellikle Türk şirketlerinin sayısı 200 civarında olup bunların önemli bölümü KOBİ niteliğinde firmalarıdır. Halihazırdaki Türk yatırım tutarı 180 milyon Dolar civarındadır.

3.4. Karşılıklı Yatırımlar

Makedonya Anayasası, yabancıların kanunlarla elverişli olarak mal edinmelerini, kazançlarını serbestçe yurt dışına çıkarmalarını ve Makedon vatandaşlarıyla eşit şekilde şirket kurabilmelerini garanti etmektedir. Ülkede yabancı yatırımları düzenleyen ve destekleyen özel kanunlar bulunmamakta birlikte yabancı uyruklular Makedon vatandaşlarıyla eşit haklara sahiptir.

Makedonya'da yabancı yatırımcıya doğrudan teşvik sunulmamaktadır. Ancak, en düşük gelir ve kurumlar vergisinin yüzde 10 olması yatırımcıya sağlanan en önemli avantajdır. Balkan yarımadasının ortasında yer alması kuzeyi güney ile ve batıyı doğu ile hem otoyol ile bağlaması, ucuz ve kaliteli iş gücü, AB/ EFTA/ CEFTA /Ukrayna /Türkiye STA çerçevesinde 650 milyonluk bir pazara hitap etmesi yatırımcılar için cazip gelen diğer etkenlerdir. Bağımsızlığından sonra Türk yatırımcıları ve Türk ürünleri Makedonya pazarında yer alması için bir çok yönteme baş vurulmuştur. İzlenen yol ve politikalar bazen iyi sonuç veremesede günümüzde Makedonya yabancı yatırımların ilk sıralarında Türk yatırımcıları yer almaktadır.

3.4.1. Türk Firmalarının Makedonya'daki yatırımları

Makedonya Cumhuriyeti, bağımsızlığının ilan ettikten sonra Yugoslavya'dan kalma kamuya ait çoğu ekonomik işletmeleri özelleştirmiştir. Ancak, özelleştirilen şirketlerin bir kısmı doğru yönetilemediğinden iflas etmiş, bir kısmı da devralan şirketler tarafından üretim dışı amaçlarla kullanılmıştır (o dönemlerde petrol rafinerisi çalıştırılmamış, petrol Yunanistan'dan ithal edilmeye başlanılmıştır. Bunun dışında bazı tesisler depo, vb. şekillerde kiralanmıştır). Bu nedenle Makedonyada bulunan çoğu çalışma yeri kapanmış ve ülke işsizlik sorunuyla karşılaşmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti ekonomik büyüme, sermaye birikimi yetersizliği ve işsizlik gibi sorunlardan yabancı yatırımlara olan bağımlılığı yüksektir. Bu nedenle, vergi oranlarının düşük olması, bürokrasi sorunlarının düzenlenmesi, serbest bölge teşvikleri, mevzuatın AB ile uyumlulaştırılması vb. politikalar uygulanmaktadır. Ayrıca, çift taraflı imzalanan STA'lar ve buna benzer ticaret anlaşmalarıyla 650 milyonluk bir pazara gümrük vergisiz olarak giriş imkanı sağlanması yabancı yatırımlar için cazip bir ortam oluşturmaktadır.

Temelleri ozaman atılmış bu altyapılar sayesinde son 5 yıllık ortalama 200 milyon Avroluk yabancı sermaye yatırımı gerçekleşmiştir.

Makedonya'ya yapılan yabancı yatırımlara baktığımızda, Avusturya, Yunanistan, Hollanda, Slovenya ve Macaristan'ın banka, rafineri, telekom, enerji şirketlerini ilk yıllardaki özelleştirmelerle satın alarak Makedonya'ya girdikleri ve Türkiye'nin son yıllarda artan şekilde Makedonya'da yatırım yaptıkları görülmektedir.

Tablo39: Ükelere Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Stok, Milyon Avro)

Ülke	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avusturya	365,0	396,8	484,3	516,3	524,9	567,5
İngiltere	48,1	39,0	111,6	141,5	134,9	519,4
Yunanistan	442,9	436,2	433,4	429,2	477,3	463,4
Hollanda	740,4	783,0	815,1	869,7	960,0	423,3
Slovenya	380,2	48,8	396,7	387,6	375,0	374,5
Almanya	86,3	83,5	111,3	154,5	190,7	248,2
Türkiye	117,2	145,3	168,1	182,1	214,6	247,8
Macaristan	346,6	346,4	324,6	227,3	226,5	209,5
İsviçre	124,2	88,4	72,0	173,8	52,1	79,6
TOPLAM	3.615	3.685	3.980	4.023	4.400	4.657

Kaynak: Makedonya Merkez Bankası 2016

Türk firmalarının bankacılık, eğitim, sağlık, inşaat, tarım, tekstil, perakende ticaret ve turizm gibi çok farklı sektörlerde yatırımları bulunmaktadır.

İkili ekonomik ve ticari iş birliğinin geliştirilmesine yönelik son yıllardaki yoğun çabalar sonucu Makedonya'daki Türk yatırımları son 13 yılda hızla artmıştır. Makedonya'da Türkiye sermayeli yaklaşık 200 yatırımcı bulunmaktadır.¹²⁹

Makedonya'da faaliyet gösteren bazı Türk firmaların faaliyetleri aşağıda özetlenmektedir:

Halk Bankası: Makedonya'daki en önemli Türk yatırımları arasında bankacılık sektöründe 1999'dan 2008'e kadar faaliyetlerini şube olarak sürdüren, ancak 2008 yılında Makedonya'da Genel Müdürlük olarak Ziraat Banka AD olarak

¹²⁹ Ekoavryasya, A.G.E. , S.24

varlığına devam eden Ziraat Bankası tüm aktif ve pasifi, şubeleri ve personeliyle (17,5 milyon Avro sermayesi, 4 şubesi, 65 çalışanı) birlikte 01 Ekim 2012 tarihinde Halk Bankası tarafından satın alınmış ve ismi Halk Bank AD' olarak değişmiştir. Bu tarihten itibaren bankacılık işlemleri Halkbank AD Skopje adıyla yapılmaktadır. Halkbank hızla büyüyerek Makedonya'nın 4. büyük bankası konumuna gelmiş ve 2018 yılında 10,6 milyon Euro kar sağlamıştır.¹³⁰

TAV Havalimanları: TAV şirketi, Makedonya'nın Üsküp'de bulunan Uluslararası hava alanı (eski ismi ile "Üsküp Büyük İskender Havaalanı") ile Ohri'de bulunan Aziz Pavlus Havaalanı'nın onarım ve yönetme hakkını 1 Mart 2011 yılında devralmıştır. Onarım ve düzeltmeler neticesinde Ohrid hava alanı 2011 yılı yaz sezonuna, Üsküp hava alanı ise 8 Eylül 2011 tarihinde (Makedonyanın bağımsızlık gününde) faaliyete geçmiştir. Üsküp Havaalanı, son yıllarda hem kendi alanında hem Avrupa'nın kategorisinde en başarılı havalimanı ödülünü almış hem de yolcu kapasitesini hızla artırarak 2017 yılında 2 milyon yolcu kapasitesine ulaştırmıştır.

Ramstore: 2005 yılından bu yana faaliyette bulunan ve ilk Türk yatırımlarından olan Ramstore, başlangıçta Üsküpte faaliyete başlayarak yıllar itibarıyla market sayısı artarak ve 2017 yılında en son açılan marketlerle birlikte toplam 23 süpermarkete sahiptir. Ramstore, modern alışveriş kültürünün Makedonya'da öncülerinden olmuştur.

Cevahir Holding: Cevahir Holding tarafından başkent Üsküp'de inşa edilen 'Sky City' projesi toplamda dört kule şeklinde yaklaşık 1380 daire ve AVM'yi içermektedir. Tüm blokların inşaatı sona ermiştir. 1 ve 2. blokları satışa çıkarılmış olup şimdilik 1 blok kullanıma açık durumdadır. Fakat AVM inşaatına 2018 yılında başlanıp Projenin 2019 yılının sonunda tümüyle tamamlanması hedeflenmektedir.

---

¹³⁰ <https://Bankarstvo.Mk/>

Tablo40: Makedonya’da Yatırımı Yapılan Türk Firmaları

(milyon Avro)

Şirket	Proje	İstihdam	Tutar
Halk Bank	Başlangıçta Ziraat Bankası olarak kurulan ve 2011 yılında devralınan Bankacılık Yatırımı	491	65
Tav	Üsküp ve Ohrid Havaalanı inşaatı	650	200
Rasmtore	AVM İnşaatı	575	50
Acıbadem	Sistina Hastane Yatırımı	/	/
Avrupa Göz Hastanesi	Hastane Yatırımı	52	12
Cevahir	Konutlar İnşaat Projesi	450	450
Limak Holding	AVM Ve konut İnşaatı	25	250
Haznedar Refakter	Vardar Dolomit şirketine yatırımı	250	5
Sütaş	Sweed Milk Firma devralımı	70	13
Levidagro	Pirinç Fabrikası	100	4

Kaynak: Bir çok yazarların kaynaklarından elde edilmiştir

Limak İnşaat: Yine Makedonya’nın başkenti Üsküp’de Karma Kullanımlı Proje, kent merkezinde yer almaktadır. Proje çerçevesinde mevcut konumdaki Bulvar alt geçit olarak düzenlenmiş, geçit üzerinde AVM, otel, ofis gibi blokları tasarlanmıştır. Oratlama 300 milyon Avro yatırımı olan Pojenin en az 1 milyar Avroluk pozitif dışsal ekonomi oluşturması beklenmektedir.

Avrupa Göz Hastanesi: Makedonya ve Balkan ülkelerinin en modern tesisi olan ve 12 milyon ABD Doları değerinde bir yatırımla hizmete başlayan göz

hastanesi (başkent Üsküp'de European Eye Hospital) 2011 yılında faaliyete geçmiştir. Aralarında Türk doktorlarının da bulunduğu 54 personelle hizmet vermektedir. Makedonya dışında komşu ülkelerden de hastalara hizmet vermektedir.

Acıbadem Sistina: Türkiye'nin Acıbadem Hastaneleri, 2013 yılında Üsküp'de bulunan Sistina Grup'a hastanesine %50 ortak olarak Makedonya sağlık sektörüne girmiştir. Ortaklık sonrasında ek üniteler açılması ve işletme sisteminin Acıbadem kurallarına göre geliştirilmesi ile Makedonya'nın genel nitelikli en modern hastanesi konumuna gelinmiştir.

Sütaş: 2012 yılında Üsküp'de bulunan Swedmilk süt fabrikasını satın almış ve modernleştirme yatırımları ile süt, ayran, beyaz peynir üretimine başlamıştır. Pazar payını arttırabilmek için yerel ve bölgesel rakiplerle yoğun bir rekabet içerisinde.

Söz konusu yatırımlar dışında 2017 yılında Makedonya'da yeni Türk yatırımları otomotiv kablo üretimi yapacak olan Çağatay Kablo ve Murat Ticaret Kablo, Üsküp'de fabrika inşaatına başlamıştır. Her iki fabrikanın 2019 yılı sonunda faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Makedonya'da ki diğer Türk yatırımları ise; Haznedar Holding tarafından satın alınan ve işletilen, refrakter malzemesi üreten Gostivar'daki "Vardar Dolomit" fabrikası, Zorlu Holding tarafından Mayıs 2007'de Üsküp'teki Ohis Sanayi Bölgesi'nde yerel bir ortakla açılan ev tekstili üretim tesisi, ve Yağyemezler Kumaşçılık Ltd.Şti.'nin İştip'teki kumaş üretim fabrikası faaliyette bulunan firmalardır.

Bunun dışında, bir çok Türk girişimci; enerji üretim ve dağıtımı, tarım, hayvancılık, otelcilik, hastane vb. farklı sektörler için ön araştırma ve fizibilite çalışmaları devam etmektedir.

3.4.2. Makedon Firmalarının Türkiye’de ki

Yatırımları

İçlerinde Makedonya’da bulunan Balkan ülkelerinin Türkiye Cumhuriyeti’nde yatırım faaliyetleri çok düşük seviyelerde yer almaktadır. 2003 yılından itibaren 8 Balkan ülkesinin (Makedonya, Sırbistan, Romanya, Karadağ, Arnavutluk, Bulgaristan, Hırvatistan ve Slovenya) Türkiye’de kurduğu 108 firma olup bunların toplam sermayesi 85 milyon doların altındadır. 2003 yılının Haziran ayından itibaren Türkiye’de yaklaşık 17 Makedon firması kurulmuştur. Bu firmaların çoğu hizmet sektöründe faaliyettedir.¹³¹ Ancak söz konusu 17 firmanın toplam sermayesi 564.750 ABD dolarıdır. Bu sermayenin yaklaşık yüzde 88’i Makedon firmalarına aittir.

Tablo41: Türkiye’de faaliyette bulunan Balkan firmaları (000 ABD Doları)

Ülkeler	Firma Sayısı	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam Sermaye İçindeki Yabancı Sermaye Payı	Toplam Yabancı Sermaye içindeki Payı
Toplam	108	83.735,970	%29,05	%0,29
Makedonya	17	564,750	%88,18	%0,01
Bulgaristan	32	35.220.340	% 22,69	% 0,10
Sırbistan	22	518.593	% 84,50	% 0,01
Arnavutluk	10	872.700	% 60,19	% 0,01
Bosna&Hersek	8	12.493.923	% 49,97	% 0,08
Hırvatistan	4	407.564	% 72,83	% 0,00

Kaynak: Başbakanlık hazine müsteşarlığı

¹³¹ DEİK, A.G.E. , S.11

Tablodada görüldüğü üzere 8 Balkan ülkesinin Türkiye’de faaliyette bulunan toplam yabancı sermayeli kuruluşların yüzde 0,29 gibi çok düşük bir oranına sahiptir. Makedonya’nın Toplam yabancı yatırımlarda payı ise yüzde 0,01 olarak gerçekleşmiştir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Makedonya Cumhuriyeti 1990 yılında Yugoslavya’dan bağımsızlığını referandum yolu ile ilan etmiştir. 1991 yılından sonra Makedonya Cumhuriyeti piyasa ekonomisine geçiş süreci başlamıştır. Ancak, 1994 yılında Yunanistan’ın Makedonya’ya ambargo uygulaması, ülke ekonomisinin ağır bir kriz geçirmesine neden olmuştur.

Uygulanan ambargo, ülkede üretilen tarım ve tekstil ürünlerinin Yugoslavya ve diğer Balkan ülkelerine ihraç edilememesine neden olmuştur. Bu durum neticesinde Makedonya dış ticaretinin olumsuz etkilemesine ve dolayısıyla ithalat gelirlerinin azalmasına neden olmuştur.

Fabrikaların kapanması ve üretimin durma noktasına gelmesi sonucunda iç talebi karşılayamayan Makedonya, artan talebi ithal yoluyla karşılamaya gitmiştir.

Bağımsızlığın ilk 10 yılı zorluklarla karşı karşıya kalması sonucunda, 2000’li yılların başında ülkenin dünya ticaret örgütüne üye olması, imzalanan ve yürürlüğe giren ikili ticaret anlaşmaları Makedonya’nın dış dünyaya kapanan kapıların açılmasında etkili olmuştur. Fakat Makedonya’nın uluslararası ticaret politikasına bakıldığında, ülkenin dünyaya açılmayı ana politika olarak benimsediği görülmektedir.

Daha önceki bölümlerde görüldüğü üzere Makedonya Cumhuriyeti'nin ticaret ortakları Avrupa ülkeleri ve Balkan ülkeleridir. Makedonya'nın dış ticareti çoğu zaman açıkla sonuçlanmaktadır. Bir diğer ifade ile Makedonya ithal ettiği ürünleri ihracat gelirleri ile karşılayamamakta ve oluşan dış ticaret açığını sermaye yatırımları ve turizm gelirleri ile kapatmaya çalışmaktadır.

Türkiye'nin Makedonya Cumhuriyeti'ni tanıması, diplomatik ilişki kurulması, gerekli protokollerin imzalanması ve karşılıklı büyük elçiliklerin kurulmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti arasındaki siyasi, sosyal, kültürel ekonomik, ticari ve spor alanındaki ilişkiler hızlanmıştır.

Ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik birçok anlaşma imzalanmış her iki ülke üst düzey yetkilileri ve işadamları biribirlerini ziyaret etmiş, yüksek düzeyli ekonomik işbirliği toplantıları düzenlenmiş, ikili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için birçok konferans ve seminerler düzenlenmiştir.

Makedonya ile Türkiye arasında geçmişten gelen güçlü sosyo-kültürel ve politik bağlar iki ülke arasında olumlu ilişkilerin doğmasında etkili olmuştur. Güçlü siyasi ve kültürel ilişkilere rağmen iki ülke arasında hem ticaret hem de yatırım ilişkileri istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Makedon ve Türk ekonomilerin yapısı birbirleri ile rekabet etmekten ziyade, birbirlerini ikame özelliklerine sahiptir. Makedonya, mamûl madde ve tüketim malları ithalatçısı olup hammadde ve yan mamûl ihraç etmekte, buna karşılık Türkiye, hızla gelişen sanayisi için ihtiyaç duyduğu hammadde ve yan mamûlleri ithal etmekte ve nihai ürün ihraç etmektedir.

2005 yılında 215 milyon ABD doları olan dış ticaret hacmi 2015 yılında yaklaşık 406 milyon ABD dolarına çıkmıştır. Son 11 yıl içerisinde istatistiki olarak dış ticaret hacminde artış görünse de iki ülke arasındaki köklü ilişkileri ve stratejik işbirliğini göz önünde bulundurduğumuzda bu rakamlar her iki ülke için memnun edici değildir.

Türkiye, Makedonya'nın bağımsızlığını tanımakla kalmamış, bunun yanında kısa süre içerisinde dünya ekonomik düzenine uyum sağlaması için özellikle Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği konusunda ciddi bir çaba göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir.

SONUÇ

Makedonya Cumhuriyeti'nin Antik dönemden başlayarak, Osmanlı'nın yaklaşık 550 yıl hakimiyeti altında kaldığı ve II. inci Balkan Savaşı sonrasında Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan ile bölüştürülmüş tarihi bulunmaktadır. 29-30 Kasım 1943 yılında AVNOY anlaşmasında başkanı Yosip Brost Tito seçilerek 6 devletten oluşan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Aralarında Makedonya'da bulunan bu 6 devlet ile 02 Ağustos 1944 yılında yapılan ASNOM'un ikinci oturunda Makedonya Cumhuriyeti kurulmuştur. Yunan hükümetleri, Ağustos 1988 yılına kadar, topraklarının kuzey bölgesini "Makedonya,, olarak adlandırmıyordu. Bu tarihte alel acele çıkarılan bir kanun ile topraklarının kuzey bölümünü "Makedonya,, olarak adlandırmaya başlamıştır.

1991 yılında Yugoslavya'nın parçalanmasıyla bağımsızlığını referandum yolu ile ilan eden Makedonya Cumhuriyet'i, anayasal ismi başta Türkiye olmak üzere yaklaşık 140 ülke tarafından kabul edilmiştir. Ancak Yunanistan, Makedonya'nın bu ismi kullanmakta kendi topraklarına hak idda ettiğini ileri sürerek 27 Haziran 1992 yılında "Makedonya Cumhuriyeti,, ismini değiştirmesini talep etmiştir. Bu talebi reddeden Makedonya hükümeti iki ülke arasındaki isim sorununun başlamasına neden olmuştur. Buna karşın 15 Ocak 1992 yılında Avrupa Birliği Anayasa Mahkemesi başkanı Robert BADİNTER başkanlığında Tahkim komisyonu kurulmuştur. Komisyon, Makedonya Cumhuriyeti'nin uluslararası tanıma şartlarını yerine getirdiğine ve anayasal ismin toprak tehdidi oluşturmadığına karar vermiştir. Bununla birlikte, Yunanistan Makedonya Cumhuriyeti'nin anayasal adı altında tanımaya muhalefetinden ötürü uluslararası alanda tanıma sürecini ve Makedonya'nın AB ile diplomatik ilişkilerin kurulmasını veto etmiştir. İki ülke arasındaki isim anlaşmazlığına BM'den geçici bir karar olarak Makedonya'yı FYROM (Former Yugoslav Republic Of Macedonia) olarak tanıması ve "İki ülke arasında ki isim sorunu ortadan kalkana kadar Makedonya Birliğe katılamayacaktır" kararın çıkmasına neden olmuştur.

Yunanistan'ın Makedonya'ya karşı çıkması sadece isim sorunundan kaynaklı değildir. Öyle ki bağımsızlığından sonra Yunanistan Makedonya'nın yeni anayasasını „yayılmacı” bularak tepki ile karşılamış, Makedonya bayrağını tanımamıştır. Bayrağını kendi kullandıkları Vergina sembolüne benzeterek değiştirmesini talep etmiştir. İki ülke arasındaki anayasa ve bayrak sorununa karşın 1995 yılında “Geçici Anlaşma,, imzalanarak Makedonya Anayasasındaki bazı maddelerini ve bayrağını değiştirmiştir. Siyasal ilişkilerde hal böyle iken, ticari ilişkilerde sorun olduğu söylenemez. Makedonya'nın Balkan yarımadasının göbeğinde yer alması Makedon - Yunanistan ilişkilerinde her zaman önemli bir konuma sahipti. Çünkü Yunanistan ürünlerini kuzeye ihraç etmek için öncelikle Makedonya Cumhuriyeti sınırlarından geçmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Makedonya ve Yunanistan'ın ticari ilişkilerinde, iki ülke arasındaki ilişki Yugoslavya'nın çöküşünden önce bile iyi bir şekilde yürütülmekteydi. Hatta iki ülke arasında ticaretin gerçekleşmesi için anlaşmalar mevcuttu. Bu ticari ilişkiler, 90'lı yıllarına kadar güçlü bir şekilde devam etmiştir. Fakat dış ticaret Makedonya bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Yunanistan'ın Makedonya'ya 1994 yılında ambargo getirmesiyle duraksadı ve iki ülke arasındaki ticareti mutlak sıfıra taşıdı. Akabinde, her iki ülkede, biri hariç tüm sorunları çözen "Geçici Anlaşma" imzalandı. Bu anlaşmanın imzalanması, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin yeniden normalleşmesine neden olmuştur. Anlaşmanın imzalandığı dönemde, Yunanistan, Makedonya ithalatında yüzde 4'lük bir paya sahip olmuş ve 2001 yılında Makedonya'nın en büyük ticaret ortaklarından biri olarak yüzde 10'a ulaşmıştır.

Ancak iki ülke arasındaki siyasi sorun 2006 yılında VMRO DPMNE partisinin gelmesi ile devam etmiştir. AB'ye adaylık statüsü kazananması ile Makedonya IPA fonlarından yararlanmışır. Makedonya Cumhuriyeti'nin AB standartlarına ulaşmak için Üsküp 2014 projesi tasarlanmışır. Makedonya'nın başkenti Üsküpte Büyük İskender ve babası II Filip heykellerinin yapılması, havaalanı ve Üsküp havaalanına giden otoyolunun ismi Büyük İskender konulması Yunan hükümetini gereksizce rahatız etmiştir.

Fakat 2017 yılında iktidar partinin yolsuzlukları ile muhalefet parti iktidara gelmiştir. İki ülke arasındaki buzların erimesine karşılık Üsküp havaalanı ve otoyolunun ismi değiştirmiştir. İki ülke arasındaki isim anlaşmazlığı yüzünden, AB ve NATO üyeliğinde önüne engel olan isim sorununu nihayetinde “Perespa” anlaşması ile ortadan kaldırmıştır. Prespa anlaşması gereği Makedonya’nın ismi “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” olarak değiştirildi. Bu anlaşma; önce Makedonya meclisinden geçerek 81 EVET oyu ile onaylanması, ardından Yunanistan parlamentosundan geçerek 151 Evet oyu ile onaylanmıştır. Dolayısıyla iki ülke arasındaki meclislerin onayı ile Prespa anlaşması ile Makedonya’nın anayasal ismini “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” olarak değiştirmiştir. İki ülke arasındaki yaklaşık 27 yıllık süren bu isim anlaşmazlığı nihayetinde 12 Ocak 2019 yılında resmiyet kazanmış ve o tarihte Yunanistan, NATO ve AB üyeliği için veto hakkını geri çekeceğini beyan etmiştir. Dolayısıyla Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin AB ve NATO üyeliği önünde ki en önemli engel ortadan kalkmış ve üyelik için hazırlıklar başlanmıştır.

Yunanistan dışında Makedonya, Bulgaristan ile dil ve Sırbistan ile din sorunu yaşanmaktadır. Bulgaristan Makedonya Cumhuriyetini tanımış ancak Makedonya milletini tanımamıştır. Buna göre iki ülke arasında temelinde iki sorun yatmaktadır. Birinci sorun; Bulgarlar, Makedonlar’ın gerçekte Bulgar olduklarını ve Makedon dilinin Bulgarca’nın eski bir lehçesi olduğunu iddia ederek, her iki ülke birbirlerinin tarihini kabul etmemektedir. Bu yüzden; Bulgaristan, Makedon dil ve ulusunu tanıması durumunda, kendi tarihinin inkârı anlamına geleceğini idda etmiştir. İkinci sorun ise Bulgaristan Hükümeti; Bulgaristan’da yaşayan Makedon vatandaşlarını azınlık olarak kabul etmemektedir. İki ülke arasındaki sorun uluslararası kuruluşlarda Makedonya Cumhuriyeti’ne engel olmasada Bulgaristan; Makedonya’nın “İyi Komşuluk İlişkilerini,, ihlal ettiği gerekçesi ile AB yolundaki Yunanistan vetosunu desteklemiştir. Fakat ilerleyen zamanlarda iki ülke ticaretinin iyi devam etmesi ile Bulgaristan söz konusu desteğini geri çekmiştir.

Sırbistan ile Makedonya Cumhuriyeti’nin ana sorun dini köklere dayanmaktadır. Buna göre Sırlar; 1967 yılında Makedon Ortodoks Klisesi, Sırp

patrikliğinden bağımsızlığını ilan ettikten sonra Makedonya Ortodoks Klisesinin yeniden Sırp Ortodoks kilisesine bağlanmasını talep etmektedir. Makedonya'nın söz konusu iki ülke ile sorunlarına çözüm getirilmemiş olsada sorunların giderilmesinde müzakereler devam etmektedir. Bulgarisan ve Sırbistanın dil ve din sorunları uluslararası arenada tehdit oluşturmamasına rağmen en önemli sorun Yunanistan ile isim sorunudur.

Kısacası 2005 yılında AB adaylık statüsü olmaya hak kazanan Makedonya Cumhuriyeti tam üyelik için önündeki engelin sadece isim anlaşmazlığı olduğu dönemde bu sorun iki ülke siyasetçileri tarafından meydana geldiği ancak ticari ilişkilerde sorun olmadığı açık görülmektedir. Buna en büyük örnek iki ülke istatistiksel verilerinin manipüle edilmesidir. Yapılan manipülasyon işlemi dış ticaret rakamlarının az yansıtılması cabalanmaktadır. Makedonya Cumhuriyeti ihracatını ABD doları üzerinden hesaplasada Yunanistan Euro bazında hesaplamaktadır. Ticaretin yanısıra rakamları düşürme cabası doğrudan yabancı yatırımlarada yapılmaktadır. Makedonya bakanları Yunanistan'ı Makedonya'nın en büyük yatırımcısı olmasını istemediklerini belirtse Makedonya'ya en çok yabancı yatırım gönderen ülkelerden biri Yunanistan'dır. Yıllar itibarıyla iki ülke arasında sorunlar olduğu bilinmektedir. Yaşanan sorunlar sadece politik bazda ele alındığı, aksine ekonomik bakımdan hiç bir sorun olmadığı görülmektedir. Nihayetinde iki ülke arasındaki isim anlaşmazlığı 'Prespa,, anlaşması ile Makedonya Cumhuriyeti'nin ismi 'Kuzey Makedonya Cumhuriyeti,, olarak değiştirilerek AB ve NATO üyeliğine atılan önemli adımlardan biridir.

Bağımsızlığın ilk 10 yılında zorluklarla karşı karşıya kalması ile Makedonya, 2000'li yılların başında ülkenin dünya ticaret örgütüne üye olması, imzalanan ve yürürlüğe giren ikili ticaret anlaşmaları Makedonya'nın dış dünyaya kapanan kapıların açılmasında etkili olmuştur. Makedonya'nın uluslararası ticaret politikasına bakıldığında, ülkenin dünyaya açılmayı ana politika olarak benimsediği görülmektedir. Makedonya Cumhuriyeti'nin ticaret ortakları Avrupa ülkeleri ve Balkan ülkeleri olmasına rağmen Makedonya'nın dış ticareti çoğu zaman açıkla sonuçlanmaktadır. Bir diğer ifade ile Makedonya ithal ettiği ürünleri ihracat gelirleri

ile karşılayamamakta ve oluşan dış ticaret açığını sermaye yatırımları ve turizm gelirleri ile kapatmaya çalışmaktadır.

2005 yılında AB adaylık statüsü kazanan Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyeliğinde en önemli hedeflerden biri ekonomik entegrasyondur. AB ekonomik refah düzeyinde dünyada önde gelen birliklerden biridir. Bu düzeye ulaşması için Makedonya ekonomisinin tamamen yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Makedonya, AB'ye katılım için Haziran 1993 yılında Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen ekonomik kriterlerin asgari ekonomik standartlarını karşılamaktadır.

Özetler isek, geçiş yıllarında ülkenin ekonomik gelişimi değişkendi. Son yıllarda ekonomik özgürlüğün sıralamasında Makedon ekonomisi, bazı AB üye ülkelerinden daha iyi raddededir. Ancak buna rağmen ülkenin ekonomi performansı hala kırılığandır.

Günümüzde ülkede hakim olan düşünce, birliğe katılımın hem ekonomik hemde sosyo politik bakımdan yaşam kalitesini artıracığı yönündedir. Açıkçası, AB vatandaşları Makedonya vatandaşları ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde daha iyi sosyal ve ekonomik şartlara sahip olduğu bilinmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti AB'ye katılması ile, dünya nüfusunun % 7.3'ünü temsil eden 500 milyonluk nüfusu ve küresel bazda GSYİH'nin %23'ünü oluşturan en güçlü ekonomi ve ticari birliğine katılımını sağlayacaktır. Birliğe katılım ekonomik alanda AB'ye hiç bir risk taşımamaktadır. Tek Avrupa pazarı, bazı ülkeler için çıkış yoludur. Küçük ve az gelişmiş ekonomilerde en büyük sorun birliğe uyum sağlamadır. Makedonyan'ın sosyo - ekonomik sorunlarla (yolsuzluk ve hukuk düzeyin zayıflığı) karşı karşıya kalması, AB tek pazarına katılmak için muazzam zorluklarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir.

2006'dan bu yana Makedonya Cumhuriyeti Kopenhag kriterlerini IPA fonlarının yardımıyla karşılamış, komşu ülkeleri ile siyasal ve ekonomik ilişkilerini

düzeltilmiş ve neticede AB adaylığına önemli adımlar atmıştır. Bu süre zarfında ülkeye bir çok AB üye ülkelerin yatırımcıları yatırım yapıp ekonomiye katkıda bulunmuştur. Buna göre ülkede hem ticaret hadleri hem de yabancı yatırımların artması kaçınılmaz olmuştur...

Makedonya Cumhuriyeti'nin Türkiye ile ilişkilerine baktığımızda tarihi, siyasal ve sosyal ilişkilerin daima iyi devam ettiğini söyleyebiliriz. İki ülke arasında ki siyasi ilişkiler Makedonya'nın bağımsızlığından bu yana en üst seviyelerdedir. Ancak, ticari ve ekonomik ilişkiler yönünden bunu söylemek mümkün değildir. Bağımsızlığının ilk yıllarında iki ülke ticareti iyi şekilde devam ederken zamanla azalmaya başlamıştır. 1991 yılında bavul ticareti yoluyla kaliteli, kalitesiz mal ayırımı yapılmadan, yine normal yollardan mallar bir kısıtlamaya tabi tutulmadan Makedonya pazarında yer almıştır. Yine geçiş döneminde gümrük kapılarında fazla zorluk çıkarılmadan, fiyat, kalite, standart kontrollerine tabi tutulmadan Türkiye malları Makedon pazarına girmiştir. Bu şekilde Makedonya pazarında ki Türk sayısı ve dış ticaret hacmi yükselme göstermiştir. Kredili mal satımları da ihracatımızın artmasına etkili olmuştur. Ancak, zamanla yeni düzenlemelerin yapılarak, kalite, fiyat ve standart kontrollerinin sıklaştırılması ve Makedon ihracatçıların zamanla borçlarını gecikmeli ödemeleri veya hiç ödememeleri ihracatımızın gerilemesine, dolayısıyla dış ticaret hacminin düşmesine sebep olmuştur. Fakat geçen süre zarfında ilişkilerin profesyonelleştirilmesi ve imzalanan anlaşma ve protokollerin yürürlüğe girmesi iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde iyileşmeler meydana getirmiştir.

İki ülke arasında; 1994 yılında Ticaret ve Ekonomik anlaşması, Çifte vergilendirmeyi önleme işbirliği ve Yatırımların karşılıklı teşfiki ve korunması 1995 ve 1999 yılında imzalanan ve 2000 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmıştır. Bu anlaşmalar sayesinde iki ülke arasında ki ekonomik bağ güçlenmeye başlamıştır. Ancak Makedonya ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması beklenen neticeleri vermemiştir. Bu anlaşma Aralık 2003 yılında gerçekleştirilen Türk-Makedon İş Konseyi ortak toplantısında dile getirilmiş

ve STA'nın mevcut ticaret potansiyelini gerçekleştirmek için revize edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Makedonya ile Türkiye arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması beklenen neticeleri vermemesinin nedeni; 2000 yılında Makedonya Cumhuriyeti ile AB arasında imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşmasıdır. Bu anlaşmada Makedonya AB ülkelerine kolaylık sağlamıştır. Ancak AB ülkeleri yatırımcılarına sağlanan imtiyazlardan Türk iş adamları yararlanamamış ve haksız rekabetle karşı karşıya kalmıştır. Haksız rekabette Türkiye'nin 6719 üründe dezavantajlı durumda olduğu saptanmıştır. Türk firmalarının haksız rekabet koşullarına maruz bıraktığı bu durumun düzenlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda o dönemki Makedonya Başbakanı ve Başbakan yardımcıları bu pürüzlerin giderileceği vaadinde bulundular. Fakat gereken sonuç elde edilememiştir.

Türkiye'nin 2000-2006 yılında bırakıldığı dezavantajlı duruma rağmen, sanayi ürünlerindeki gümrük vergisi indirimleri açısından sonra ki dönemlerde sorunlar yaşanmaması için önlemler alınmıştır. Görülmektedir ki iki ülke arasında ticari ve ekonomik ilişkiler için gerekli olan hukuki ve yasal altyapı oluşmasına rağmen, Türk işadamlarının faaliyetleri ticaret ağırlıklı olmakla birlikte son yıllarda Türkiye'den Makedonya'ya olan yatırımlar artış kaydetmiştir. Bu, Türk özel şirketlerin Makedonya pazarından yeterince pay aldığı anlamına gelmez. Üretim yapan Türk firmalarının Makedonya'da daha etkili olması beklenmektedir. Ticari ilişkiler de istenilen düzeye ulaşmamıştır. İki ülke arasında dış ticaret hacmi ülkeler sıralamasında 10. sıralarda yer almıştır. Türklerin kurduğu şirketler daha çok ticaret alanında faaliyet göstermektedir.

Sonuç olarak iki ülke arasında siyasi ve kültürel ilişkiler en üst düzeyde seyretmesine rağmen maalesef ticari ve ekonomik ilişkiler aynı düzeyde seyretmemiş , siyasi ile kültürel ilişkilerin gerisinde kalmıştır. 2005 yılında 215 milyon ABD doları olan dış ticaret hacmi 2015 yılında yaklaşık 406 milyon ABD dolarına çıkmıştır. Son 11 yıl içerisinde istatistiki olarak dış ticaret hacminde artış görünse de iki ülke arasındaki köklü ilişkileri ve stratejik işbirliğini göz önünde

bulundurduğumuzda bu rakamlar her iki ülke için memnun edici değildir. Neticede Makedonya, Türkiye ile yalnız ortak bir geçmişi değil, giderek bütünleşen Avrupa içerisinde ortak bir geleceği de paylaşmaktadır. Her iki ülkenin de ortak hedefi Avrupa Birliği'ne katılımıdır...

KAYNAKÇA

Avrupa Politika Aracı (E.P.I), *Önümüzde ki on yıl için ilk İstkrar ve Ortaklık Anlaşması*, 2011 Üsküp,

Adana Ticaret Odası, *Makedonya Ülke Raporu*, Temmuz 2018,

Baskın Oran, Türk dış politikası, op.cilt. , 2001,

Bülent Dervişi, *Makedonya - Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Yapısal Analizi (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*, temmuz 2005,

Batı Balkanlar AB yolunda, *İktisadi kalkınma yayınları*, no 267, İstanbul aralık 2013,

Bilgin Celik, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova Ve Makedonya Türkleri*, Gürer Yayınları, İstanbul 2013,

Commission To TheEuropean Parliament And The Council, Brussels 2007,

Blerim REKA, *Avrupa Kimliği, Tarihçesi ve Entegrasyonu,Kurumları, Politikaları ve Avrupa Birliği'nin İlkleri*, Kalkandelen 2004,

DEİK, *Makedonya Ülke Bülteni*, 2008,

Erhan Türbedar, *Makedonyanın AB üyeliğine Bulgaristan engeli 2012*, blog no 28,

EkoAvrasya, *Makedonya ülke Bülteni*, Eylül 2012,

European Central Bank, *Accession Countries: Balance Of Payments/International Investment Position Statistical, Methods* February 2002,

European Comission, Serbia 2016 report. Brussel 2016,

Günay Göksu ÖZDOĞAN – Kemal Saybaşı, *A Mirror of the New International Order*, Eren yayıncılık, İstanbul 1995,

Galip Çağ, *Uluslar arası Avrasya Strateji Dergisi* 1(1), 197-218,

İKV, *Batı Balkanlar AB yolunda*, yayın no: 267,

İGEME- (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi), *Makedonya Ülke raporu* , Ankara 2011,

Mustafa DURMAZ, *Makedonya sorunu ve Yunanistan'ın isim uzlaşmazlığı*, 2015,

Makedonya bilim ve sanat akademisi Avrupa, Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *Avrupa Birliği yolunda Makedonya Cumhuriyeti (2020) - Deneyimler, Zorluklar ve Perspektifler*, Üsküp 2016,

Makedonya Ekonomik Analiz Merkezi, *Gelecekte Muhtemel Komşuluk İşbirliğinin Ana Direği Olarak Makedonya-Yunan Ekonomik İlişkileri*, Mart 2011,

M. Murat Hatipoğlu, *Kurtuluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleri ile İlişkileri*,

- M.C. Odalar Birliği, *Bölgesel Planda 2015 Yılı'nın İlk Çeyreğinde*
- Makedonya Ekonomik Odasının Temel Faaliyetleri*, Aralık 2014,
- Makedonya Ülke Bülteni, DEİK yayınları, Mart 2005,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:83, 30.aralık.1992,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:45, 27 eylül.1995,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:19, 6.nisan.1995,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:36, 27.temmuz.1995,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:7, 10.şubat.1999,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi no:5, 6.şubat.1997,
- Makedonya Cumhuriyeti resmi gazetesi, no.6, 12 ocak 2019,
- Makedonya Cumhuriyeti Resmi gazetesi, Üsküp 1995,
- Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, *2014 Yılı Faliyet Raporu*, Nisan 2015,
- Makedonya Cumhuriyeti Merkez bankası, *2006 faliyet raporu*, Üsküp 2017,
- Makedonya Cumhuriyeti Merkez bankası, *2006 faliyet raporu*, Üsküp 2017,
- M.C. maliye bakanlığı, *2017 Ekonomik refomlar proğramı yayını*, ocak 2017,

Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *2007 yılında Makro ekonomik politikalar raporu*, Üsküp 2006,

Makedonya Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı, *2007 yılında Makro ekonomik politikalar*, Üsküp 2006 ,

M.C. Maliye bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyet'i Maliye stratejisi 2008- 2010*, Üsküp 2007,

M.C. Maliye bakanlığı, *2007 yılı makro ekonomik politika raporu*, Üsküp 2006,

M.C. Maliye Bakanlığı, *2017 yılı Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Yıllık Raporu*, Üsküp 2018,

M.C. Maliye bakanlığı, *Makedonya Cumhuriyeti Kamu Borç Yönetimi Stratejisinin uygulanması için 2008 Yıllık Raporu*, Üsküp 2009,

Makedonya Hükümeti, *Avrupa Birliği'nde Makedonya Cumhuriyeti'nin Ulusal Strateji Entegrasyonu*, Üsküp 2004,

Makedonya Cumhuriyeti Hükümeti, *2018-2020 Makedonya Cumhuriyeti'nin mali strateji raporu*, Aralık 2017,

Nedim Emin, *Makedonya Siyasetini anlama kılavuzu*, STA Yayınları, Ankara 2014,

Национална Дебата За ЕУ, *Дебатна Анкета За
Можностите И Предизвиците На Престанување На Македонија
Кон ЕУ*, Üsküp 2017,

Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat Teori Politika Ve
Uygulama*, 16. Baskı, İstanbul 2007,

Ahmet Davutoğlu, Türkiye. C. Başbakanı, 23.12.2014 Üsküp,

S. Rıdvan Karluk, *Türkiye Ekonomisi*, Altıncı Baskı. İstanbul:
Beta Basım Yayım Dağıtım,

Tülay Evgin, ‘Dış Borçlarımız’, **Hazine Dergisi**, Sayı 4, (Ekim
1996),

T.C. milli eğitim bakanlığı, *Muhasebe ve finans (dış ticaret
kavramları*, Ankara 2011,

Türkiye istatistik kurumu, *Diş Ticaret istatistikleri ve endeksleri*,
yayın no: 3121, Ocak 2008,

Şule Kut, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi
Üniverstesi Yayınları, İstanbul 2005,

Ümran Güneş, *Soğuk Savaş Sonrasında Baklanlar (1990-2015)*,
Kasım 2017, Yayın no: 1843,

Victor Roudometof, ‘*Nationalism and Identity Politics in the
Balkans: Greece and the Macedonian Questions*’
(*Balkanlarda Milliyetçili ve kimlik siyaseti: Yunanistan ve Makedonya
Sorunu*), Journal Of modern Greek Studies, 14 (2), 1996,

2015'te Türkiye, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları
Vakfi

İNTERNET ADRESLERİ

<https://bankarstvo.mk> Erişim Tarihi (23.02.2019)

<http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Makedonya> Erişim Tarihi (20.02.2019)

<http://www.osce.org/skopje/100622> Erişim Tarihi (20.11.2017)

http://eeas.europa.eu/archives/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/chronology/index_en.htm Erişim Tarihi (04.09.2017)

<https://www.cia.gov/library/publications/theworldfactbook/geos/mk.html> Erişim Tarihi (05.09.2017)

<http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaXI.pdf> Erişim Tarihi
(06.01.2018)

<http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=2> Erişim Tarihi
(06.01.2018)

http://www.sobranie.mk/noemvri-ab40011c-b2e2-4529-8864-5aaaf5c700e0-ns_article-makedonija-dobi-vizna-liberalizacija.nspix
Erişim Tarihi (06.01.2018)

<https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspix>
Erişim Tarihi (06.01.2018)

<https://www.sobranie.mk/sobranieto-i-eu.nspix> Erişim Tarihi
(07.01.2018)

[http://www.sep.gov.mk/data/file/SSA/SSA\(1\).pdf](http://www.sep.gov.mk/data/file/SSA/SSA(1).pdf) Erişim Tarihi
(09.01.2018)

<http://www.makamtrans.org.mk> Erişim Tarihi (2019)

https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en Erişim Tarihi (16.01.2018)

<https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspix>
Erişim Tarihi (07.01.2018)

http://eeas.europa.eu/archives/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/chronology/index_en.htm Erişim Tarihi (15.02.2018)

<http://www.sep.gov.mk/content/?id=273#.W5-aniQzbIV>
Erişim Tarihi (12.03.2018)

<https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspix>
Erişim Tarihi (10.03.2018)

https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en
http://www.sobranie.mk/noemvri-ab40011c-b2e2-4529-8864-5aaaf5c700e0-ns_article-makedonija-dobi-vizna-liberalizacija.nspix Erişim Tarihi (14.01.2018)

<http://www.bilgesam.org/incele/136/akedonya%E2%80%99nin-ab-uyelik-sureci/#.XIlmOihKjIX> Erişim Tarihi (05.03.2019)

<https://www.mkd.mk/makedonija/politika/ova-e-dogovorot-shto-kje-go-potpishat-makedonija-i-bugarija> Erişim Tarihi (13.03.2019)